11. SINIF FELSEFE FASİKÜLÜM 1

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: ÇEVRE SORUNLARI VE FELSEFE

Giriş 2

Hatırlama 2

Ön Değerlendirme 2

Düşünme Köprüsü 3

Çevre ve İnsan İlişkisi 4

Çevre Etiği 16

Performans Görevi 25

Konu Kavrama Testi 27

Bağlam Temelli Sorular 29

Yazılı Provası 32

2. ÜNİTE: TEKNOLOJİ VE HAYAT

Giriş 34

Hatırlama 34

Ön Değerlendirme 34

Düşünme Köprüsü 35

Teknoloji ve İnsan Hayatı 36

Teknoloji Bağlamında Ontolojik Problemler 45

Teknoloji Bağlamında Aksiyolojik Problemler 51

Performans Görevi 58

Konu Kavrama Testi 60

Bağlam Temelli Sorular 62

Yazılı Provası 63

Bu kitabın her hakkı saklıdır. Bu kitabın basım-yayın satış hakları Benim Hocam Yayınlarına aittir. Hangi amaçla olursa olsun yayıncı kuruluşun izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik elektronik, manyetik, fotokopi ya da başka yöntemlerle basılması ve çoğaltılması yasaktır.

FEL. 11.1.1 Çevre ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme

Çevre Sorunları ve Felsefe

Bu ünitede neler öğreneceğiz?

- Çevre ve insan ilişkisi
- Çevre etiği

Anahtar kavramlar

Çevre

Çevre etiği

Değer

Doğa

GİRİŞ

İnsanlık, tarih boyunca doğayı kendi ihtiyaçları doğrultusunda biçimlendirebileceği sınırsız bir kaynak olarak görmüştür. Fakat bu pragmatik ve araçsal yaklaşım; zamanla küresel iklim krizlerine, çevre kirliliğine ve türlerin hızla yok oluşuna zemin hazırlamıştır. Günümüzde ulaştığımız bu kritik eşik, yaşanan krizlerin yalnızca teknik ya da bilimsel tedbirlerle aşılamayacağını, meselenin köklü bir zihniyet ve değerler sorunu olduğunu açıkça göstermektedir. Doğa ile kurduğumuz bu yıpratıcı ilişki; varlık, bilgi, estetik ve etik boyutlarıyla insanı kendi konumunu ve eylemlerini derinlemesine sorgulamaya davet etmektedir.

Bu ünitede, insan-çevre ilişkisi felsefi bir bakış açısıyla ele alınarak felsefe tarihindeki arka planı ve çağdaş çevre yaklaşımları çerçevesinde incelenecektir. İnsanın doğadaki yeri, doğaya kendinde bir değer atfedip atfetmediğimiz ve gelecek kuşaklar ile diğer canlılara karşı sorumluluklarımız beceri temelli bir anlayışla ele alınacaktır. Temel amacımız, çevre sorunlarının ardındaki düşünsel sebepleri fark etmek ve daha yaşanabilir bir dünya için felsefenin sunduğu eleştirel düşünme yollarını keşfetmektir.

HATIRLAMA

- İnsan, doğanın bir parçasıdır ve yaşamını çevresiyle kurduğu ilişki içinde sürdürür. Bu nedenle doğada meydana gelen değişimler insan yaşamını doğrudan etkiler.
- Çevre sorunlarının önemli bir bölümü insan faaliyetleriyle ilişkilidir. Hava, su ve toprak kirliliği; ormansızlaşma, iklim değişikliği ve doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı bu sorunlara örnek gösterilebilir.
- İnsan davranışları yalnızca bireysel sonuçlar doğurmaz. Çevreye yönelik tercihlerimiz diğer insanları, canlıları ve gelecek kuşakları da etkileyebilir; bu nedenle çevre konusu aynı zamanda bir sorumluluk problemidir.
- Değerlerimiz, doğaya nasıl davrandığımızı etkiler. Doğayı yalnızca yararlanılacak bir kaynak olarak görmek ile onu kendi başına değerli kabul etmek farklı tutumların ortaya çıkmasına yol açar.
- Felsefe, insanın doğadaki yerini ve doğayla ilişkisini sorgular. "İnsan doğanın sahibi midir, yoksa onun bir parçası mıdır?" sorusu bu sorgulamanın temel problemlerinden biridir.
- Çevre sorunları aynı zamanda etik bir problemdir. Doğaya, diğer canlılara ve gelecek kuşaklara karşı hangi sorumluluklara sahip olduğumuz çevre felsefesinin temel soruları arasında yer alır.
- Çevre sorunları yalnızca bilimsel ve teknik çözümler gerektirmez. Bu sorunların nasıl değerlendirileceği ve nasıl bir insan-doğa ilişkisi kurulması gerektiği konusunda felsefi düşünmeye ve sorgulamaya da ihtiyaç vardır.

ÖN DEĞERLENDİRME

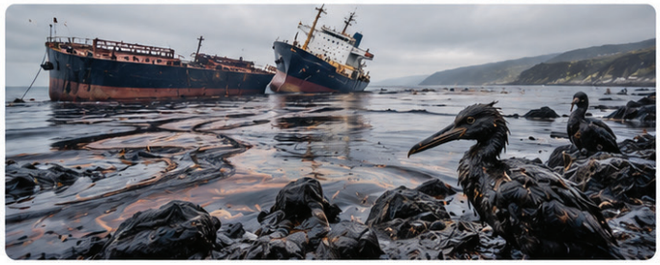
Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Her ifade için ilk düşüncenizi "Katılıyorum / Kararsızım / Katılmıyorum" seçeneklerinden biriyle belirtiniz. Ardından seçiminizi kısa bir cümleyle gerekçelendiriniz.

	İfade	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Gerekçem
1	İnsan doğadan istediği ölçüde yararlanabilir.	○	○	○	.....
2	Doğanın insanlardan bağımsız bir değeri vardır.	○	○	○	.....
3	Çevreyi korumak yalnızca devletlerin sorumluluğudur.	○	○	○	.....
4	Gelecek kuşaklara karşı çevresel sorumluluklarımız vardır.	○	○	○	.....
5	Bir çevre sorunu aynı zamanda ahlaki bir sorun olabilir.	○	○	○	.....

DÜŞÜNCE KÖPRÜSÜ

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz, görsellerden hareketle soruları yanıtlayınız.

I. Görsellerde hangi çevre sorunlarına dikkat çekilmektedir? Her bir görseli ayrı ayrı açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Bu çevre sorunlarının ortaya çıkmasında insan faaliyetlerinin rolü nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Sizce bu sorunların azaltılması için bireylerin, toplumun ve devletlerin alabileceği önlemler nelerdir?

.....

.....

.....

ÇEVRE VE İNSAN İLİŞKİSİ

İnsan, doğanın bir parçasıdır ve yaşamını doğadan bağımsız sürdüremez. Soluduğu hava, içtiği su ve yararlandığı doğal kaynaklar, onun doğayla olan bağını ortaya koyar. Ancak insanın doğayı dönüştürme gücü arttıkça bu ilişkinin dengesi de değişmektedir. Kirlilik, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve ekosistemlerin zarar görmesi, insanın çevre üzerindeki etkisinin artık görmezden gelinemeyecek boyutlara ulaştığını göstermektedir. Doğaya verdiğimiz her zarar, aslında kendi geleceğimize yönelttiğimiz bir tehdittir. Yaşanan bu ekolojik krizler basit birer doğa olayı değil; bilimin, ahlakın ve felsefenin ortaklaşa yanıt araması gereken varoluşsal bir sınavdır. Peki, tanık olduğumuz bu felaketler uzak bir geleceğe ait karamsar senaryolar mı, yoksa insanlığın kendi elleriyle hazırladığı bir sonun habercisi mi?

Gerçekte Yaşanmış Bazı Çevre Felaketleri ve Kısa Bilgileri

26 Nisan 1986'da Çernobil Nükleer Santrali'nde meydana gelen patlama, büyük miktarda radyoaktif maddenin çevreye yayılmasına neden olmuştur. Kaza; insan sağlığı, tarım alanları ve doğal yaşam üzerinde ağır etkiler bırakmıştır. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen felaketin izleri hâlâ hissedilmektedir.

Orta Asya'daki Aral Gölü, nehir sularının tarımsal sulama için yönlendirilmesi sonucu büyük ölçüde kurumuştur. Bu durum, ekolojik dengenin bozulmasına; balıkçılığın, tarımın ve bölge ekonomisinin zarar görmesine yol açmıştır. Kuruyan göl tabanı, tuz ve kimyasal yüklü tozların çevreye yayılmasına neden olmuştur.

20 Nisan 2010'da Meksika Körfezi'ndeki Deepwater Horizon platformunda meydana gelen patlama sonucunda büyük bir petrol sızıntısı yaşanmıştır. Olayda 11 işçi yaşamını yitirmiş, milyonlarca litre petrol denize karışmıştır. Deniz canlıları, kıyı ekosistemleri ve bölge ekonomisi bu felaketten ciddi biçimde etkilenmiştir.

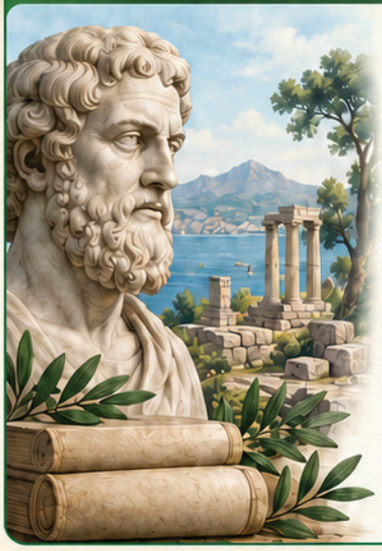

2019-2020 yıllarında Avustralya'da yaşanan 'Kara Yaz' yangınları, çok geniş alanların yanmasına ve çok sayıda canlının yaşam alanını kaybetmesine yol açmıştır. Yoğun duman, hava kalitesini düşürmüş; yangınlar yerleşim yerlerini ve doğal yaşamı büyük ölçüde etkilemiştir. Bu felaket, iklim değişikliği tartışmalarını da yeniden gündeme taşımıştır.

İnsan ve Doğaya Tarihsel ve Kültürel Bakış

İnsan ile doğa arasındaki ilişki, tarih boyunca toplumların yaşam biçimlerine, inançlarına, bilgi anlayışlarına ve kültürel değerlerine göre farklı şekillerde kurulmuştur. Doğa kimi dönemlerde insanın uyum içinde yaşaması gereken bir düzen, kimi dönemlerde ise araştırılan, dönüştürülen ve yararlanılan bir alan olarak görülmüştür. Bu farklı yaklaşımlar, insanın doğadaki yerinin ve doğaya karşı sorumluluğunun tarihsel süreç içinde değiştiğini göstermektedir. İnsan-doğa ilişkisindeki bu zihinsel ve pratik dönüşüm, aşağıdaki tarihsel süreçler üzerinden çok daha net anlaşılabilir.

İlk Çağ - Doğayla Uyum ve Anlama Çabası

İlk Çağ'da doğa, insanın içinde yaşadığı ve kendisinin de parçası olduğu canlı, düzenli ve bütünlüklü bir yapı olarak görülmüştür. İlk filozoflar doğa olaylarını mitolojik açıklamalar yerine doğanın kendi ilkeleriyle açıklamaya çalışmış; varlığın kaynağını, değişimi ve evrendeki düzeni sorgulamışlardır. Filozofların temel amacı doğaya egemen olmak değil, doğanın nasıl oluştuğunu, nasıl değiştiğini ve hangi ilkelere göre işlediğini anlamaktır. Bu nedenle ilk felsefi araştırmalar büyük ölçüde doğa üzerine yönelmiştir.

- **Thales:** Doğadaki çokluğun arkasında ortak bir temel ilke (arkhe) bulunduğunu savunarak doğayı doğal nedenlerle açıklama arayışının öncülerinden olmuştur.
- **Herakleitos:** Doğayı sürekli değişim içinde olan fakat bu değişimin logos adı verilen bir düzene bağlı bulunduğu bir bütün olarak görmüştür.
- **Aristoteles:** Doğayı kendine özgü nedenleri, amaçları ve işleyişi bulunan düzenli bir varlık alanı olarak incelemiştir.

Orta Çağ - İlahi Düzen ve Emanet Anlayışı

Orta Çağ düşüncesinde doğa; büyük ölçüde Tanrı tarafından yaratılmış, ölçülü, düzenli ve anlamlı bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Doğanın yapısını ve işleyişini araştırmak, dönemin düşünürleri açısından Tanrı'nın yaratışındaki ilahi düzeni, hikmeti ve sanatı anlamanın bir yolu olarak görülmüştür.

Bu dönemde insan, ruhsal ve akli yönüyle diğer varlıklardan üstün bir konuma yerleştirilse de doğa hiçbir zaman sınırsızca sömürülecek ya da değersiz görülecek bir alan olarak kabul edilmemiştir. İnsan, yaratılmış bu yüce düzenin sorumlu bir parçası olarak görülmüş; doğayla kurduğu ilişkide ölçülülük, emanet bilinci ve ahlaki sorumluluk ilkeleri ön plana çıkarılmıştır.

- **Augustinus:** Doğayı Tanrı'nın iradesiyle yarattığı mükemmel ve düzenli bütünün bir parçası olarak görmüş; evrendeki her varlığın bu ilahi hiyerarşide anlamlı bir yeri olduğunu savunmuştur.
- **İbn Sînâ:** Doğadaki olayları sebep-sonuç ilişkilerini akıl ve gözlem yoluyla açıklamaya çalışmış, evrenin Tanrı'dan taşan (sudûr eden) düzenli ve yasalı bir yapıya sahip olduğunu vurgulamıştır.

Rönesans ve Bilimsel Devrim - İnsanın Merkeze Yerleşmesi ve Doğanın Mekanikleşmesi

Rönesans ve ardından gelen Bilimsel Devrim süreciyle birlikte Avrupa'da insanın aklına, yeteneklerine ve özgürlüğüne duyulan güven belirgin biçimde artmıştır. İnsan artık yalnızca hazır bir ilahi düzenin pasif bir parçası değil; dünyayı araştıran, sorgulayan ve kendi yaşamını biçimlendiren etkin bir özne olarak ön plana çıkmıştır. Bu zihniyet dönüşümüyle doğa, teolojik açıklamaların ötesine geçerek gözlem, deney ve matematik aracılığıyla incelenen ve keşfedilen bir gerçeklik hâline gelmiştir.

16. ve 17. yüzyıllarda doğanın matematiksel ve mekanik yasalara göre işleyen bir sistem olduğu düşüncesi pekişmiştir. Doğa artık canlı ya da kutsal bir bütün olarak değil; ölçülebilir, çözülebilir ve yasalara bağlı devasa bir makine gibi görülmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm çevre sorunlarını henüz doğrudan kitlesel boyuta taşımamış olsa da insanın doğayı ölçme, açıklama, kontrol altına alma ve teknik yollarla dönüştürme kapasitesini artıran felsefi zemini hazırlamıştır.

Francis Bacon: "Bilgi güçtür" anlayışıyla bilimin temel amacının insana doğa üzerinde egemenlik sağlamak olduğunu savunmuştur. Doğanın sırlarını çözmeyi ve onu deneysel yöntemlerle denetim altına almayı, insanlığın refahı ve doğaya hâkimiyeti için gerekli bir araç olarak görmüştür.

René Descartes: Varlığı zihin (düşünen töz) ve madde (uzamlı töz) olarak ikiye ayıran kartezyen dualizmi geliştirmiştir. Zihinden yoksun olan maddi doğayı; ruhu, amacı veya canlılığı bulunmayan, tamamen mekanik ve geometrik yasalara göre işleyen edilgen bir "nesne" olarak konumlandırmıştır.

Galileo Galilei: *"Doğa denilen bu devasa kitap, ancak onun yazıldığı dili ve sembolleri öğrendiğimiz zaman okunabilir; bu dil de matematiktir."* diyerek evrenin matematik diliyle yazılmış bir kitap olduğu fikrini felsefe ve bilime kazandırmıştır. Doğadaki süreçleri niteliksel (gizemli/teleolojik) açıklamalar yerine niceliksel (ölçülebilir ve matematiksel) verilerle ele alarak mekanik evren modelinin kapısını aralamıştır.

Isaac Newton: Galileo'nun açtığı yoldan giderek evrensel kütle çekim ve hareket yasalarıyla doğadaki tüm fiziksel süreçleri matematik sistemde birleştirmiştir. Doğayı, ilahi bir müdahaleye ihtiyaç duymadan belirlenimci (deterministik) ilkelerle tıpkı tıkır işleyen devasa bir "saat mekanizması" olarak tanımlamış ve modern mekanik evren anlayışını zirveye taşımıştır.

Sanayi Devrimi - Doğanın Araçsallaşması ve Fosil Yakıtlar

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sanayi Devrimi, insan-doğa ilişkisinin ölçeğini köklü biçimde değiştirmiştir. Makineleşme, fabrikalaşma, madencilik ve özellikle kömür başta olmak üzere fosil yakıtların yoğun kullanımı, üretim kapasitesini olağanüstü artırmıştır.

Bununla birlikte doğa giderek daha fazla ham madde ve enerji kaynağı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hızlı kentleşme, hava ve su kirliliği, doğal kaynakların yoğun tüketimi ve doğal alanların dönüşümü bu dönemde belirginleşmiştir. Böylece insanın doğaya müdahalesi yerel olmaktan çıkmış, giderek geniş alanları etkileyen bir güce dönüşmüştür.

Adam Smith: Doğayı ve doğal kaynakları, iktisadi üretimi artırmak ve ulusal zenginliği büyütmek için kullanılan sınırsız birer araç ve ekonomik sermaye öğesi olarak ele almıştır.

John Stuart Mill: İnsan merkezci faydacı yaklaşımla, doğadan yararlanmanın temel ölçütünü en fazla sayıda insana en yüksek faydayı ve refahı sağlamak olarak tanımlamıştır.

Karl Marx: Sanayileşmeyle birlikte doğanın insan emeği vasıtasıyla kitlesel ölçekte metalaştırıldığını ifade etmiş; kapitalist üretim hırsının hem insanı kendi emeğine hem de doğaya yabancılaştırdığını savunmuştur.

Modern ve Çağdaş Dönem (20. Yüzyıl ve Sonrası) - Küresel Krizler ve Etik Sorumluluk

Teknolojinin ivme kazanması ve 2. Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşan kitle tüketim kültürü, çevre sorunlarını yerel bir kriz olmaktan çıkarıp gezegensel bir kriz düzeyine taşımıştır. İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, ozon tabakasının tahribatı ve plastik kirliliği gibi sorunlar; insanın doğayı kontrol etme hırsının sınırlarına dayandığını açıkça göstermiştir. Bu dönemde çevre krizleri yalnızca teknik veya ekonomik bir problem olarak değil, insanlığın varoluşsal ve ahlaki bir sorumluluğu olarak felsefenin merkezine yerleşmiştir.

Martin Heidegger: Modern teknolojinin doğayı yalnızca kullanılabilir ve sömürülebilir bir "ham madde rezervine" indirgeyen araçsal zihniyetini eleştirmiştir.

Theodor Adorno: İnsanın doğaya egemen olma ve onu tahakküm altına alma arzusunun, nihayetinde insanın kendi üzerindeki bir baskı ve yabancılaşmaya dönüştüğünü savunmuştur.

Arne Naess: İnsanın doğanın üzerinde veya merkezinde değil, onun ayrılmaz bir parçası olduğunu; canlı-cansız tüm varlıkların öz değere sahip olduğunu savunan "Derin Ekoloji" yaklaşımını ortaya koymuştur.

Çevre Sorunlarına Felsefi Bakış: Nedenler, Sorumluluklar ve *Çözüm Arayışları*

Çevre sorunları, doğada meydana gelen fiziksel bozulmaların ötesinde, insanın doğayla kurduğu ilişkinin sanayileşme ve sürekli büyümeye dayalı üretim-tüketim anlayışıyla değişmesinin sonuçları arasında da değerlendirilmelidir. Ekonomik büyüme ve teknolojik sıçramalar bir yandan insanlık için refah ve yeni imkânlar yaratırken, diğer yandan doğal kaynakların aşırı kullanımı ve fosil yakıtlara dayalı enerji üretimi yoluyla ekosistem üzerinde ciddi tahribatlara yol açmıştır. İnsanın doğaya zarar vermeden yaşamını iyileştirmesi temel bir ideal olsa da, çevreci politikaların getirdiği finansal maliyetler zaman zaman sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden sapılmasına neden olmaktadır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler bu süreçte **çift yönlü bir etkiye** sahiptir. Teknoloji, yoğun kaynak ve enerji kullanımıyla çevre üzerindeki baskıyı artırabildiği gibi yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, temiz üretim, geri dönüşüm ve atıkların azaltılması gibi uygulamalarla çözümün önemli bir parçası da olabilir. Bu durum, teknolojinin kendi başına iyi ya da kötü olmadığını; belirleyici olanın hangi amaçlarla, hangi değerler doğrultusunda ve hangi sınırlar içinde kullanıldığını gösterir. Dolayısıyla ekonomik gelişmenin temel ölçütü yalnızca daha fazla üretmek ve tüketmek değil, insanın yaşam koşullarını iyileştirirken doğanın taşıma kapasitesini ve gelecek kuşakların olanaklarını da korumak olmalıdır. **Sürdürülebilir kalkınma** düşüncesi tam da bu denge arayışını ifade eder.

> *“İnsan, doğayla uyum içinde yaşadığında hem kendisini hem de gelecek kuşakları korur.”*

Küresel Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik

Çevre sorunlarının sınır tanımayan evrensel yapısı, çözüm arayışlarını bireylerin veya tek tek devletlerin çabalarından çıkarıp uluslararası iş birliğinin zorunlu bir konusu hâline getirmiştir. Montreal ve Kyoto Protokolleri ile Karadeniz'in korunmasına yönelik bölgesel sözleşmeler, bu ortak çevresel tehditler karşısında ülkelerin birlikte hareket etme çabasının somut örnekleridir.

Ancak kalıcı bir çözüm; devletlerin, bilim insanlarının, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve bilinçli bireylerin ortak sorumluluk üstlenmesiyle mümkündür. Bu ortaklık, bugünün ihtiyacını karşılarken gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almamayı hedefleyen sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının da temel şartıdır.

ORTAK BİR DÜNYA, ORTAK SORUMLULUK

- **Montreal Protokolü**
  Ozon tabakasının korunması için uluslararası iş birliği
- **Kyoto Protokolü**
  İklim değişikliğiyle mücadele için küresel adımlar
- **Karadeniz'in korunmasına yönelik bölgesel sözleşmeler**
  Ortak çevresel tehditlere karşı birlikte hareket etme çabası

Daha temiz, daha dengeli, daha adil bir dünya için...

İnsanın Doğadaki Yeri ve Sorumluluğu

Bütün bu teknik, hukuki ve ekonomik tartışmaların ötesinde çevre krizi, insanın doğadaki yerini ve doğaya karşı sorumluluğunu sorgulayan derin bir felsefi problemdir. İnsan, tarih boyunca doğayı kendi amaçları doğrultusunda dönüştürürken aynı zamanda kendi yaşam biçimini de köklü bir şekilde değiştirmiştir. Çevre sorunlarının bugün ulaştığı yıkıcı boyut, insanın doğaya hâkim olma ve onu tahakküm altına alma düşüncesini yeniden sorgulamayı zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda yanıtlanması gereken temel felsefi sorular şunlardır:

- Doğa, insanın kendi arzuları doğrultusunda sınırsızca yararlanabileceği pasif bir kaynak mıdır, yoksa insanın da organik bir parçası olduğu ve korunmasından sorumlu bulunduğu canlı bir bütün müdür?

- Doğadan ne ölçüde yararlanabileceğimiz sorusundan önce; insanın kendi ihtiyaçlarını karşılarken diğer canlıların, doğanın ve henüz doğmamış gelecek kuşakların yaşam haklarını ne ölçüde gözetmesi gerekir?

Sonuç olarak, ekolojik yıkıma karşı kalıcı bir çözüm aramak, yalnızca daha gelişmiş doğa dostu teknolojiler üretmekle veya yasal tedbirler almakla sınırlı kalmamalıdır. Asıl çözüm; insanın doğaya karşı benimsediği faydacı tutumu, evrensel değerlerini ve ahlaki sorumluluklarını felsefi bir zeminde yeniden düşünmesi ve dönüştürmesi ile mümkündür. Etkin tedbirler alınmadığı ve bu zihniyet değişimi sağlanamadığı takdirde, ekolojik yıkımın artarak devam edeceği açıktır.

Çevreyle İlgili Felsefi Soru ve Problemler

Felsefi Sorular

- Çevre-insan ilişkisi değer temelinde nasıl kurulabilir?
- Doğanın kendi başına bir değeri var mıdır?
- İnsanın çevreye karşı ahlaki sorumluluğu var mıdır?
- İnsanın doğal kaynakları tüketmesinin ölçüsü nedir?
- İnsanın doğa üzerinde egemenlik kurması ne gibi sorunlara yol açar?
- İnsan doğanın bir parçası mıdır, yoksa efendisi midir?
- Çevresel zararların bedeli ve çözüm sorumluluğu toplumlar arasında nasıl adil paylaştırılır?
- Bilimsel ve teknolojik ilerleme, doğaya verilen zarar pahasına meşru görülebilir mi?

Felsefi Problemler

- İnsan-doğa ilişkisi problemi
- Doğanın değeri problemi
- Çevreye karşı ahlaki sorumluluk problemi
- Doğal kaynakların sınırı problemi
- İnsan merkezcilik-doğa merkezcilik problemi
- Kuşaklararası çevre adaleti problemi
- Çevresel adalet ve sorumluluk paylaşımı problemi
- Tüketim ve sürdürülebilirlik problemi

Aşağıda verilen görselleri inceleyiniz. Görselleri insanın çevreyle olan ilişkisi açısından değerlendirerek soruları cevaplayınız.

Fosil yakıt kullanımına bağlı hava kirliliği

Atıkların doğaya bilinçsizce bırakılması

Plansız kentleşme ve düzensiz yerleşim

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı

Geri dönüşüm ve atıkların ayrıştırılması

Ağaçlandırma ve toplumsal çevre farkındalığı

Sorular

1. **Bu görseller, insanın doğayla ilişkisi hakkında size neler düşündürüyor? Açıklayınız.**

2. **Görseller bir bütün olarak düşünüldüğünde insanın doğaya karşı hangi sorumlulukları olduğu söylenebilir?**

3. **İnsanın doğadan yararlanmasının bir sınırı olmalı mıdır? Neden?**

4. **Doğanın değeri, yalnızca insana sağladığı yararla mı belirlenir?**

Öğretmenin sınıf konuşmasını ve Âşık Veysel'in "Kara Toprak" şiirini okuyunuz.
Ardından şiirden hareketle oluşturulan öğrenci diyaloğunu inceleyerek soruları yanıtlayınız.

Öğretmenin Sınıfla Konuşması

Bugün doğayla kurduğumuz ilişkiyi düşünmek için çok güzel bir fırsatımız var. Toprak, su, orman, hava... Bütün bunlar yaşamımızın kaynağı.

Peki, doğa yalnızca insan sağlığına ve faydasına katkı sağladığı için mi değerlidir? Hiç kullanılmasa bile bir orman, bir göl ya da bir dağ korunmaya değer değil midir?

Bir diğer sorumuz ise şudur: İnsan doğayla nasıl bir ilişki kurmalıdır? Sadece tüketen ve yöneten biri olarak mı, yoksa doğanın bir parçası ve ona karşı sorumluluk taşıyan biri mi?

Aşık Veysel'in "Kara Toprak" şiiri bu sorular üzerine düşünmemize yardımcı olacak.

Aşık Veysel – Kara Toprak

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yarim kara topraktır
Beyhude dolandım (ey yar) boşa yoruldum
Benim sadık yarim kara topraktır

Nice güzellere (ey yar) bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim (ey yar) topraktan aldım
Benim sadık yarim kara topraktır

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sadık yarim kara topraktır

Adem'den bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyva yetirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sadık yarim kara topraktır

Karnın yardım kazmayınalen belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülinen
Benim sadık yarim kara topraktır

(...)

Her kim ki olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i (ey yar) bağrına basar
Benim sadık yarim kara topraktır

Öğrenci Diyaloğu

Ece: Veysel'in toprağa "sadık yâr" demesi çok dikkatimi çekti. Toprağa sadece ürün veren bir kaynak olarak değil, sanki yaşamın paylaştığı bir varlık gibi görüyor.

Deniz: Ben de öyle düşündüm. Fakat bugün çoğu zaman toprağa, suya ve ormanlara bize ne kadar yarar sağladıkları üzerinden bakıyoruz. Bir şey bize fayda sağlıyorsa değeri kabul ediliyor.

Ece: Peki doğanın değeri yalnızca bize sağladığı faydayla mı ölçülmeli? Bir orman hiç kimse tarafından kullanılmasa da korunmaya değer değil midir?

Deniz: Bence şiir tam da bunu düşündürüyor. İnsan topraktan besleniyor, yaşamını sürdürüyor; ama aynı zamanda ona zarar verebilecek güce de sahip. O hâlde bu ilişkinin yalnızca yararları üzerine kurulması doğru görünmüyor.

Ece: Üstelik mesele yalnızca bugün yaşayan insanlar değil. Toprağı tüketir, suyu kirletir ve canlıların yaşam alanlarını yok edersek bizden sonra yaşayacak insanların olanaklarını da azaltmış oluruz.

Deniz: O zaman insanın doğayla ilişkisi "Ne kadar yararlanabilirim?" sorusundan önce "Nasıl bir ilişki kurmalıyım?" sorusuyla başlamalı.

Ece: Belki de Veysel'in "sadık yâr" benzetmesi bize bunu söylüyor: Doğayla gerçek bir ilişki, yalnızca almak değil; değer vermek, korumak ve karşılık vermekle mümkün.

Düşünelim ve Tartışalım

1. **Aşık Veysel'in toprağı "sadık yâr" olarak nitelemesi, insanın doğayla kurduğu ilişkiye nasıl bir anlam katmaktadır?**

2. **İnsana doğrudan hiçbir fayda sağlamayan bir dağ veya orman sizce korunmaya değer midir? Neden?**

3. **Ece'nin uyarısından hareketle; doğayı yalnızca bir tüketim kaynağı olarak görmek gelecek nesillerin yaşamını nasıl etkiler?**

Çevre Sorunları

Çevre Sorunlarının Nedenleri

İnsan-Doğa İlişkisindeki Değişim: İnsanın eskiden kendisini doğanın uyumlu bir parçası olarak görürken, zamanla kendisini doğanın sahibi ve efendisi olarak konumlandırmasıdır. Bu zihniyetle doğa, dengesi korunacak bir yaşam alanı olmaktan çıkmış; yalnızca tüketilecek bir hammadde deposu ve ticari bir mal olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Ekonomik Nedenler: Şirketlerin ve ülkelerin sürekli daha fazla üretip satma ve ne pahasına olursa olsun kâr etme hırsıdır. Piyasada ucuz kalabilmek ve daha çok kazanmak uğruna, üretim sırasında havaya, suya ve toprağa verilen zararın temizleme maliyeti üstlenilmeyip göz ardı edilmesidir.

Teknolojik Nedenler: Gelişen sanayi ve makineler sayesinde doğadaki kaynakların eskisine kıyasla kat kat daha hızlı ve kitlesel biçimde sömürülebilmesidir. Bununla birlikte doğanın kendi kendine yok edemediği plastikler, ağır kimyasallar ve elektronik çöpler gibi yapay atıkların doğaya salınmasıdır.

Sorumluluk Eksikliği: İnsanların ve kurumların kendi kendi rahatlarını veya kârlarını gözeterek hareket ederken "benden sonra tufan" anlayışıyla davranmasıdır. Alınan kararların diğer canlı türlerine, ekosistem bütünlüğüne veya gelecek nesillere vereceği zararların hiç hesaba katılmamasıdır.

Politik ve Kurumsal Nedenler: Çevrenin korunmasına yönelik uzun vadeli politikalar yerine kısa vadeli ekonomik ve siyasi hedeflere öncelik verilmesidir. Devletlerin doğayı kirleten fabrikaları yeterince denetlememesi, verilen cezaların yetersiz kalması ve küresel krizlerde ülkelerin ortak hareket edememesidir.

Sosyolojik ve Demografik Nedenler: İnsan nüfusunun hızla artması ve kente göçlerle birlikte şehirlerdeki kaynak tüketiminin kontrolden çıkmasıdır. İnsanların ne kadar çok tüketirse o kadar itibar göreceğine inandığı bir yaşam tarzının yaygınlaşması ve çevre bilincinin topluma yeterince aşılanamamasıdır.

Hukuki Nedenler: Doğayı kirletenlere kesilen cezaların caydırıcı olmayıp ödenip geçilebilen ufak masraflar olarak görülmesidir. Doğayı kasten yok etmenin uluslararası ağır bir suç sayılmaması ve ormanların ya da nehirlerin hukuken korunacak birer "hak sahibi" olarak tanınmamasıdır.

Çevresel Krizin Mevcut Görünümleri

Çevre Tahribatı:
Plansız kentleşme, sanayileşme, madencilik ve doğal alanların aşırı kullanımı; ormanların, sulak alanların ve diğer ekosistemlerin zarar görmesine veya yok olmasına yol açmaktadır.

Çevre Kirliliği:
Sanayi atıklarının, kimyasalların, plastiklerin ve zehirli gazların havaya, suya ve toprağa salınarak canlı yaşam ortamlarını zehirlemesi ve doğal yapıyı bozmasıdır.

Küresel Isınma ve İklim Değişikliği:
Fosil yakıt kullanımı sonucu atmosferde biriken sera gazlarının gezegenin ısısını artırması; buna bağlı olarak kuraklık, aşırı hava olayları ve buzulların erimesi gibi krizleri tetiklemesidir.

Çevre Sorunlarının Gelecekteki Olası Etkileri ve Sonuçları

Ekolojik Dengenin Bozulması:
Doğanın kendi dengesi giderek bozulacak ve bu durum pek çok canlı türünün geri döndürülemez biçimde yok olmasına neden olabilecektir.

Kaynak Kıtlığı ve Ekonomik Çöküş:
Doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi ciddi bir ham madde yetersizliğine yol açacak; bu tablo üretimi, ticareti ve küresel ekonomiyi derinden sarsabilecektir.

Yaşam Alanlarının Daralması:
Küresel ısınma, kuraklık ve kirlilik nedeniyle temiz su ile gıda kaynakları hızla azalabilecek; bu durum kitlesel göç hareketlerine ve büyük toplumsal krizlere zemin hazırlayabilecektir.

Biyolojik Çeşitlilik Kaybı:
Doğal denge bozuldukça ekosistemdeki canlı türlerinin nesli tüenebilecektir.

Varoluşsal Tehditler:
İnsanın yıkıcı teknolojileri (nükleer ve biyolojik silahlar vb.) doğadaki diğer krizlerle birleşerek insanlık için topyekûn bir yıkım riski ortaya çıkarabilecektir.

Kuşaklar arası adalet sorunu:
Bugünkü kuşağın tercih ve eylemlerinin gelecek kuşakların yaşam olanaklarını sınırlaması.

Çevresel eşitsizlik:
Çevre sorunlarının yol açtığı zararların toplumlar ve insanlar arasında eşit dağılmaması.

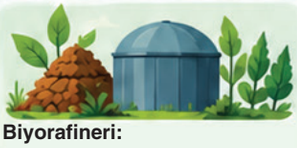
Çevre Problemlerinin Çözümüne Yönelik Adımlar ve Kavramlar

Sıfır Atık:
İsrafın önlenmesini, kaynakların daha verimli kullanılmasını ve atık miktarının en aza indirilerek geri kazanılmasını hedefleyen yönetim sistemidir.

Geri Dönüşüm:
Kullanım dışı kalan atıkların, fiziksel ve kimyasal işlemlerden geçirilerek tekrar ham madde olarak üretim sürecine dahil edilmesidir.

Biyorafineri:
Bitkisel atıkların ve biyokütlenin, ileri teknoloji kullanılarak temiz enerjiye veya sanayi ham maddesine dönüştürüldüğü sistemlerdir.

Sürdürülebilir Gıda:
Doğal kaynakları tüketmeden, ekosisteme zarar vermeden ve gelecek nesillerin gıda ihtiyacını riske atmadan uygulanan üretim ve tüketim modelidir.

Ekolojik Koridor:
Parçalanmış doğal yaşam alanlarını birbirine bağlayan, canlıların güvenli bir şekilde göç etmesine ve gen alışverişine imkân tanıyan yeşil ağdır.

Ağaçlandırma:
Erozyonu önlemek, karbon salınımını dengelemek ve bozulan bitki örtüsünü onarmak amacıyla planlı fidan dikme faaliyetidir.

Kentsel Dönüşüm:
Şehirlerin depreme dayanıklı hâle getirilirken aynı zamanda enerji verimliliği yüksek, bol yeşil alanlı ve doğa ile uyumlu şekilde yeniden inşa edilmesidir.

Mikromobilite:
Kısa mesafeli kent içi ulaşımda bisiklet, elektrikli bisiklet ve elektrikli scooter gibi hafif ulaşım araçlarının kullanılmasını ifade eder. Özel araç kullanımını azaltarak trafik yoğunluğunun, enerji tüketiminin ve karbon salınımının düşürülmesine katkı sağlar.

İklim Elçisi:
İklim değişikliğiyle mücadelede toplumsal farkındalık yaratmak, eğitimler vermek ve çevreci politikaları tabana yaymak için gönüllü olan bireylerin üstlendiği roldür.

Sanatsal Duyarlılık:
Sadece bilimsel verilerle değil, sanatın etkileyici gücünü kullanarak çevre sorunlarına dikkat çekme ve toplumda estetik bir doğa bilinci oluşturma çabasıdır.

1 PROBLEMİ FARK EDİYORUM

Çevrenizi ve dünyayı düşündüğünüzde sizi en çok kaygılandıran çevre problemi nedir?
Bir problem belirleyerek aşağıdaki alanları tamamlayınız.

Seçtiğim Çevre Problemi .....

Başlıca Nedenleri

- .....
- .....
- .....
- .....

Olası Sonuçları

- .....
- .....
- .....
- .....

Bu problem çözülmezse gelecekte nasıl bir dünya ortaya çıkabilir?

.....

.....

2 ÇÖZÜM ATÖLYESİ

Aşağıdaki kavramlardan probleminizin çözümünde yararlanabileceklerinizi seçiniz.
Gerektiğinde kendi çözümünüzü de ekleyebilirsiniz.

- Sıfır Atık
- Geri Dönüşüm
- Yenilenebilir Enerji
- Ağaçlandırma
- Ekolojik Koridor
- Sürdürülebilir Gıda
- Mikromobilite
- Su Tasarrufu
- Çevre Eğitimi
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması

Benim Çözüm Önerim

Çözümümün adı:

.....

Ne yapmayı öneriyorum?

.....

.....

Bu çözüm kimleri / neleri koruyacak?

☐ İnsanları ☐ Hayvanları ☐ Bitkileri
☐ Doğal kaynakları ☐ Gelecek kuşakları

Çözümüm çevre problemini nasıl azaltabilir?

.....

.....

3 FELSEFİ MERCEKTEN BAKIYORUM

Şimdi çözümünüzün arkasındaki değerleri ve sorumlulukları düşününüz.
Aşağıdaki sorulardan ikisini seçiniz ve görüşünüzü gerekçelendiriniz.

- İnsan doğanın sahibi midir, yoksa bir parçası mıdır?
- Doğanın insanlardan bağımsız bir değeri var mıdır?
- Diğer canlılara karşı ahlaki sorumluluğumu var mıdır?
- Gelecek kuşaklara nasıl bir dünya bırakmakla yükümlüyüz?
- Ekonomik çıkarlar doğanın korunmasının önüne geçebilir mi?
- Çevreyi korumak bireysel bir tercih mi, ortak bir sorumluluk mudur?

Seçtiğim felsefi soru:

.....

Benim görüşüm:

.....

.....

.....

Gerekçem:

.....

.....

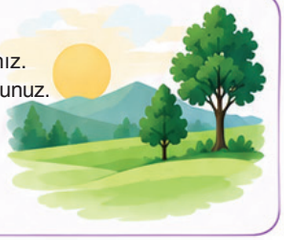
4 GELECEĞE BİR İLKE BIRAKIYORUM

Artık bir çevre problemi belirlediniz, çözüm geliştirdiniz ve çözümünüzü felsefi açıdan sorguladınız.
Şimdi bütün bunlardan hareketle insan ile doğa arasındaki ilişkiye yön verebilecek tek bir ilke oluşturunuz.

“ .....

.....

”

Sürdürülebilirlik:
Bugünü Yaşarken Yarını Düşünmek

Sürdürülebilirlik Nedir?

Sürdürülebilirlik; bugünün ihtiyaçlarını karşılarken doğal kaynakların sınırsız olmadığını gözeten, ekolojik dengeyi koruyan ve gelecek kuşakların yaşam olanaklarını tehlikeye atmayan bir yaşam ve gelişme anlayışıdır. Bu yaklaşım; çevrenin korunmasını, kaynakların bilinçli ve verimli kullanılmasını, üretim ve tüketimin doğaya zarar vermeyecek biçimde düzenlenmesini ve toplumsal yaşamın uzun vadede sağlıklı biçimde sürdürülebilmesini hedefler.

Neden Önemli?

"Bugün neye ihtiyacımız var?" sorusunun yanında **"Bugünkü tercihlerimiz yarının dünyasını nasıl etkileyecek?"** sorusunu da sormayı gerektirir.

Sürdürülebilirliğin Üç Boyutu

Sürdürülebilirlik yalnızca çevrenin korunması değildir.

Çevresel Sürdürülebilirlik
Doğal kaynakların ve ekosistemlerin korunmasını amaçlar.

Ekonomik Sürdürülebilirlik
Kaynakların verimli ve uzun vadeli kullanılmasını amaçlar.

Sosyal Sürdürülebilirlik
İnsanların sağlıklı, güvenli ve nitelikli yaşam koşullarına sahip olmasını amaçlar.

Mimar Sinan'ın Eserlerine Sürdürülebilirlik Merceğinden Bakalım

Mimar Sinan'ın eserleri, sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasından yüzyıllar önce inşa edilmiş olsa da bu yapılardaki bazı tasarım tercihleri günümüzün sürdürülebilir mimari anlayışıyla ilişkilendirilebilir. Süleymaniye Camii ve Külliyesi'nde doğal ışık ve hava dolaşımından yararlanılması, kandillerden çıkan isin belirli bir bölümde toplanarak mürekkebe yapımında değerlendirilmesi ve külliyenin insanlara farklı toplumsal ihtiyaçlara cevap veren bir yapı bütünü olarak tasarlanması dikkat çekicidir. Selimiye Camii'nde geniş pencere düzenlemeleriyle doğal aydınlatmadan yararlanılması ve mekânın hava dolaşımını destekleyen biçimde düzenlenmesi; Şehzade Camii'nde avlu, revak ve açık-kapalı mekân ilişkisinin kullanılması, yapıların çevresel koşullarla ilişki kurma biçimlerine örnek gösterilebilir. Sinan'ın eserlerinin yüzyıllar boyunca kullanılması ise dayanıklılık, uzun ömürlü yapı üretimi ve kaynakların kalıcı kullanımı açısından ayrıca düşündürücüdür.

Mimar Sinan'ın Şifrelerini Çöz

Mimar Sinan'ın eserlerinde görülen aşağıdaki uygulamaları inceleyiniz. Her uygulamanın ardındaki sürdürülebilirlik ilkesini kendi ifadelerinizle yazınız.

Sinan'ın Uygulaması	Ekolojik Amacı	Günümüzdeki Ekolojik Kavram Karşılığı
Gün ışığından yararlanılması	.....	.....
Doğal hava dolaşımının sağlanması	.....	.....
Kandil islerinin değerlendirilmesi	.....	.....
Dayanıklı ve uzun ömürlü yapıların yapılması	.....	.....
Avlu, gölgelik ve açık alanların kullanılması	.....	.....

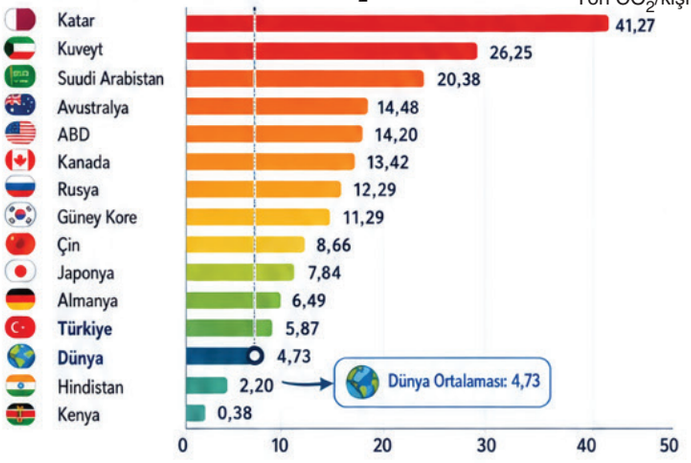
Şifreyi Bul!

Bu örneklerin ortak noktasını tek bir cümleyle ifade ediniz:

.....

1. DÜNYANIN İZİNİ İNCELEYELİM

Seçilmiş Ülkelerde Kişi Başına CO_2 Emisyonları-2024

Kaynak: Global Carbon Budget 2025 Raporu (2024 Verileri), Our World in Data.

1. Ülkeler arasındaki büyük karbon salımı farklılıkları dikkate alındığında, çevreyi koruma sorumluluğunun bütün toplumlara eşit biçimde yüklenmesi adil midir? Gerekçelendiriniz.

2. Ekonomik gelişme ve yüksek yaşam standardı, doğaya daha fazla zarar verilmesini ahlaken haklı çıkarabilir mi? Neden?

3. Bir toplumun çevre üzerindeki etkisinden kim sorumludur: bireyler, devletler, üreticiler yoksa bunların tümü mü? Görüşünüzü temellendiriniz.

2. ŞİMDİ KENDİ İZİMİ KEŞFEDİYORUM

Karbon Ayak İzim Ne Kadar?

Ülkelerin kişi başına karbon salımlarını incelediniz. Peki sizin günlük yaşam tercihleriniz çevre üzerinde nasıl bir iz bırakıyor?

QR kodu okutarak karbon ayak izi hesaplayıcısına ulaşınız. Ulaşım, enerji kullanımı, beslenme ve tüketim alışkanlıklarınıza ilişkin bilgileri girerek yaklaşık karbon ayak izinizi hesaplayınız.

UN ActNow
Karbon Ayak İzi Hesaplayıcısı

Başlıca Hesaplama Alanları
- Ulaşım
- Enerji kullanımı (elektrik, ısınma)
- Beslenme alışkanlıkları
- Tüketim (giyim, elektronik vb.)

Karbon ayak izi sonucum: ..... ton CO_2 / yıl

3. SONUCUMU SORGULUYORUM

1. Karbon ayak izinizin yüksek ya da düşük çıkmasında hangi etkenler belirleyici olmuştur?

2. Karbon ayak izimizi azaltmak ne ölçüde kendi tercihimize, ne ölçüde yaşadığımız koşullara bağlıdır?

3. Çevre üzerindeki etkisini bilen bir insan, yaşam biçimini değiştirmekle ahlaken sorumlu mudur? Neden?

4. İZİMİ DEĞİŞTİRİYORUM

Karbon ayak izinizi azaltmak amacıyla günlük yaşamınızda gerçekleştirebileceğiniz üç değişiklik belirleyiniz. Bunlardan sizin için en uygulanabilir olanını işaretleyiniz.

	Yapabileceğim değişiklik	Seçimim
1	.....	☐
2	.....	☐
3	.....	☐

Seçimimi Temellendiriyorum
Seçtiğiniz davranışın çevreye karşı ahlaki bir sorumluluk olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

SON SÖZ SENİN

Çevre sorunlarının çözümü için yalnızca karbon ayak izimizi küçültmemiz yeterli midir, yoksa insanın doğaya bakışını da değiştirmesi gerekir mi?

Görüşünüzü gerekçelendiriniz.

ÇEVRE ETİĞİ

Çevre etiği; insanın doğayla olan ilişkisini ahlaki açıdan sorgulayan, doğanın ve canlıların öz değerini, insanın çevreye karşı sorumluluklarını ve doğayı kullanma hakkının sınırlarını ele alan uygulamalı etik alanıdır. İnsan merkezli bakış açısını aşarak doğa ile insan arasında dengeli ve adil ilkeler geliştirmeyi amaçlar.

ÇEVRE ETİĞİ NASIL ORTAYA ÇIKTI?

İnsan-doğa ilişkisi felsefenin kadim bir konusu olsa da çevre etiğinin bağımsız bir alan hâline gelmesi **20. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle 1970'lerde** gerçekleşmiştir. Sanayileşme, kitlesel kirlilik ve doğal kaynakların hızla tükenmesiyle birlikte gelen ekolojik krizler; ahlakın kapsam alanını yalnızca insanlar arası ilişkilerle sınırlı tutmaktan çıkarıp tüm canlıları, ekosistemi ve gelecek kuşakları kapsayacak şekilde genişletmiştir.

ÇEVRE ETİĞİNİN TEMEL SORUSU

Doğayı yalnızca insana sağladığı fayda ve imkânlar nedeniyle mi korumalıyız, yoksa doğa insandan bağımsız olarak kendi başına bir değere (öz değere) sahip midir?

ÇEVRE ETİĞİNİN ÖNCÜ İSİMLERİ

Düşünür	Temel düşüncesi
 John Muir (1838–1914)	Yabani doğanın korunmasını savunur. Doğayı yalnızca ekonomik olarak yararlanılacak bir kaynak şeklinde görmeye karşı çıkar; insanın doğanın üzerinde değil, onun bir parçası olduğunu vurgular.
 Aldo Leopold (1887–1948)	Toprak etiği anlayışını geliştirir. Ahlaki topluluğun sınırlarını insanlardan öteye taşıyarak toprağı, suyu, bitkileri ve hayvanları da bu topluluğun parçaları olarak görür. İnsan, doğanın fatihi değil, biyotik topluluğun bir üyesidir.
 Arne Næss (1912–2009)	Derin ekoloji yaklaşımını savunur. Doğanın yalnızca insana sağladığı yarar nedeniyle değil, kendi başına değerli olduğunu düşünür. İnsan da doğanın efendisi değil, onun bir parçasıdır; bu nedenle diğer canlıların ve ekosistemlerin varlığını korumakla sorumludur.
 Paul W. Taylor (1923–2015)	Canlı merkezci çevre etiğini savunur. Ona göre her canlı, insanın çıkarlarından bağımsız olarak kendi yaşamını sürdürmeye çalışan ve bu nedenle değer taşıyan bir varlıktır. Bu yüzden insanlar diğer canlılara saygı göstermeli ve onlara zarar vermekten kaçınmalıdır.

ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMLARI

Çevre etiğindeki temel tartışmalar; merkeze insanın mı yoksa doğanın mı alınacağı, doğanın araçsal mı yoksa içsel bir değere mi sahip olduğu, çevreye bireyci veya bütüncül bir bakış açısıyla mı yaklaşılması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede çevre etiği, insanın doğaya yönelik eylemlerinin dayandığı veya dayanması gereken etik ilkeleri inceleyerek insan-doğa ilişkisinin doğru bir temelde kurulmasını amaçlar. Çevre etiğindeki bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda üç temel yaklaşım geliştirilmiştir. Bunlar **insan, canlı ve çevre merkezli** görüşlerdir.

ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMLARI

1 İNSAN MERKEZCİ (ANTROPOSENTRİK) YAKLAŞIM

- İnsanı ahlaki değerlendirmenin merkezine yerleştirir ve insana diğer canlılara göre ayrıcalıklı bir konum verir.
- Doğayı büyük ölçüde insanın yaşamını sürdürmesi, ihtiyaçlarını karşılaması ve refahını artırması bakımından değerlendirir.
- Bu nedenle doğanın değeri çoğunlukla araçsal değer anlayışıyla açıklanır; doğa, insana sağladığı yarar ölçüsünde önem taşır.
- Ahlaki sorumluluğun öncelikle insanlar arasındaki ilişkilerde geçerli olduğunu kabul eder; doğaya yönelik sorumlulukları ise insanın çıkarlarıyla ilişkilendirir.
- Çevrenin korunmasını gerekli görür; ancak bunu daha çok insan sağlığının, yaşam kalitesinin ve gelecek kuşakların refahının korunması açısından temellendirir.
- Doğayı ve diğer canlıları yalnızca insan yararı üzerinden değerlendirmenin, onların kendilerine özgü değerlerini göz ardı edebileceği gerekçesiyle eleştirilir.

2 CANLI MERKEZCİ (BİYOSENTRİK) YAKLAŞIM

- Ahlaki değerin yalnızca insanla sınırlı olmadığını, tüm canlı varlıkları kapsadığını savunur.
- İnsan, hayvan ve bitkilerin yaşam sahibi olmaları bakımından kendi başlarına değer taşıdığını kabul eder.
- Canlıların değeri, insana sağladıkları yarardan bağımsızdır; bu nedenle canlılar yalnızca araçsal değil, içsel değere de sahiptir.
- İnsanın doğadaki diğer canlılardan mutlak biçimde üstün ve ayrıcalıklı olduğu düşüncesine karşı çıkar; insanı yaşam topluluğunun bir üyesi olarak görür.
- İnsan dışındaki canlıların yaşamlarının ve varlıklarını sürdürme imkânlarının gözetilmesi gerektiğini vurgular.
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasını önemser ve insanın diğer canlılara zarar vermemek, onların yaşam alanlarını korumak gibi ahlaki sorumlulukları bulunduğunu savunur.
- İnsan merkezli yaklaşımdan farklı olarak çevrenin korunmasını yalnızca insanın yararı için değil, diğer canlıların da kendi değerleri ve yaşam hakları bulunduğu için gerekli görür.

3 ÇEVRE MERKEZLİ (EKOSENTRİZM) YAKLAŞIM

- Ahlaki değeri yalnızca insanlarla ya da tek tek canlılarla sınırlandırmaz; türleri, ekosistemleri ve doğanın bütünlüğünü de ahlaki değerlendirme kapsamına alır.
- Doğayı birbirinden bağımsız varlıkların toplamı olarak değil; canlılar, toprak, su, hava ve ekosistemlerden oluşan karşılıklı ilişkiler bütünü olarak görür.
- Doğanın yalnızca insana sağladığı yarar nedeniyle değil, kendi başına bir değere sahip olduğunu düşüncesini savunur.
- İnsanı doğanın efendisi ya da ayrıcalıklı sahibi olarak değil, ekolojik bütünün bir parçası olduğu kabul eder.
- İnsan merkezli üstünlük anlayışını ve doğa üzerinde sınırsız egemenlik kurma düşüncesini eleştirir.
- Tek tek varlıkların çıkarlarından çok ekosistemlerin bütünlüğünü, dengesini, çeşitliliğini ve sürekliliğini önemser.
- İnsan faaliyetlerinin yalnızca diğer canlılara değil, ekolojik sistemin tamamı üzerindeki etkilerinin dikkate alınması gerektiğini savunur.
- İnsanın doğaya karşı temel sorumluluğunu, ekolojik dengeyi korumak ve doğal bütünlüğün devamını gözetmek olarak değerlendirir.

ÇEVRE MERKEZCİ YAKLAŞIMIN ALT YAKLAŞIMLARI

a DERİN EKOLOJİ

- ✔ Doğanın, insanın ihtiyaç ve çıkarlarından bağımsız olarak kendi başına (içsel) bir değere sahip olduğunu savunur.
- ✔ İnsanı doğanın merkezinde veya diğer varlıklardan üstün görmez; insanı ekolojik bütünün bir parçası olarak değerlendirir.
- ✔ Doğadaki canlı çeşitliliğinin ve ekolojik zenginliğin yalnızca insan yararı gerekçe gösterilerek sınırsız biçimde azaltılamayacağını ileri sürer.
- ✔ Çevre sorunlarının yalnızca teknik önlemlerle çözülemeyeceğini; insanın doğaya bakışında, tüketim alışkanlıklarında ve yaşam biçiminde köklü bir değişim gerektiğini savunur.

b EKOFEMİNİZM

- ✔ Doğa üzerindeki egemenlik ile toplumdaki baskı, tahakküm ve eşitsizlik biçimleri arasında ilişki kurar.
- ✔ Özellikle ataerkil düşüncenin kadınları ve doğayı denetlenmesi, kullanılması ve sömürülmesi gereken varlıklar olarak görmesini eleştirir.
- ✔ Çevre sorunlarının yalnızca ekolojik değil; aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutlarının bulunduğunu vurgular.
- ✔ İnsan-insan ve insan-doğa ilişkilerindeki sömürücü ve hiyerarşik yapıların birlikte sorgulanması gerektiğini savunur.
- ✔ Eşitlik, adalet, karşılıklı bağımlılık, bakım ve sorumluluk temelinde yeni bir insan-doğa ilişkisi kurulmasını amaçlar.

c FÜTÜRİSTİK YAKLAŞIM

- ✔ Çevre sorunlarını yalnızca bugünün ihtiyaçları açısından değil, gelecek kuşakların hakları ve yaşam olanakları açısından da değerlendirir.
- ✔ Doğal kaynakların sadece bugünkü insanlara ait olmadığını, gelecek nesillerin de bu kaynaklar üzerinde hak sahibi olduğunu savunur.
- ✔ Günümüz insanının doğayı sınırsızca tüketme hakkına sahip olmadığını; onu gelecek kuşaklara yaşanabilir biçimde aktarma sorumluluğu taşıdığını kabul eder.
- ✔ Bugünkü ihtiyaçlar karşılanırken gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarının tehlikeye atılmaması gerektiğini vurgular.
- ✔ Sürdürülebilirlik, kaynakların ölçülü kullanımı ve nesiller arası adalet ilkelerini temel alır.

Çevre Etiğinde Öne Çıkan Kavramlar

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların yalnızca bugünün ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüketilmesini reddederek, ekosistemin kendini yenileme ve destekleme kapasitesini korumayı hedefleyen bir çevre yönetimi anlayışıdır. Çevre etiği açısından bu kavram, yaşamın kesintisiz devam edebilmesi için gerekli ekolojik dengenin gözetilmesini ve toplumsal çevre politikalarının bu ilkeye göre şekillendirilmesini savunur.

Potansiyel Değer

Potansiyel değer, doğadaki varlıkların yalnızca insana sağladığı pratik ve araçsal faydayla değil, kendi varoluşlarından gelen ahlaki statüleriyle değerlendirilmesidir. Bu kavram, insanın çevreye karşı duyduğu etik sorumluluğun temel gerekçesini "insan çıkarı" olmaktan çıkarıp, doğadaki varlıkların sahip olduğu içsel ve örtük değere dayandırır.

Nesiller Arası Eşitlik

Nesiller arası eşitlik, yeryüzündeki sınırlı kaynakların ve yaşanabilir bir çevrenin sadece şu an yaşayan nüfus arasında değil, gelecek kuşakları da kapsayacak şekilde adil biçimde paylaşılması esasına dayanır. İnsanın ahlaki sorumluluğunun zamansal sınırlarını genişleten bu anlayış, henüz doğmamış nesillerin bugünkü eylemlerimiz üzerinde doğrudan hak sahibi olduğunu kabul eder.

Aşağıdaki düşünce deneyini ve görselleri inceleyiniz. Soruları cevaplayarak yaklaşımların benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.

Düşünce Deneyi

Varsayalım ki bütün dünyayı etkileyen büyük bir felaket yaşandı ve hayatta kalan son kişi sizsiniz. Doğada kalan her şeyi yok etme gücüne sahipsiniz. Sizden başka kimse kalmadığı için doğanın yok olmasından etkilenecek başka bir insan da olmayacaktır.

Böyle bir durumda doğayı yok etmeyi mi, onu korumayı mı, yoksa yalnızca kendi yararınız için kullanmayı mı seçerdiniz?

.....

.....

.....

Görselleri İnceleyelim

Palm Jumeirah, Dubai

Nakuru Gölü Millî Parkı, Kenya

Banff Millî Parkı, Kanada

Sorular

1. Her görselin daha çok hangi çevre etiği yaklaşımını yansıttığını yazınız ve gerekçelendiriniz.

.....

.....

.....

2. Görsellerin ortak yönlerini ve birbirinden ayrıldığı noktaları belirtiniz.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....

3. İnsan merkezci, canlı merkezci ve çevre merkezci yaklaşımların güçlü ve zayıf yönlerini değerlendiriniz.

Yaklaşım	Güçlü Yanları	Zayıf Yanları
İnsan merkezci	.....	.....
Canlı merkezci	.....	.....
Çevre merkezci	.....	.....

4. Sizce insan-doğa ilişkisinde nasıl bir etik yaklaşım benimsenmelidir? Görüşünüzü kısaca gerekçelendiriniz.

Kendi Görüşüm

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerden hareketle soruları yanıtlayınız.

Deprem

Sel Felaketi

Hortum

Heyelan

Çığ Felaketi

Orman Yangını

Sorular

1. **Görsellerdeki afetlerin temel nedenleri nelerdir? Bu afetler insan yaşamını ve çevreyi nasıl etkiler?**

2. **Görsellerdeki afetlere karşı alınabilecek bireysel, toplumsal ve kurumsal önlemler nelerdir?**

3. **Sizce afet bilinci neden önemlidir? Afet bilincinin toplumun direncini nasıl artırdığını açıklayınız.**

Afet Bilinci Kartı

- Afetler her an ve her yerde meydana gelebilir.
- Afetler öncesinde, sırasında ve sonrasında neler yapmamız gerektiğini bilmeliyiz.
- Afet riskleri hakkında bilgi sahibi olmalıyız.
- Afetlere karşı hazırlıklı olmalı, acil durum çantamızı hazır bulundurmalıyız.
- Afetlerde yardımlaşma, dayanışma ve toplumsal iş birliği hayat kurtarır.
- Doğayı korumak, afet risklerini azaltır.

AFET BİLİNCİMİ EYLEME DÖNÜŞTÜRÜYORUM

▶ Aşağıdaki başlıklardan hareketle afetlere karşı alınabilecek birer önlem yazınız.

Afet Öncesinde

Afet Sırasında

Afet Sonrasında

Çevre ve Diğer Canlılar İçin

Ekip Çalışması

Sınıfınızı 4-6 kişilik gruplara ayırınız. Yaşadığınız bölgedeki bir afet riskini seçiniz. Bu afetle ilgili nedenler, olası etkiler ve çözüm önerilerinizi içeren bir bilgilendirme posteri hazırlayınız. Posterlerinizi sınıf panosunda sergileyiniz.

Aşağıdaki bilgi notunu inceleyiniz. J. R. DesJardins'in çevre etiği anlayışını değerlendirerek felsefi soruları cevaplayınız ve adil, yaşanabilir bir çevre için kişisel sorumluluklarınızı yazınız.

J. R. DesJardins – Çevre Etiği

J. R. DesJardins'e göre çevre sorunları yalnızca bilimsel, teknolojik ya da ekonomik meseleler değildir; aynı zamanda insanın doğayla nasıl bir ilişki kurması gerektiğini sorgulayan etik problemlerdir. Bilim bize çevrede neler olduğunu gösterebilir; ancak hangi davranışın doğru, hangi kararın adil ve hangi değerlerin korunmaya değer olduğunu belirlemek etik bir değerlendirme gerektirir. Bu nedenle DesJardins, çevre etiğini insanın doğaya, diğer canlılara, topluma ve gelecek kuşaklara karşı sorumlulukları üzerinden ele alır.

- ✔ Doğayı sadece insana sağladığı fayda (araçsal değer) üzerinden değil, kendi varlığından gelen öz değeri (içsel değer) nedeniyle de korumak gerekir.
- ✔ İnsan dışındaki canlıların ve doğal varlıkların ahlaki statüsü ve öz değeri de dikkate alınmalıdır.
- ✔ Bugünkü kararlar, gelecek kuşakların yaşam olanaklarını tehlikeye atmamalıdır.
- ✔ Çevresel zararlar ve yararlar toplumlar arasında adil biçimde paylaşılmalı; bu durum çevresel adalet açısından değerlendirilmelidir.
- ✔ Sınırsız büyüme anlayışı reddedilmeli; insani faaliyetler doğanın kendini yenileme potansiyeli (taşıma kapasitesi) ve ekolojik sınırlar dâhilinde sürdürülmelidir.
- ✔ Çevre sorunları tek bir etik yaklaşımla değil, farklı görüşlerin güçlü yönlerinden yararlanılarak ele alınmalıdır.
- ✔ Çevre etiği yalnızca "Ne yapabiliriz?" sorusunu değil, "Ne yapmalıyız?" sorusunu da sormalıdır.
- ✔ Sürdürülebilir bir çevre anlayışı; insan ihtiyaçları, toplumsal adalet, gelecek kuşaklar ve doğanın korunması arasında dengeli bir ilişki kurmalıdır.

"Daha adil bir bugün, daha yaşanabilir yarınlar için..."

Felsefi Soruşturma

1. Parçaya göre bilim/teknolojinin sorduğu "Ne yapabiliriz?" sorusu ile felsefenin sorduğu "Ne yapmalıyız?" sorusu arasında nasıl bir yaklaşım farkı vardır?

2. "Doğal varlıklar yalnızca insana sağladıkları ekonomik yarar bakımından değerlendirilmemelidir" ifadesinden hareketle, doğanın kendi varlığından gelen değerini (öz değer) bir cümleyle açıklayınız.

3. DesJardins'e göre bugün ile gelecek kuşaklar arasında adil bir çevre dengesi nasıl kurulmalıdır?

Adil ve Yaşanabilir Bir Çevre İçin Sorumluluklarım

1 Gelecek Kuşaklar İçin Sorumluluğum:

Günlük hayatımda gelecek nesillerin yaşam hakkını korumak adına dikkat edeceğim ilke:

.....
.....
.....
.....

2 Doğanın Öz Değerine Saygım:

Doğayı sadece bana yarar sağlayan bir nesne olarak görmemek için benimseyeceğim tutum:

.....
.....
.....
.....

3 Çevresel Adalet Bilincim:

Adil ve yaşanabilir bir çevre için teknik imkânlardan önce felsefi sorumluluğu seçme gerekçem:

.....
.....
.....
.....

1972

SESSİZ KAÇIŞ
(Silent Running)

Uzayda yapılan bitkileri koruma görevi, doğanın yok olma riski karşısında verilen mücadeleyi konu alır. Film, yeryüzünde yaşamın sürdürülebilmesi için bitkilerin ve doğanın korunması gerektiğini hatırlatır.

1976

TUZAK

Bir kasabada açılan zehirli bir fabrikanın insanlara ve doğaya verdiği zararı anlatır. Film, çevre kirliliğine karşı bireysel duyarlılığın ve mücadelenin önemini gözler önüne serer.

1993

FERNGULLY
(Son Yağmur Ormanı)

Yağmur ormanlarının yok edilmesine karşı verilen mücadeleyi, doğanın büyüsünü yansıtarak anlatır. Ormanların, canlı yaşamı ve dünyanın dengesi için vazgeçilmez olduğunu vurgular.

2006

THE 11TH HOUR
(11. Saat)

İklim değişikliği, kaynakların hızla tükenmesi ve çevre tahribatı gibi küresel sorunları bilimsel verilerle ele alır. İnsanlığa, gezegeni kurtarmak için acilen harekete geçme çağrısı yapar.

2008

MARCH OF THE PENGUINS
(İmparator Penguenlerin Yürüyüşü)

Antarktika'da yaşayan imparator penguenin hayatta kalma mücadelesini anlatır. Küresel ısınmanın ve buzulların erimesinin canlı yaşamı üzerindeki tehditlerine dikkat çeker.

2008

WALL-E

Dünya'nın çöplerle kaplanıp yaşanamaz hale gelmiş geleceğini konu alır. Film, tüketim çılgınlığı, atıklar ve doğaya karşı sorumluluklarımız konusunda umut dolu bir mesaj verir.

2014

INTERSTELLAR
(Yıldızlararası)

İklim değişikliği, kuraklık ve çölleşme nedeniyle tarım alanlarının yok olduğu ve dünyadaki yaşamın sonuna gelindiği bir geleceği resmeder. İnsanın doğayı tahrip etmesinin gezegensel ölçekteki kaçınılmaz sonuçlarını vurucu bir şekilde gösterir.

2021

DON'T LOOK UP

Dünyaya yaklaşan devasa bir meteor fark eden bilim insanlarının sesini siyasetçilere ve medyaya duyuramamasını anlatır. İklim krizine ve küresel ekolojik tehditlere karşı toplumun ve kurumların gösterdiği duyarsızlığı, ironik ve yüzeysel bir dille eleştirir.

Bu çalışma kâğıdında felsefi metinlerin nasıl oluşturulduğunu, temel problemle nasıl ilişkilendirildiğini ve sorgulayıcı düşünmenin yazıya nasıl yansıdığını inceleyeceksiniz.

1. Metinleri İnceleyelim

Aşağıdaki kısa metinleri okuyunuz. Hangi metnin felsefi sorgulama içerdiğini belirleyiniz ve nedenini açıklayınız.

a Su, yeryüzünde buharlaşma, yoğunlaşma ve yağış gibi aşamalarla sürekli dolaşır. Yağmurlar yeraltı sularını besler, akarsular denizlere ulaşır. Sanayi atıkları ve evsel atıklar ise su ekosistemlerini kirleterek canlı yaşamına zarar verir.

b Doğa her geçen gün tahrip edilirken, gerçekten anlamlı bir yaşam sürdürebilir miyiz? Kısa vadeli çıkarlarımız için geleceğimizi ve diğer canlıların yaşam hakkını göz ardı etmek, bizi mutlu eden bir yaşamın parçası olabilir mi?

c Doğada ve sanatta gördüğümüz güzellikler bizi etkiler. Bir gölün sakin suyu, bir dağın zirvesi ya da bir resimdeki renk uyumu, insana huzur verir. Bu deneyimler, yaşamı daha anlamlı ve zengin kılar.

Cevabım ve gerekçem:

.....

.....

.....

.....

.....

2. Temel Problemi Belirleyelim

Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz. Her örnekte tartışılan temel problemi kısa biçimde yazınız.

1. Örnek

Teknolojik gelişmeler insanın doğayı değiştirme gücünü büyük ölçüde artırmıştır. Barajlar, madenler, kentler ve sanayi tesisleri insan yaşamını kolaylaştırırken doğal yaşam alanlarını daraltabilmektedir. Buradaki temel sorun, insanın doğayı kendi amaçları doğrultusunda ne ölçüde dönüştürme hakkına sahip olduğudur. İnsan doğanın efendisi olarak mı görülmelidir, yoksa onun bir parçası olarak belirli sınırlar içinde mi hareket etmelidir?

Temel Problem: .....

.....

.....

2. Örnek

İnsan tarih boyunca çevresindeki varlıkları yalnızca kendi ihtiyaçlarını karşıladığı, ona fayda sağladığı sürece değerli görme eğiliminde olmuştur. Ancak bir ormanın, nehrin ya da nesli tehlikedeki bir canlının sadece insana sunduğu ekonomik katkıdan ibaret olmadığını; insandan tamamen bağımsız olarak da var olma hakkına sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Doğanın kendi varlığından gelen bu değeri göz ardı etmek, çevre krizlerinin temel sebebidir.

Temel Problem: .....

.....

.....

3. Tutarlılığı Sınayalım

Aşağıdaki ifadelerden hangisi tutarlıdır? İfadelerin tutarlı olup olmadığını, kararınızı gerekçelendirerek açıklayınız.

a Doğayı seven bir çevreci olarak fosil yakıt kullanımının azaltılmasını savunuyorum; aynı zamanda daha ucuza enerji sağladığı için kömür santrallerinin artmasını destekliyorum.

b İnsan, gezegenin tek akıllı varlığı olduğu için doğayı sınırsız biçimde kullanma hakkına sahiptir.

c İklim krizinin en önemli nedenlerinden biri insan faaliyetleridir. Bu nedenle bireylerin, günlük yaşamlarında da enerji tüketimini azaltması gerekir.

.....

.....

.....

4. Kavramları Yerinde Kullanalım

Felsefi kavramların doğru kullanımı, düşünce ve argümanların tutarlı olması ve kabul görmesi için önemlidir. Aşağıda kavramların hatalı ve doğru kullanımına örnek verilmiştir. Bunlardan hareketle soruları yanıtlayınız.

Kavramların Hatalı Kullanımına Örnek

Para, mutluluğun tek ölçüsüdür. Çok parası olan kişi otomatik olarak saygıyı ve sevgiyi hak eder. Zengin insanlar daha fazla haklara sahip olmalıdır çünkü onlar çalışıp kazanmışlardır. Herkesin zengin olma şansı yoksa bu onların sorunudur; devlet buna karışmamalıdır.

Kavramların Doğru Kullanımına Örnek

İnsan onuru, bir kişinin sahip olduğu maddî varlıktan bağımsızdır. Adalet, yalnızca hak edenin ödüllendirilmesi değil; herkesin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasıdır. Eşitlik, herkese aynı şeyi vermek değildir; kişinin ihtiyacına ve koşullarına göre hakkaniyetli bir dağılım sağlamaktır. Devletin görevi, insanların onurlu bir yaşam sürebileceği koşulları oluşturmak ve fırsat eşitliğini sağlamaktır.

Sorular

1. **Hatalı kullanım örneğinde hangi kavramlar yanlış anlamda kullanılmıştır? Bu yanlış kullanım hangi yanılgıya yol açmaktadır?**

.....

.....

.....

.....

2. **Doğru kullanım örneğinde adalet ve eşitlik kavramları nasıl ayırt edilmiştir? Bu ayrım düşüncenin tutarlılığına nasıl katkı sağlar?**

.....

.....

.....

.....

3. **Felsefi metinlerde kavramların yerinde kullanılması neden önemlidir? Bu durum düşünceyi ve toplumsal iletişimi nasıl etkiler?**

.....

.....

.....

.....

5. Temellendirmeyi Sınayalım

Aşağıdaki ifadelerden hangisi tutarlı bir biçimde temellendirilmiş bir argüman bildirmektedir? Argümanın hangi gerekçelere dayandığını açıklayınız.

a Doğal kaynakların korunması gereklidir; çünkü aksi hâlde dünyamız yaşanmaz hâle gelecektir.

b Gelecek kuşakların da yaşam hakkı vardır; bizden sonra gelecek insanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için kaynakları tüketmeden, sürdürülebilir biçimde kullanmalıyız.

c Çevre yasaları gereksizdir; çünkü insanlar doğayı kirletmezse zaten bir sorun yaşanmaz.

.....

.....

.....

6. Felsefi Literatürü Ayırt Edelim

a

b

c Platon'a göre hakiki bilgi, değişen ve aldatıcı olan duyusal verilerle değil; ancak akılsal kavrayışla elde edilir. Nitekim nesnel gerçeklik, sürekli bir oluş içindeki görünüşler dünyasında değil; değişmeyen, ezeli ve ebedi İdealar alanında temellenir.

.....

.....

.....

7. Dil ve anlamı değerlendiriyorum

Her metinde olduğu gibi felsefi metinde de dil bilgisi kurallarına uyulması ve metnin anlamlı oluşturulması esastır. Aşağıdaki metinlerden hangisi dil bilgisi ve anlam yönünden doğrudur? Neden?

a Felsefi metinlerde kavramların açık ve tutarlı kullanılması, düşüncenin doğru anlaşılmasını sağlar. Bir kavramın anlamı belirsiz bırakıldığında okur, metindeki akıl yürütmeyi izlemekte zorlanır. Bu nedenle filozoflar, terimleri tanımlamaya ve cümleleri anlamlı biçimde kurmaya özen gösterir.

b İnsan hakları yalnızca yasalarla korunmaz; aynı zamanda toplumun ortak vicdanıyla da güçlenir. Bu nedenle bireylerin birbirine saygı duymalı olduğu sıkça vurgulanır.

c Bir metnin anlaşılır olması için kavramların belirsiz kullanılması gerekir. Çünkü düşünce ne kadar karışık anlatılırsa okurun onu anlaması da o kadar kolaylaşır.

Cevabım ve Gerekçem

8. Felsefi metin yazmayı öğreniyorum

Felsefi metin yazımı ilk bakışta karmaşık ve zor görünebilir; ancak belirli yöntem ve adımlar takip edildiğinde sistemli, mantıksal ve yetkin bir düşünce metni oluşturmak son derece mümkündür. Felsefi bir metin yazarken amaç, sadece öznel fikirleri sıralamak değil; ele alınan problemi felsefi kavramlarla çözümlemek, ileri sürülen tezleri tutarlı argümanlarla desteklemek ve felsefi literatürün birikiminden faydalanarak düşünceyi temellendirmektir. Metnin akıcı, anlaşılır ve ikna edici olması ise dil bilgisi kurallarına uyulmasına, fikirlerin bütünlük içinde sunulmasına ve metnin son aşamada özenle gözden geçirilmesine bağlıdır. Bu felsefi inşa süreci sırasıyla şu aşamalardan oluşur:

1. **Problemin Tanımlanması:** Felsefi metnin dayandığı temel bir problem, tartışma veya soru vardır. Metin bu ana problem çerçevesinde şekillenir; süreç boyunca konu sorgulanır, derinlemesine tartışılır ve probleme dair felsefi çözüm yolları ya da bakış açıları ortaya konulur.

2. **Kavramların Yansıtılması:** Problemi analiz ederken konunun doğasına uygun temel kavramlardan yararlanılır. Kavramların net biçimde tanımlanması ve metne yansıtılması, hem düşüncenin açıklığını artırır hem de konunun felsefi bir zeminde anlaşılmasını sağlar.

3. **Argüman Ortaya Koyması:** İleri sürülen düşüncelerin mantıksal sağlamlığını göstermek ve ikna ediciliğini artırmak için önermelerden oluşan kanıtlar (argümanlar) sunulur. Güçlü argümanlar, metnin düşünsel yapısını destekleyen en önemli unsurlardır.

4. **Temellendirmenin Yapılması:** İddia edilen yargıların rastgele değil; doğru, güvenilir ve tutarlı gerekçelerle açıklanması sürecidir. Temellendirme sayesinde yargılar sebep-sonuç ilişkileriyle gerekçelendirilir ve metin mantıksal bir meşruiyet kazanır.

5. **Felsefi Terminolojinin Yansıtılması:** Felsefi metinde disipline özgü terminoloji ve literatür birikimi kullanılır. Problemin felsefe tarihinde hangi filozoflar veya akımlar tarafından nasıl ele alındığı, tarihsel ve felsefi arka planı dikkate alınarak metne yansıtılır.

6. **Dil Kurallarına Uyulması:** Metnin akıcılığını, netliğini ve düşünsel zenginliğini sağlamak için dil doğru ve etkili kullanılır. Cümleler arası anlam bütünlüğü gözetilir; düşüncelerin birbirinden kopuk, çelişkili veya muğlak olmasının önüne geçilir.

7. **Gözden Geçirme ve Düzeltme:** Yazım aşaması tamamlandıktan sonra metin birkaç kez okunur. Anlatım bozuklukları, mantıksal çelişkiler, paragraf geçişlerindeki kopukluklar ve dil bilgisi hataları tespit edilerek gerekli son düzeltmeler yapılır.

Aşağıdaki yönergeleri izleyerek çevre sorunlarından birini felsefi açıdan ele alan 1-1,5 sayfalık bir metin hazırlayınız.

Performans süresi: **2 hafta**

Kısa tanıtım

Görev:	Çevre sorunlarından birini felsefi açıdan ele alan bir metin yazma
Ürün:	1-1,5 sayfalık felsefi metin
Amaç:	Bir çevre sorununu felsefi kavramlarla sorgulamak, görüş geliştirmek ve gerekçelendirmek

Çalışma süreci

1 Hazırlık aşaması

- Bir çevre sorunu seçiniz.
- Konuyla ilgili kısa araştırma yapınız.
- Temel soruyu ve kavramları belirleyiniz.

2 Yazma aşaması

- Giriş, gelişme ve sonuç planı oluşturunuz.
- Ana görüşünüzü açıkça yazınız.
- Görüşünüzü en az iki gerekçeyle destekleyiniz.

3 Gözden geçirme

- Metninizi dil, anlam ve tutarlılık bakımından yeniden okuyunuz.
- Gerekli düzeltmeleri yapınız.
- Yazınıza uygun bir başlık veriniz.

1 Görseli yorumlayalım

Görselde yansıtılan çevre sorununu insan-doğa ilişkisi, sorumluluk, tüketim ve gelecek kuşaklar açısından felsefi olarak yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2 Eksik bırakılan cümleleri tamamlayınız

1. Çevre sorunlarının yalnızca bilimsel değil, aynı zamanda ..... bir yönü vardır.
2. İnsan doğayı sınırsız bir kaynak gibi gördüğünde ..... bozulur.
3. Gelecek kuşaklara karşı sorumluluk duymak, bugünkü kararlarımızda ..... ilkesini dikkate almayı gerektirir.
4. Bir çevre sorununu felsefi açıdan tartışmak için önce ..... açıkça ortaya koymak gerekir.
5. Doğaya yalnızca yarar sağlayan bir araç gibi bakmak yerine, onun ..... olduğunu kabul etmek gerekir.

3 Eksik paragrafı tamamlayınız

A

Günümüzde çevre sorunları her geçen gün artmaktadır. Hava, su ve toprak kirliliği; iklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunlar yaşamı doğrudan etkilemektedir. Bu sorunların temelinde çoğu zaman insanın sınırsız tüketim anlayışı bulunmaktadır. Bu nedenle her birey, çevreye karşı sorumluluk bilinci geliştirmeli ve ...

.....

.....

.....

.....

.....

B

İnsan ile doğa arasındaki ilişki tarih boyunca farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Teknolojik gelişmeler insanın doğa üzerindeki etkisini artırmıştır. Ancak doğa, yalnızca insanın yararlanacağı bir kaynak değil; onunla birlikte var olduğu bir bütündür. Bu nedenle daha dengeli bir yaşam için ...

.....

.....

.....

.....

.....

4 Paragrafı kendi cümlelerimizle yeniden yazalım

Örnek paragraf

Doğa, insanın dışında duran bir varlık değil, yaşamı mümkün kılan bütünün bir parçasıdır. Bu nedenle çevreye verilen zarar, dolaylı olarak insana da yönelmiş bir zarardır. Gerçek ilerleme, doğayı sınırsızca tüketmekte değil; onunla dengeli, ölçülü ve sorumlu bir ilişki kurmaktadır.

Kendi cümlelerimle

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 Felsefi bakış tablosu

1	Seçtiğim Çevre Sorunu	.....
2	Temel felsefi sorun/problemim	.....
3	Ana görüşüm	.....
4	Kullanacağım iki temel gerekçe	.....
5	Eleştireceğim karşı görüş	.....
6	Metnimde kullanacağım kavramlar	.....
7	Örnek/olay/metafor	.....

1. Çevre sorunları yalnızca kirliliğin azaltılması ya da doğal kaynakların verimli kullanılması gibi teknik önlemlerle sınırlı değildir. Çünkü bu sorunların arkasında, insanın kendisini doğa karşısında nasıl konumlandırdığına ilişkin daha temel kabuller bulunmaktadır. Doğanın yalnızca insan ihtiyaçlarını karşılayan bir araç olarak görülmesi ile onun insandan bağımsız bir değere sahip olduğunun kabul edilmesi, farklı davranış biçimlerini beraberinde getirir. Benzer biçimde ahlaki sorumluluğun yalnızca insanları mı, bütün canlıları mı yoksa ekosistemin tamamını mı kapsadığı da çevreye yönelik kararların niteliğini değiştirir. Bu nedenle çevre felsefesi, çevresel sorunların sonuçlarından önce, bu sonuçlara yol açan değer ve kabulleri sorgular.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Çevre sorunlarının çözümünde insanın doğaya ilişkin değer yargıları önem taşır.

B) Doğaya yüklenen değer, insanın çevreye yönelik tutumunu etkileyebilir.

C) Ahlaki sorumluluğun kapsamı çevre felsefesindeki tartışma konularından biridir.

D) Çevre sorunlarının çözümünde teknik önlemler tek başına yeterli görülmeyebilir.

E) Çevre sorunlarının temel çözümü, insan merkezci anlayışın terk edilmesidir.

2. Bir maden şirketi, okyanusun ortasında hiçbir insanın yaşamadığı, yalnızca o bölgeye özgü nadir bitki türlerinin bulunduğu ıssız bir ada keşfeder. Şirket, adadaki zengin maden rezervlerini çıkarmak için bölgedeki ekosistemi ve nadir bitki örtüsünü büyük ölçüde tahrip edecek bir projeyi başlatmayı planlar. Bu durumu protesto eden bir grup çevreci, "İnsanlara veya acı çekebilen canlılara doğrudan bir zararı olmasa bile, o ekosistemin sırf var olduğu için korunmayı hak ettiğini" savunur. Şirket yetkilileri ise "İnsanın refahına katkı sağlamayan ve bilinçten yoksun bir doğa parçasının tek başına ahlaki bir önem taşıyamayacağını" ileri sürer.

Bu parçada çevrecilerin şirket planına karşı çıkarken temel aldığı felsefi düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğanın, insan merkezci faydacı anlayış doğrultusunda araçsal bir değer taşıdığı

B) Doğanın, sağladığı faydadan bağımsız olarak kendinde bir değere sahip olduğu

C) Doğanın, yalnızca hissetme ve bilinç kapasitesi olan canlılarla anlam kazandığı

D) Doğanın, insan türünün ontolojik varlığını sürdürmesi adına korunması gerektiği

E) Doğanın, bilimsel bilgiye ve teknik zorunluluklara göre yönetilmesi gerektiği

3. 1970'lerde Hindistan'da kadınların ağaçlara sarılarak ormansızlaşmaya karşı yürüttüğü Chipko Hareketi, yalnızca ağaçların kesilmesine yönelik yerel bir tepki olarak değerlendirilemez. Ekofeminist düşünce açısından bu tür mücadeleler, doğayı edilgen ve kullanılabilir bir kaynak olarak gören anlayışla kadınları toplumsal yaşamda ikincil konuma yerleştiren düşünce biçimleri arasındaki ortaklığı görünür kılar. Val Plumwood'un eleştirdiği düalist düşüncede akıl/doğa, erkek/kadın ve etkin/edilgen gibi karşıtlıklar eşit düzeyde kurulmaz; bir taraf üstün, diğeri ise yönetilebilir ve kullanılabilir kabul edilir. Bu nedenle ekolojik tahribata karşı mücadele, yalnızca doğanın korunmasını değil, bu hiyerarşik düşünme biçiminin sorgulanmasını da gerektirir.

Bu parçaya göre ekofeminist yaklaşımın temel argümanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ekolojik yıkımın temelinde ekonomik büyümenin bulunması

B) Doğa ve toplumdaki egemenlik ilişkilerinin ortak bir düşünsel zemine dayanması

C) Kadınların doğayla daha uyumlu bir ilişki kurması

D) Çevre mücadelesinin siyasal katılımla güçlenmesi

E) Doğal kaynakların eşit paylaşımının adaleti sağlaması

4. Geleneksel iktisadi yaklaşımlar doğayı sınırsız bir kaynak ve atık alıcısı olarak konumlandırırken, giderek derinleşen çevre krizleri bu algıyı zorunlu olarak değişime uğratmıştır. Ne var ki günümüzde küresel bir kurtarıcı gibi sunulan "sürdürülebilir kalkınma" vizyonu, ekolojik sınırları kabul etmesine rağmen antroposentrik (insan merkezci) köklerinden tam anlamıyla kopabilmiş değildir. Çünkü bu vizyonun temel argümanı, doğanın kendi içsel değerinden ziyade gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin korunmasıdır. Dolayısıyla bu yaklaşımda çevreyi koruma çabası, insanlığın varlığını ve ekonomik konforunu devam ettirebilmesi için pragmatik bir araca dönüşmektedir. Gerçek bir çevre etiği ise ekosistemi ekonomik büyümenin yedeğine bağlamadan, diğer canlıların ve doğanın bizatihi varoluş hakkını bağımsız bir değer olarak merkeze almayı gerektirir.

Parçada hareketle "sürdürülebilir kalkınma" **anlayışına getirilen temel eleştiri aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Ekolojik sınırları, gelecek kuşakların ihtiyaçları üzerinden gerekçelendirmesi

B) Doğanın değerini, insan refahını sürdürme işlevine bağlı olarak temellendirmesi

C) Çevresel korumayı, ekonomik gelişmenin ekolojik sınırlarla uyumuna indirgemesi

D) Kuşaklararası sorumluluğu, insan dışı varlıkların değerinden daha öncelikli görmesi

E) Doğayı korurken ekonomik büyümeyi temel amaç olmaktan çıkarmaması

/beninhocam

5. Hans Jonas'a göre geleneksel etik, insan eylemlerinin etkisinin sınırlı olduğu bir dünyada gelişmiştir. Bu nedenle ahlaki sorumluluk daha çok kişinin yakın çevresindeki insanlarla ve sonuçları kısa sürede ortaya çıkan eylemlerle ilişkilendirilmiştir. Oysa modern teknoloji, insanın müdahale gücünü öylesine artırmıştır ki bugün alınan bir karar, uzun yıllar sonra ortaya çıkacak ve geri döndürülemeyecek sonuçlar doğurabilir. Bu yeni güç karşısında Jonas, insanın yalnızca bugünkü çıkarlarını değil, gelecekte yaşamın devam edebilme koşullarını da gözetmesi gerektiğini savunur. Ona göre teknolojik olarak mümkün olan her şeyin yapılabilir kabul edilmesi yerine, sonuçları konusunda ihtiyatlı ve sorumlu davranılmalıdır.

Bu parçadan hareketle Jonas'ın sorumluluk etiğini geleneksel etik anlayışından ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahlaki değeri, eylemin uzun vadede sağlayacağı toplam yararla belirlemesi

B) Sorumluluğu gelecekteki yaşamı da kapsayacak biçimde genişletmesi

C) Belirsiz sonuçlar karşısında bilimsel öngörüyü temel ahlaki ölçüt kabul etmesi

D) Doğayı, gelecek kuşakların yararı için korunması gereken bir kaynak olarak görmesi

E) Geri döndürülemez sonuçlarda bireysel sorumluluğu toplumsal kararlara bağlaması

6. Çevre etiği tartışmalarında sıklıkla karşılaşılan bir açmaz, doğayı koruma iradesinin yalnızca "acı çekebilme" veya "yaşamsal işlev gösterme" kapasitesine sahip varlıkların haklarıyla sınırlandırılmasıdır. Bir vadinin sular altında kalmasına karşı çıkarken argümanımızı sadece oradaki endemik bitkilerin yok olmasına veya yöre halkının yerinden edilmesine dayandırdığımızda, aslında vadinin bizatihi kendisine değil, onun "ev sahipliği yaptığı" canlılara ahlaki bir değer biçmiş oluruz. Çevre merkezci (ekosentrik) yaklaşım ise bu hiyerarşik ve indirgemeci bakışı kökten reddeder. Bu yaklaşıma göre toprağın mineral yapısı, bir nehrin hidrolojik akışı veya dağların jeolojik dokusu, salt üzerlerinde hayat barındırdıkları için araçsal bir öneme sahip değildir; onlar, ekosistemin bütünlüğünü sağladıkları için kendiliğinden (içsel) bir değere sahiptir.

Bu parçaya göre, çevre merkezci yaklaşımı diğer anlayışlardan ayıran temel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Doğal kaynakların tükenme hızını yavaşlatmayı en temel etik sorumluluk sayması

B) Ahlaki değer atfetmede canlılık şartını aşarak cansız doğayı da kendiliğinden değerli görmesi

C) Çözüm olarak doğadaki tüm canlı türlerinin mutlak ve eşit yaşama hakkını savunması

D) Cansız doğa unsurlarını, yalnızca canlılara sağladığı fayda ölçüsünde korumaya değer bulması

E) İnsanın doğa üzerindeki dönüştürücü etkisini tamamen reddederek pasif bir tutum önermesi

7. Antik Çağ'da bazı toplumlarda köleler, özgür yurttaşlarla aynı ahlaki ve hukuki statüde görülmüyor; alınıp satılabilen mülkler olarak değerlendiriliyordu. Tarihsel süreçte bu çember genişleyerek tüm insanlığı içine alacak bir evrenselliğe ulaştı. Ancak Aldo Leopold'a göre bugün insanlığın doğa ile kurduğu ilişki, Antik Çağ'daki efendi-köle ilişkisinden farksızdır. Toprağı, suyu ve diğer canlıları salt ekonomik bir getiri veya "mülk" olarak gören günümüz insanı, ahlaki sorumluluklarını inatla kendi türüyle sınırlandırmaktadır. Leopold'un "Toprak Etiği" yaklaşımı, bu sınırın radikal bir biçimde aşılmasını talep eder. Ona göre insan, gezegeni dilediğince şekillendirecek mutlak bir fatih değil, devasa bir biyotik topluluğun sıradan bir üyesidir.

Bu parçadan hareketle Leopold'un "Toprak Etiği" **anlayışında insan-doğa ilişkisine yönelik savunduğu temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Doğal kaynakların kullanımını, gelecek insan kuşaklarının refahını tehlikeye atmayacak şekilde ölçülü hâle getirmek

B) Doğayı insanın hizmetine sunulmuş nesnel bir araç olmaktan çıkarıp onu ahlaki sorumluluk çemberine dâhil etmek

C) Tüm canlı türlerinin mutlak eşitliğini savunarak insanın doğaya yönelik her türlü pratik müdahalesini yasaklamak

D) Çevre krizlerinin çözümünde ekonomik büyüme hedefleri ile ekolojik denge arasında rasyonel bir uzlaşı sağlamak

E) Doğanın gücü karşısında insanın acizliğini kabul ederek medeniyet öncesi doğal yaşam koşullarına geri dönmek

8. Modern çevre politikalarında ormanların korunması; insanlığa ahşap hammaddesi sağlaması, ilaç sanayisine kaynak sunması ya da insanlara temiz hava alanı yaratması gibi gerekçelerle meşrulaştırılmaktadır. Oysa bu yaklaşım, ekosistemi insanın konforuna hizmet eden araçsal bir zemine indirger. Gerçek bir çevre bilinci; o ormandaki hiçbir canlıyı tanımasak ve bize hiçbir pratik faydası dokunmasa bile, doğanın sırf var olmasından kaynaklanan bağımsız bir değere sahip olduğunu kabul etmekle başlar. Nitekim insan, doğanın üzerindeki egemen bir efendi değil; yaşam ağının sıradan bir halkasıdır.

Arne Naess'in "Derin Ekoloji" **yaklaşımını yansıtan bu parçada savunulan temel görüş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Doğayı korumanın temel amacı, gelecek kuşakların yaşamını güvence altına almaktır.

B) Çevrenin değeri, insana sunduğu ekonomik ve pratik faydalar üzerinden ölçülmelidir.

C) Doğadaki varlıklar, insana olan faydalarından bağımsız olarak içsel bir değere sahiptir.

D) Ekolojik sorunlar, insanın doğa üzerindeki teknolojik egemenliğini sınırlamasıyla çözülür.

E) Çevre bilinci, dünyadaki tüm canlı türlerinin refahını eşit düzeyde artırmayı hedefler.

/benimhocam

MİRA:

"Deniz kirliliği elbette ciddi bir sorun ama öncelikle insanların yaşam kalitesini düşünmeliyiz. Temiz plajlar, sağlıklı gıdalar ve turizm geliri bizim için en önemli olanı. Doğayı korumalıyız; çünkü bu bize yarar sağlar."

EMRE:

"Bu konuda insanlardan çok deniz canlılarını düşünmeliyiz. Balıklar, yavrular, kuşlar ve diğer canlılar acı çekiyor. Onların yaşam hakkı var ve biz bunu kendi çıkarlarımızdan önce gözetmek zorundayız."

DENİZ:

"Sadece canlılar değil, deniz suyu, kum, kayalar, akıntılar, hatta plajdaki bitkiler bile bu bütünün parçası. Ekosistem bir bütündür; bir parçasına zarar verdiğimizde diğerlerini de etkiliyoruz. Biz doğanın üyelerinden biriyiz ve bütünün sağlığı için sorumluyuz."

1 - 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

1. **Bu metindeki konuşmacıların savundukları** "çevre etiği" **yaklaşımları aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla doğru verilmiştir?**

	Mira	Emre	Deniz
A)	Canlı Merkezli	İnsan Merkezli	Canlı Merkezli
B)	İnsan Merkezli	Çevre Merkezli	Canlı Merkezli
C)	Çevre Merkezli	Canlı Merkezli	İnsan Merkezli
D)	İnsan Merkezli	Canlı Merkezli	Çevre Merkezli
E)	Canlı Merkezli	Çevre Merkezli	İnsan Merkezli

2. **Deniz'in yaklaşımına göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?**

A) Ekosistemin her bileşeni kendi başına değer taşır.

B) Doğal çevre, bir bütündür; parçaların birbirine etkisi vardır.

C) İnsan, doğadaki diğer varlıklardan bağımsız ve üstün bir konuma sahip değildir.

D) Doğal varlıkların değeri, ekosistemdeki işlevlerine bağlıdır.

E) İnsan davranışlarının ahlaki değerlendirmesinde doğanın bütünlüğü gözetilmelidir.

Seda, okuldaki Çevre Kulübü için hazırlayacağı proje öncesinde emekli felsefe öğretmeni olan dedesi Cemil Bey ile Çalderesi Vadisi'nde yürüyüşe çıkar. Vadinin bir kısmında yapılması planlanan yol ve inşaat projesi yüzünden derenin yatağı daraltılacak ve sazlık alan yok edilecektir. Seda, elindeki not defteriyle gözlem yaparken düşünceli bir şekilde sorar:

Seda: "Dede, arkadaşlarımız vadinin korunması için 'Doğaya saygı duymalıyız.' diyorlar ama şirketin temsilcileri de projenin şehrin büyümesi için zorunlu olduğunu söylüyor. İnsanın doğadan yararlanmasını tamamen durduramayacağımıza göre, projeye karşı felsefi olarak nasıl bir gerekçe sunabiliriz?"

Cemil Bey: "Çok haklı bir soru kızım. Felsefeciler de yüzyıllardır bu dengeyi arıyor. Aslında sorun insanın doğadan yararlanması değil, bunu yaparken düşülen aşırılıktır. Aristoteles'in 'ölçülülük' ilkesini hatırla: İyi bir yaşam, doğanın sunduklarını hoyratça tüketmekle değil, sınırları bilmekle mümkündür. İhtiyaçlarımızı karşılarken doğayı tahrip etmek erdemli bir davranış olamaz."

Seda: "Yani sadece ihtiyacımız kadar mı almalıyız?"

Cemil Bey: "Daha da ötesi var. Stoacılar insanın doğanın bir parçası olduğunu ve evrensel düzenle uyum içinde yaşaması gerektiğini söyler. Biz doğanın üzerinde bir efendi değiliz. Aldo Leopold'ün ifade ettiği gibi; insan toprağın, suyun, bitkilerin ve hayvanların oluşturduğu 'biyotik topluluğun' sadece bir üyesidir. Bu topluluğun bir halkasına zarar verdiğimizde, aslında bütünün uyumunu bozarız."

Seda: "Peki dede, insanlara doğrudan faydası olmayan ama bu vadide yaşayan küçük bir böceğin ya da otsu bir bitkinin de korunması gerekir mi?"

Cemil Bey: "Kesinlikle. Arne Næss'in 'Derin Ekoloji' yaklaşımı tam olarak bunu vurgular: Doğadaki varlıklar, insana sağladıkları faydadan bağımsız olarak sırf var oldukları için 'kendinde bir değere' sahiptir. Bu vadideki sazlık sadece insanlara temiz hava verdiği için değil, kendi varlığıyla o ekosistemin özgün bir parçası olduğu için korunmalıdır."

3 - 4. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

3. **Bu parçada Cemil Bey'in açıklamalarından hareketle Seda'nın proje dosyasında savunması beklenen temel yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Doğal kaynakların kullanımı, insanın gelecekteki ekonomik konforunu artıracak şekilde planlanmalıdır.

B) Doğa, yalnızca insan türünün ontolojik varlığını sürdürebilmesi adına korunması gereken araçsal bir zemindir.

C) Vadinin korunması, insani faydanın ötesinde ekosistemin bütüncül dengesini ve varlıkların öz değerini merkeze almalıdır.

D) Doğaya yönelik müdahaleler, teknik ve bilimsel imkânların elverdiği ölçüde serbest bırakılmalıdır.

E) Çevre sorunlarının çözümü, yalnızca bugünün insanların pratik ihtiyaçlarını karşılamasıyla mümkündür.

4. **Bu parçada dile getirilen felsefi görüşler birlikte değerlendirildiğinde aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?**

A) İnsanın doğayla kurduğu ilişkide erdemli tutum, ihtiyaçlarda ölçülü olmak ve aşırılıktan kaçınmaktır.

B) İnsan, ekosistemin yöneticisi değil; canlı ve cansız varlıkların oluşturduğu bütünün eşit bir üyesidir.

C) İnsan dışındaki canlıların ahlaki değeri, onların insan yaşamına sunduğu pratik yararla sınırlıdır.

D) Evrensel düzenle uyum içinde yaşamak, hem bireysel erdemin hem de ekolojik dengenin gereğidir.

E) Çevreye yönelik kararlar alınırken bütüncül ekosistemin ve gelecek kuşakların sorumluluğu taşınmalıdır.

Küçük adımlar, büyük değişimler...

Felsefe, daha iyi bir yaşamın yolunu aramaktır."

1-3. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

İbn Tufeyl'in eşsiz düşünce deneyinde Hayy, ıssız bir adada hiçbir toplumsal norm veya insan müdahalesi olmadan, bir ceylanın şefkatiyle büyür. Hayy için doğa, sadece üzerinde yaşanılan cansız bir sahne veya tüketilecek bir kaynak deposu değildir; yasalarını öğreten, ona sınırlarını gösteren ve onu felsefi bilgeliğe ulaştıran aktif bir rehberdir. Yüzyıllar sonra İtalya'da filizlenen Reggio Emilia eğitim yaklaşımı da bu felsefi temele çok benzer bir ilke sunar: Yetişkinler ve akranlardan sonra "çevre, çocuğun en önemli üçüncü öğretmenidir." Çevre; sadece pasif bir mekân değil, merak uyandıran, öğreten, saygı bekleyen ve insanla sürekli diyalog halinde olan canlı bir sistemdir. Hayy'ın adadaki keşif yolculuğu ile bu modern eğitim yaklaşımı kesiştiğinde, insanın doğanın efendisi (insan merkezci) değil, onun dikkatli bir öğrencisi ve ekosistemin eşit bir parçası (çevre merkezci) olduğu gerçeği ortaya çıkar.

1. Hayy'ın deneyiminde doğanın bir "rehber" olması, insan-doğa ilişkisine nasıl bir anlam kazandırmaktadır?

2. Hayy'ın doğadan öğrenme biçimi ile Reggio Emilia'nın "çevre üçüncü öğretmendir" anlayışı hangi ortak düşüncede buluşmaktadır?

3. Bu iki yaklaşımdan hareketle, insanın doğaya karşı sahip olması gereken temel etik sorumluluğu belirleyiniz ve gerekçelendiriniz.

4-5. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir enerji şirketi, karbon salımını azaltmak ve bölgenin elektrik ihtiyacının bir bölümünü yenilenebilir kaynaklardan karşılamak amacıyla kırsal bir alana rüzgâr enerji santrali kurmayı planlamaktadır. Ancak santralin kurulacağı bölgenin, her yıl binlerce göçmen kuşun kullandığı önemli bir geçiş güzergâhı olduğu belirlenmiştir.

Şirketin Savunması: Rüzgâr enerjisi fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltacak, elektrik üretim maliyetlerini düşürecek ve bölgede yeni istihdam alanları oluşturacaktır. Şirket yetkililerine göre çevresel kararlar alınırken insanların enerji ihtiyacı, ekonomik kalkınma ve toplumun gelecekte elde edeceği yararlar öncelikle dikkate alınmalıdır. Kuşlar üzerindeki olası etkiler ise teknik önlemlerle en aza indirilebilir.

Çevre Araştırmacılarının Görüşü: Bölgedeki çevre araştırmacıları ise göçmen kuşların ve onların kullandığı yaşam alanlarının yalnızca insanlara sağladıkları yarar açısından değerlendirilemeyeceğini savunmaktadır. Onlara göre kuşların göç yolları, bitki örtüsü ve bölgedeki diğer canlılarla birlikte doğal bir bütün oluşturur. Bu bütünün bozulması, ekonomik yararla telafi edilemeyecek ekolojik sonuçlar doğurabilir.

4. Şirket ile çevre araştırmacılarının doğaya bakışları hangi çevre etiği yaklaşımlarına daha yakındır? Gerekçelendiriniz.

5. Bir projenin çevre dostu olması, doğaya verdiği her türlü zararı haklı çıkarır mı? Metinden hareketle görüşünüzü temellendiriniz.

6-8. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Uzun yıllar boyunca doğa, hukukta çoğunlukla insanların yararlandığı ve korunması gereken bir varlık olarak ele alındı. Ancak bazı ülkelerde bu anlayış değişmeye başladı. Ekvador, 2008 Anayasası'nda doğanın varlığını sürdürme ve yaşam döngülerini yenileme hakkını tanıdı. Yeni Zelanda ise 2017'de Whanganui Nehri'ni hukuken bir kişi olarak kabul etti. Böylece nehrin hakları, onun adına hareket eden temsilciler aracılığıyla savunulabilir hâle geldi. Benzer bir adım İspanya'da atıldı. 2022 yılında çevresel sorunlarla karşı karşıya kalan Mar Menor Lagünü ve havzasına hukuki kişilik tanındı. Yasada bu ekosistemin varlığını sürdürme, korunma, muhafaza edilme ve zarar gördüğünde onarılma haklarına sahip olduğu belirtildi.

6. Bu uygulamalar, insanın doğaya bakışında nasıl bir değişimi göstermektedir? Açıklayınız.

7. Doğaya hukuki haklar tanınması hangi çevre etiği yaklaşımıyla daha güçlü biçimde temellendirilebilir? Neden?

8. Bir ekosistemin hakları ile insanların ekonomik çıkarları çatıştığında sizce hangi ölçütler esas alınmalıdır? Gerekçelendiriniz.

9. Rachel Carson'ın "Doğayı sessizleştiren insan, sonunda kendi sesini de kaybeder." sözünden hareketle, doğa tahribatının insanın kendi varoluşuna etkisini çevre etiği bağlamında açıklayınız.

10. René Descartes: "Doğa, matematik yasalarıyla işleyen bir makinedir. İnsan aklı bu yasaları bilerek doğayı kendisine hizmet ettirebilir." Francis Bacon: "Bilgi güçtür. Bilimin amacı, doğaya egemen olmak ve onu insanın yararına kullanmaktır."

Yukarıdaki filozofların doğaya yaklaşımlarının, günümüzde yaşadığımız çevre krizlerinin ortaya çıkmasına nasıl bir zemin hazırladığını açıklayınız.

FEL. 11.2.1 Teknoloji ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1 **Teknoloji ve İnsan Hayatı**

2 **Teknoloji Bağlamında Ontolojik Problemler** (Ontolojik Anlam Kaybı, Yabancılaşma)

3 **Teknoloji Bağlamında Aksiyolojik Problemler** (Güvenlik Sorunları, Değerlerin Tahribatı, Ahlaki Eylem İmkânı)

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Ontolojik Anlam
- Tekhne
- Teknoloji Karşıtlığı
- Teknoloji Taraftarlığı
- Zaman ve Mekân
- Teknokrasi

GİRİŞ

İnsan, ürettiği her araçla yalnızca doğayı dönüştürmekle kalmamış; düşünme biçimini, ilişkilerini ve dünyayı algılayışını da yeniden biçimlendirmiştir. Tekerleğin uzaklığı, saatin zamanı, matbaanın bilgiyi ve internetin iletişimi dönüştürmesi gibi; günümüzde yapay zekâdan biyoteknolojiye uzanan gelişmeler de insanlığın sınırlarını baştan çizmektedir. Teknoloji artık hayatımızı kolaylaştıran basit bir araç olmaktan çıkmış; neyi hatırladığımızdan tercihlerimize, çalışma biçimlerimizden toplumsal yapımıza kadar yaşamın her alanına yön veren belirleyici bir güce dönüşmüştür.

Bu dönüştürücü güç, teknolojiyi salt mekanik bir ilerleme süreci olarak değil, insanın varoluşunu ve geleceğini şekillendiren felsefi bir mesele olarak ele almayı zorunlu kılmaktadır. Her yeni buluş, pratik faydalarının ötesinde insanın kendi doğası, özgürlüğü ve toplumsal bağları üzerinde derin etkiler yaratır. Dolayısıyla asıl mesele, teknik olarak nelerin başarılabileceği değil; bu eşsiz kapasitenin insanı nesneleştiren bir tahakküme dönüşmeden, ahlaki değerler ve insani sorumluluklar ekseninde nasıl yönetileceğidir. Bu bağlamda teknoloji üzerine düşünmek; dijitalleşen ve giderek karmaşıklaşan bir dünyada öznenin yerini, otonomisini ve insan kalabilmenin anlamını sorgulamaktır.

HATIRLAMA

- Teknoloji, günlük yaşamı kolaylaştırır ve insanın yaşam biçimini dönüştürür.
- Teknolojik gelişmeler, sağladığı yararların yanında çeşitli risk ve sorunlar da doğurabilir.
- Teknoloji, teknik bilgiye, beceriye ve insanın problem çözme yeteneğine dayanır.
- Teknolojik gelişmeler, bilimsel, toplumsal, ahlaki ve çevresel boyutlarıyla değerlendirilmelidir.
- Teknoloji, insan ilişkilerini, çalışma biçimlerini ve günlük yaşam alışkanlıklarını etkiler.
- Teknoloji; ahlak, siyaset ve bilim felsefesi gibi felsefenin birçok alanıyla ilişkilidir.
- Teknoloji bir amaç değil araçtır ve önemli olan onu bilinçli ve insan onuruna uygun kullanmaktır.

ÖN DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki yargılardan doğru olduğunu düşündüklerinizin karşısına "D", yanlış olduğunu düşündüklerinizin karşısına "Y" yazınız. Yanıtınızı kısaca gerekçelendiriniz.

No	Yargılar	D (Doğru)	Y (Yanlış)	Gerekçeniz
1	Teknolojik bir gelişmenin insan yaşamını kolaylaştırması, onun her durumda olumlu olduğu anlamına gelmez.	○	○	
2	Bir teknolojinin insanlara yarar sağlaması, onun etik açıdan da doğru olduğu anlamına gelir.	○	○	
3	Teknolojinin birey ve toplum üzerindeki etkileri, onun hangi amaçla ve nasıl kullanıldığına göre değişebilir.	○	○	
4	Dijital ortamda çok sayıda kişi tarafından paylaşılan bir bilginin doğru olduğu kabul edilebilir.	○	○	
5	Teknolojik gelişmeler insanın imkânlarını artırırken özgürlük, mahremiyet ve sorumlulukla ilgili yeni sorunlar da ortaya çıkarabilir.	○	○	

Aşağıda gruplar hâlinde verilen görselleri inceleyiniz. Görsel gruplarında teknolojinin kullanım alanlarını (iletişim, sağlık, beslenme, eğitim, ulaşım vb.) belirleyiniz. Görsellerdeki teknolojik araçların sosyal ve kültürel hayata etkisi hakkında neler söylenebileceğini boş bırakılan yerlere yazınız. Ardından soruları sözlü biçimde yanıtlayınız.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

SORULAR

1. Görsellerden hareketle, teknolojik araçların insanın günlük yaşam alışkanlıklarını ve toplumsal ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü açıklayınız.
2. Teknolojinin yaşamımızı kolaylaştırması ile tercihlerimizi yönlendirmesi arasındaki sınır, bireyin özgürlüğü açısından nasıl değerlendirilebilir?
3. Teknolojik imkânların giderek artması, bireyin mahremiyeti ve güvenliği açısından hangi yeni sorunları ve sorumlulukları ortaya çıkarmaktadır?

TEKNOLOJİ VE İNSAN HAYATI

Günümüzde insan yaşamı teknolojiyle iç içe hâle geçerek ayrılmaz bir bütünlük kazanmıştır. Sabah uyandığımız andan günün sonuna kadar iletişimde, ulaşımda, eğitimde, sağlıkta, üretimde ve eğlencede teknolojiden yararlanırız. Teknoloji, yaşamı kolaylaştıran ve insanın imkânlarını genişleten güçlü bir araçtır. Ancak bu güç yalnızca kolaylık üretmez; düşünme biçimimizi, ilişkilerimizi ve yaşama tarzımızı da etkiler. Bu nedenle teknoloji, insan hayatını dönüştüren önemli bir unsur olarak dikkatle değerlendirilmelidir.

Tekhne'den Teknolojiye

Tekhne

Tekhne, Antik Yunan'da 'yapma', 'üretme' ve 'ortaya çıkarma' anlamlarıyla kullanılan bir kavramdır. İnsan, tekhne sayesinde doğayı gözlemleyerek bir işi nasıl yapacağını öğrenir; bilgi, beceri ve deneyimini kullanarak bir şeye biçim verir. Bu yönüyle tekhne, insanın düşüncesini üretime dönüştüren yaratıcı yapabilme gücünü ifade eder.

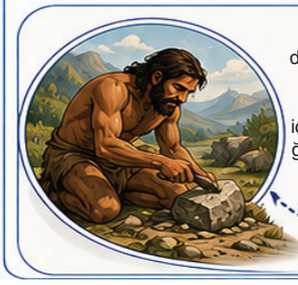
Teknik

Teknik, bir işi gerçekleştirmek için kullanılan yöntem, beceri ve uygulama biçimidir. İnsan, ihtiyaçlarını karşılamak ve karşılaştığı güçlükleri aşmak için çeşitli teknikler geliştirir. Üretimden ulaşıma, sanattan günlük yaşama kadar pek çok alanda teknik, bilgiyi işe dönüştüren pratik bir yetkinlik olarak öne çıkar.

Teknoloji

Teknoloji, tekniğin bilimsel bilgi, araç ve sistemlerle birleşerek gelişmiş bir yapıya dönüşmesidir. İnsan, teknoloji aracılığıyla sorunlarına daha hızlı ve etkili çözümler üretir; zamandan ve emekten tasarruf sağlar, yaşamını daha düzenli ve konforlu hâle getirir. Bu nedenle teknoloji, yalnızca araçlardan değil; bilgi, üretim ve yaşamı dönüştüren bütüncül bir süreçten oluşur.

Doğa karşısında başlangıçta çıplak ve savunmasız olan insan, bu varoluşsal eksikliğini tekniğin dönüştürücü gücüyle tamamlamıştır. Aklın ve elin kusursuz işbirliği, insanı doğanın pasif bir izleyicisi olmaktan çıkarıp onu kendi sınırlarının ötesine taşıyan 'alet yapan insan'a (homo faber) dönüştürmüştür. Antik Yunan'da mütevazı bir zanaat, bir açığa çıkarma eylemi olan techne; tekerleğin icadından uzay mekiklerine uzanan serüvende devasa bir dönüşüm geçirmiştir. Bugün teknoloji, doğayla giriştiğimiz asırlık mücadelede yalnızca konfor ve hız sağlayan yapay bir süreç değil; dünyayı, evreni ve bizzat kendi varoluşumuzu yeniden inşa ettiğimiz en büyük gücümüz hâline gelmiştir.

Teknolojinin Gelişimi ve Sorgulanışı

Bilim ve teknolojinin tarihsel etkileşimi, insanlığın toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişimini biçimlendiren başlıca etkenlerden biridir. Rönesans ve Reform ile atılan düşünsel tohumlar, Aydınlanma Çağı'nın aklı merkeze alan yaklaşımıyla filizlenmiş ve nihayetinde Sanayi Devrimi'ni doğurarak toplumsal yapıdan ekonomik düzene, yaşam biçiminden kültürel değerlere dek her alanı geri dönülmez biçimde dönüştürmüştür.

Makineleşmenin Doğuşu

Sanayi Devrimi'nin merkezinde yer alan makineleşme süreci, Antik Yunan'da yalnızca bir "açığa çıkarma ve var etme" eylemi olan mütevazı techne'nin, devasa fabrikalara ve mekanik sistemlere evrilmesini simgeler. Doğa karşısında fiziksel sınırlarını aşmak için alet yapan insan, bedensel iş gücüne dayalı üretimden, makinelerin omuzladığı ve standartlaştırdığı seri üretime geçmiştir. Bu tarihi kırılma noktası, üretimde eşi benzeri görülmemiş bir hız ve verimlilik sağlarken insan emeğine duyulan ihtiyacı daraltmış; yeni ekonomik sınıfların ve yeryüzünü saracak devasa bir sermaye birikiminin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Teknolojinin Etkileri ve İç Çelişkileri

Etki alanı hayatın her hücresine sirayet eden teknoloji, modern toplumun yapısını baştan aşağı yeniden kurgulamış ve derin varoluşsal çelişkiler yaratmıştır. Makineleşme ve otomasyonla birlikte üretim işlevi giderek insandan koparılıp mekanik sistemlere devredilirken, bu çarkları döndürecek olan "tüketim" işlevi doğrudan insana yüklenmiştir. Mevcut ekonomik düzen; temel insani ihtiyaçları karşılamanın çok ötesine geçerek yalnızca kârı artırmak, maliyeti düşürmek ve zenginliği tekelleştirmek üzerine programlanmıştır. Nüfusun büyük bir bölümü, bu sistemin devamlılığını sağlamak adına pasif birer tüketici konumuna indirgenmiştir. Dijital ağlar insanları küresel çapta birbirine bağlasa da, sanal yakınlık bireyin kendi özüne, çevresine ve emeğine yabancılaşmasını engelleyememiştir. Yaşamın yegâne amacının fayda ve maksimum hazza indirgendiği bu tabloda; modern birey, benzeri görülmemiş bir meta bolluğu ve hızı içinde ontolojik bir boşluk, derin bir tatminsizlik ve doyumsuzluk duygusuyla baş başa kalmıştır.

Sorgulamanın Başlayışı

Aydınlanma Çağı'nın ve erken dönem Sanayi Devrimi'nin vadettiği "bilim ve teknolojiyle kusursuz bir mutluluğa, huzurlu ve güvenli bir geleceğe ulaşılacağı" yönündeki sınırsız iyimserlik, günümüzde yerini ağır bir umutsuzluğa bırakmıştır. Son yüzyılda, sistemin dayattığı faydacı değerler ile insan ruhunun özlemleri arasında açılan uçurum giderek derinleşmiştir. İnsanlık; teknolojinin artık yalnızca yönlendirilebilir masum bir araç olmadığını, ahlaki ve siyasi denetimden sıyrılarak kendi işleyiş yasalarını topluma dayatan özerk bir güce dönüştüğünü fark etmeye başlamıştır. Doğal dengenin geri dönülmez biçimde bozulması, nükleer silahlanma tehdidi, gelişmiş savaş teknolojilerinin yarattığı devasa sivil yıkımlar, yeni tip küresel hastalıklar ve besin kaynaklarındaki genetik tahribat gibi somut tehlikeler bu felsefi uyanışı zorunlu kılmıştır. Makinenin mutlak efendisi olduğuna inanan insanın zamanla makinenin ritmine ayak uyduran uyumlu bir parçaya dönüşmesi, modern toplumları körü körüne bir teknoloji hayranlığından vazgeçirerek, "Nerede yanlış yaptık?" ve "İnsani olanı korumak için teknolojiye nerede sınır koymalıyız?" sorularıyla yüzleşmeye itmiştir.

ENDÜSTRİYEL GELİŞİM EVRELERİ

Endüstri 1.0

Buhar gücünün keşfi, makineleşmenin ilk adımları ve el emeğine dayalı tezgâhlardan fabrika sistemine geçiş.

Endüstri 2.0

Elektriğin üretime entegre edilmesi, montaj hatlarının (seri üretim) kurulması ve küresel hammadde ihtiyacının hızla artması.

Endüstri 3.0

Otomasyon sistemlerinin gelişimi, üretim bantlarında robotların kullanılmaya başlanması ve insan gücünün büyük ölçüde arka plana itilmesi.

Endüstri 4.0

Yapay zekâ entegrasyonu, nesnelerin interneti ve kendi kendine karar alabilen otonom "akıllı fabrikaların" ortaya çıkışı.

TEKNOLOJİNİN İKİ YÜZÜ

Teknoloji; eğitimden sağlığa, ulaşımdan iletişime kadar her alanda devrim yaratarak insan yaşamını eşsiz bir konfora ve hıza kavuştururken; aynı zamanda ontolojik yabancılaşma, küresel adaletsizlik, güvenlik açıkları ve ekolojik tahribat gibi ağır bedeller talep eden çift yüzlü bir olgudur.

OLUMLU SONUÇLAR

1. Zaman ve Mekân Sınırlarının Aşılması:
Ulaşım ve iletişim alanındaki devrimler coğrafi engelleri kaldırmış, dünyayı entegre bir ağa dönüştürerek gündelik etkileşime ve küresel iş birliğine benzersiz bir hız katmıştır.

2. Bilginin Demokratikleşmesi ve Hızlı Yayılımı:
Matbaanın yüzyıllarda başardığını saniyelere sığdıran dijital devrim, devasa veri tabanları, e-kitaplar ve anlık haber ağlarıyla bilgiye erişimi evrenselleştirmiştir.

3. Tıbbi Gelişmeler ve Yaşam Kalitesinin Artması:
Gelişmiş teşhis araçları, robotik cerrahi, biyoteknoloji ve yapay zekâ destekli genetik araştırmaları sayesinde hastalıkların tedavisi kolaylaşmış, ortalama insan ömrü uzamıştır.

4. Üretimde Verimlilik ve Otomasyon:
Akıllı fabrikalar ve algoritmik otomasyon sayesinde hata payı en aza inmiş, üretim süreçleri optimize edilerek temel ihtiyaç maddelerine (gıda, giyim, barınma) erişim kitlesel olarak kolaylaşmıştır.

5. Gündelik Yaşamın Pratikleşmesi:
Eğitim, bankacılık, bürokrasi, ticaret ve enerji yönetimi gibi temel hizmet alanları dijitalleşerek, fiziksel efor ve zaman kaybını minimuma indiren şeffaf bir yapıya kavuşmuştur.

6. Yeni Sosyal ve Kültürel İmkânlar:
Sanal gerçeklik, çevrim içi eğitim platformları ve dijital tasarım araçları, bireylere kendilerini ifade etmeleri, yeni beceriler kazanmaları ve küresel kültür-sanat birikimine ulaşmaları için geniş imkânlar sunmuştur.

OLUMSUZ SONUÇLAR

1. Derinleşen Ekonomik Uçurum ve Sosyal Adaletsizlik:
Üretim kapasitesi artmasına rağmen kârın tekelleşmesi küresel enflasyonu tetiklemiş; tüketim kültürünün yarattığı israf bir yanda büyürken, dünyanın belirli bölgelerinde temiz gıdaya erişim ve kronik açlık sorunları derinleşmiştir.

2. Ekolojik Yıkım ve Doğal Tahribat:
Kontrolsüz sanayileşme, fosil yakıt tüketimi ve doğada çözülmeyen devasa elektronik atıklar, ekosistemi bozarak gezegeni geri dönülmez bir iklim krizine ve kaynak tükenişine sürüklemiştir.

3. Ontolojik Yabancılaşma ve Sahicilik Kaybı:
İnsan, sistemin ritmine uyum sağlamak zorunda kalarak kendi ürettiği nesneye, emeğine ve doğaya yabancılaşmış; sanal gösteriş kültürü içinde varoluşsal bir boşluk ve otantisite kaybı yaşamaya başlamıştır.

4. Zihinsel Yorgunluk ve Hakikat Krizi (Post-Truth):
Dijital ortamda bilgi akışının hızlanması, doğru ve yanlış bilgilerin birbirine karışması ve insanların karşılaştıkları içeriklerin algoritmalarla yönlendirilmesi, güvenilir bilgiye ulaşmayı zorlaştırmış; toplumsal ayrışmaları artırarak bireylerin ruhsal açıdan olumsuz etkilenmesine neden olmuştur.

5. Gözetim Toplumu ve Mahremiyet İhlali:
Devasa veri toplama (Big Data) ağları ve dijital ayak izi analizleri, bireylerin mahremiyetini ortadan kaldırmış; özgür iradeyi görünmez bir teknolojik denetim mekanizmasına (panoptikon) teslim etme riskini doğurmuştur.

6. Savaş Teknolojilerinin Kontrolsüz Yıkıcılığı:
Silah sanayisindeki otomasyon, nükleer kapasite ve yapay zekâ destekli insansız askeri araçlar, çatışmaların boyutunu korkunç seviyelere taşıyarak sivil kayıpları ve kalıcı bölgesel tahribatları artırmıştır.

Teknolojiye Felsefi Bakışın Önemi

İnsanlığın doğa karşısındaki zayıflığını gidermek amacıyla ürettiği teknoloji, zamanla salt bir araç olmaktan çıkarak kültürleri, toplumsal ilişkileri ve bizzat insanın varoluşunu şekillendiren devasa bir güce dönüşmüştür.

Başlangıçta, Aydınlanma Çağı ve Sanayi Devrimi'nin rüzgârıyla insanlığa daha mutlu, huzurlu ve güvenli bir yaşam vadeden teknoloji, günümüzde yeni soruları ve sorunları da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan tablo, teknolojiyi yalnızca mühendislik veya ekonomik fayda penceresinden değil, ahlaki, ontolojik ve toplumsal boyutlarıyla, yani bütüncül bir felsefi mercekle bakmayı zorunlu kılmaktadır.

Bu tarihsel ve kültürel sorgulamaların bir sonucu olarak sanayileşmiş Batı toplumlarında, teknolojiye yönelik birbirinden ayrıt edilebilen dört temel tutum ortaya çıkmıştır. Bu tutumlar, teknolojiye karşı beslenen aşırı bir inanç ve bağlılıktan başlayarak teknolojiden tamamen uzaklaşmaya kadar uzanan geniş bir düşünce yelpazesini barındırmaktadır.

1 Teknolojik Anarşi

Teknolojik anarşi, teknolojik gelişmenin mümkün olduğunca az denetim ve sınırlamayla sürdürülmesini savunan yaklaşımdır. Bu anlayış, teknik ilerlemeyi güç ve verimlilik açısından olumlu görürken teknolojinin etik, toplumsal ve çevresel sonuçlarını geri planda bırakabilir.

2 Teknofili

Teknolojiye aşırı hayranlık ve bağlılığı ifade eder. Bu anlayışta teknolojik yenilikler çoğu zaman sorgulanmadan olumlu görülür; insan yaşamını her durumda iyileştireceği varsayılır. Oysa bilinçsiz hayranlık, insanın teknolojiye bağımlı hâle gelmesine ve eleştirel düşüncenin zayıflamasına yol açabilir.

3 Teknofobi

Teknolojiye karşı duyulan aşırı korku, güvensizlik ve geri çekilme eğilimidir. Bu yaklaşım, teknolojinin insanı yabancılaştırdığını, özgürlüğü tehdit ettiğini ve doğal yaşamı bozduğunu vurgular. Ancak teknolojiyi bütünüyle reddetmek de insanın imkânlarını daraltabilir

4 Uygun Teknoloji

Teknolojinin insan ihtiyaçlarına, toplumsal koşullara ve çevresel değerlere uygun biçimde geliştirilmesini ve kullanılmasını savunan yaklaşımdır. Teknolojik yenilikleri koşulsuz olarak benimsemek yerine, bunların amacı, yararı ve olası sonuçları birlikte değerlendirilir. Teknolojinin insan yaşamını kolaylaştırırken çevreye, topluma ve insan onuruna zarar vermemesi gözetilir. Önemli olan en ileri teknolojiyi kullanmak değil, insan ve yaşam için uygun olanı seçmektir.

Teknolojiyle ilgili felsefi sorular

1. Teknoloji, insan hayatını nasıl etkiler?
2. Teknolojinin tutsağı olmadan bir hayat nasıl mümkündür?
3. Teknoloji, insanın değer dünyasını nasıl etkiler?
4. Teknoloji, zaman ve mekân algısını değiştirebilir mi?
5. Teknoloji, insanın güvenliğini tehdit eder mi?
6. Teknoloji, varlıkları başta oldukları şeyden uzaklaştırır mı?
7. Teknolojik gelişmenin sınırları hangi değerlere göre belirlenmelidir?
8. İnsan ile makine arasındaki sınırın giderek belirsizleşmesi, insan olmanın anlamını değiştirir mi?

Teknolojiyle ilgili felsefi problemler

1. Ontolojik anlam kaybı problemi
2. Teknolojik yabancılaşma problemi
3. Özgürlük ve teknolojik bağımlılık problemi
4. Değerlerin tahribatı problemi
5. Ahlaki eylemin imkânı problemi
6. Teknoloji ve güvenlik problemi
7. Mahremiyet ve gözetim problemi
8. İnsan-makine sınırı problemi

Aşağıda verilen teknoloji temalı gazete sayfasını inceleyiniz.

TEKNO UFUK

YIL: 2026 — GELECEĞİ BUGÜNDEN OKUYUN — SAYI: 042

YERLİ GÜÇ, GÖKYÜZÜNDE: BAYRAKTAR KIZILELMA

Türkiye'nin geliştirdiği insansız savaş uçağı Bayraktar KIZILELMA, test uçuşlarında yeni bir başarıya imza attı. Düşük radar izi, yüksek manevra kabiliyeti ve yapay zekâ destekli otonom uçuş sistemiyle geleceğin hava gücünü yeniden tanımlıyor.

GİZLİ TASARIM	OTONOM UÇUŞ	YÜKSEK HIZ VE MANEVRA	YERLİ VE MİLLİ
Düşük radar izi ile yüksek hayatta kalma kabiliyeti	Yapay zekâ destekli karar verme ve görev yeteneği	Süpersonik hıza yakın performans ve çevik kullanım	Türk mühendisliğinin enerjisiyle geliştirilen özgün bir teknoloji

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ TANI SİSTEMİ HASTANELERDE

Yerli yazılımla geliştirilen yapay zekâ destekli tanı sistemi, görüntüleri saniyeler içinde analiz ederek doktorlara destek oluyor. Erken teşhis oranlarının artması hedefleniyor.

ELEKTRİKLİ VE YERLİ OTOMOBİL TOGG T10X YENİ GÜNCELLEME İLE YOLLARDA

Gelişmiş batarya teknolojisi ve akıllı sürüş asistanıyla T10X, yeni yazılım güncellemesiyle daha güvenli, daha verimli ve daha bağlantılı bir sürüş deneyimi sunuyor.

KISA KISA

GİYİLEBİLİR TEKNOLOJİLER

Akıllı saatler ve bileklikler, kalp atışı, uyku düzeni, adım sayısı gibi sağlık verilerini anlık izleyerek kullanıcıya özel öneriler sunuyor. Günlük yaşamı kolaylaştıran bu teknolojiler, kişisel sağlık takibini her zamankinden daha erişilebilir kılıyor.

YENİ NESİL SANAL GERÇEKLİK GÖZLÜĞÜ TANITILDI

Yerli mühendislerce geliştirilen sanal gerçeklik gözlüğü, eğitimden sağlığa birçok alanda yeni uygulamaların kapısını aralıyor.

AKILLI TARIM SENSÖRLERİ TARLAYA GİRDİ

Toprak nemini, sıcaklığını ve bitki ihtiyaçlarını anlık ölçen akıllı sensörler, verimi artırırken su ve gübre kullanımını azaltıyor.

GELECEĞİN ENERJİ KAYNAKLARI

Güneş, rüzgâr ve hidrojen enerjisi gibi temiz kaynaklar, sürdürülebilir bir dünya için öne çıkıyor. Bu yenilikçi çözümler, fosil yakıtlara bağımlılığı azaltarak çevreyi korumaya yardımcı oluyor.

Aşağıda verilen sorular hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız. Daha sonra bu soruların gazetede yer alan haber başlıklarından hangisi ile ilişkili olduğunu belirtiniz. Bir haber başlığı, birden fazla soruyla ilişkilendirilebilir.

DÜŞÜNCENİZ	SORULAR	İLGİLİ HABER BAŞLIĞI
.....	1 Teknoloji, insan hayatını nasıl etkiler?	.....
.....	2 Teknolojinin tutsağı olmadan bilinçli bir yaşam nasıl mümkündür?	.....
.....	3 Teknoloji, insanın değer dünyasını nasıl dönüştürür?	.....
.....	4 Teknoloji, zaman ve mekân algımızı değiştirebilir mi?	.....
.....	5 Teknolojik gelişmeler güvenliği artırırken yeni riskler de oluşturur mu?	.....
.....	6 Teknoloji, insanı ve diğer varlıkları doğal hâllerinden uzaklaştırabilir mi?	.....

Teknoloji bağımlılığının nedenleri hakkında düşüncelerinizi günlük hayattan örnekler vererek ifade ediniz.

Aşağıda verilen teknolojiye ilişkin örnek olayları okuyunuz. Her olayda ortaya çıkan ikilemi ve buna ilişkin düşüncelerinizi yazınız. Ardından siz de benzer bir olay ya da ikilem örneği oluşturunuz.

TEKNOLOJİ VE HAYATA DAİR ÖRNEK OLAYLAR

1 Genetik Düzenleme ve Tasarım Bebek

Bir biyoteknoloji şirketi, gen düzenleme teknolojisiyle bazı kalıtsal hastalıkları ortadan kaldırmanın mümkün olduğunu ve hatta zekâ, boy gibi özellikleri de iyileştirebildiğini duyurur. Şirket, bu teknolojinin yalnızca genetik hastalık riski taşıyan ailelerin sağlıklı çocuklara sahip olmasını değil, aynı zamanda daha dirençli ve uzun yaşamlı bireyler yetiştirilmesini de sağlayacağını savunur. Ancak uzmanlar, genetik müdahalelerin "daha iyi" bir insan yaratma arzusuna dönüşmesinin eşitsizlikleri artıracağı, insan çeşitliliğini tehdit edeceği, gelecekte toplumsal ayrımcılıklara yol açabileceği ve insanın doğal oluşumuna müdahalenin etik açıdan sorunlu olduğunu belirtir.

Bu örnekte hangi değerler çatışmaktadır? Teknolojinin bu amaçla kullanılmasını etik açıdan değerlendiriniz.

2 Yapay Zekâ ile Notlandırma Sistemi

Bir okulda öğrencilerin sınavları yapay zekâ sistemiyle değerlendirilmeye başlanır. Okul yönetimi, bu sistemin değerlendirme sürecini hızlandıracağını ve daha tutarlı, nesnel sonuçlar sağlayacağını düşünmektedir. Ancak bazı öğrenciler, sistemin yaratıcı ya da farklı düşünceleri anlamakta zorlandığını ve kimi zaman haksız sonuçlar verdiğini iddia eder. Ayrıca bu sistemin öğrencileri belirli bir kalıba yönlendirdiği, eğitimi sadece ölçülebilir çıktılara indirgediği ve öğretmenin rehberlik rolünü zayıflattığı da eleştirilir.

Eğitimi salt ölçülebilir verilere indirgemek; adalet, emek ve sorumluluk bağlamında nasıl bir etik kriz yaratır?

3 Yoğun Bakımda Yapay Zekâ Kararı

Bir hastanede yoğun bakım önceliğini belirlemek için yapay zekâ destekli bir değerlendirme sistemi kullanılmaya başlanır. Sistem, hastaların tıbbi verilerini analiz ederek kimin daha acil olduğunu sıralamaktadır. Doktorlar bunun hızlı ve yararlı olduğunu düşünse de bazı hastalar, kendileri hakkında verilecek hayati kararların bir yazılıma bırakılmasından rahatsız olur. Ayrıca sistemin hangi ölçütlere göre karar verdiği herkes tarafından açık biçimde bilinmemektedir. Bu durum, şeffaflık, adalet ve insan hayatının değeri üzerine ciddi tartışmalara yol açar.

Bu örnekte ortaya çıkatn temel etik ikilem nedir? Adalet, sorumluluk ve ahlaki karar verme açısından değerlendiriniz.

Olay ve İkilem Örnekleriniz

Siz de günlük hayattan teknolojiyle ilişkili bir olay ya da ikilem örneği yazınız. Ardından bu olayda hangi felsefi problem veya etik çatışmanın öne çıktığın açıklayınız.

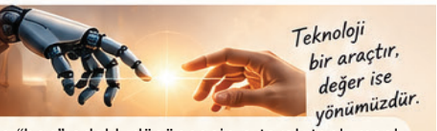
Ontolojik Problemler

Varlığın ne olduğu, insanın kendisini ve çevresindeki gerçekliği nasıl anlamlandırdığıyla ilgili felsefi sorunlardır. Teknoloji bağlamında bu problemler, teknolojik gelişmelerin insanın varoluşunu, kendilik algısını, doğayla ilişkisini ve gerçeklik anlayışını dönüştürmesiyle ortaya çıkar. Bu dönüşüm; ontolojik anlam kaybı, yabancılaşma ve zaman-mekân algısının değişmesi gibi sorunları gündeme getirir.

Ontolojik Problemler	Nedenleri	Etkileri
 Ontolojik Anlam Kaybı İnsanın varoluşunun ve yaşamının ne anlama geldiğinin yanlış anlaşılması veya anlamlandırılamaması.	• İnsanın üstün bir varlık olarak görülmesi • Bilim ve teknolojinin mutlak hakikat kabul edilmesi • Manevi ve zihinsel değerlerin ikinci plana itilmesi	• Doğanın tahribatı • İnsanın kendine ve doğaya yabancılaşması • Anlam yitimi ve varoluşsal boşluk
 Yabancılaşma İnsanın teknoloji aracılığıyla kendisine, diğer insanlara, topluma ve doğaya olan bağlarının zayıflaması; kendini yalnız, kopuk ve yabancı hissetmesidir.	• İnsanın makine gibi görülmesi • Teknolojinin merkezileşmesi ve insanı araçsallaştırması • Hız, verimlilik ve kontrol odaklı yaşam anlayışı	• Anlam yitimi • Kendilik kaybı • Toplumsal bağların kopması • Doğa ile bağın zayıflaması, yabancılaşma
 Zaman ve Mekân Algısının Değişmesi İletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişimiyle zaman ve mekânın algılanış biçiminin dönüşmesi, sınırların ve mesafelerin göreceli hâle gelmesidir.	• Yapay uyaranların artması • Dijital iletişim ve hızlı ulaşım olanaklarının yaygınlaşması • Sanal ortamların gündelik yaşamın merkezine yerleşmesi	• Denge kaybı • Yakınlık ve uzaklık algısının değişmesi • Zamanın hızlanmış ve parçalanmış yaşanması

Aksiyolojik Problemler

Aksiyolojik problemler; değer, seçim ve eylem alanında ortaya çıkan felsefi sorunlardır. Günümüzde "ben" odaklı düşüncenin artarak toplumsal ve ahlaki değerlerin önüne geçmesi ile teknolojinin yarattığı mahremiyet ve güvenlik endişeleri; insanın değer dünyasını derinden sarsmaktadır. Bu nedenle aksiyolojik açıdan temel sorun, teknolojinin yalnızca neyi yapabildiği değil, hangi amaçlara hizmet etmesi ve hangi insani değerleri gözetmesi gerektiğidir.

Aksiyolojik Problemler	Nedenleri	Etkileri
 Güvenlik Sorunları Veri işleme ve kullanıma ilişkin risklerden doğan sorunlardır (siber saldırı, mahremiyet ihlali, dijital tehditler vb.).	• Teknolojilerin bilinçsiz ve sorumluluk gözetilmeksizin kullanılması • Veri toplama ve gözetim sistemlerinin yaygınlaşması • Siber saldırı ve dijital tehditlerin artması	• Maddi ve manevi kayıplar • Mahremiyetin ihlali • Toplumsal güvensizlik ve korku ortamı
 Değerlerin Tahribatı İnsanın bireysel ve toplumsal yaşamında temel oluşturan değerlerin zayıflaması veya yitirilmesidir.	• Kolaylık ve konfor arayışının ön plana çıkması • Tüketim kültürünün yaygınlaşması • Geleneksel ve evrensel değerlerin zayıflaması	• Yozlaşma ve değer erozyonu • Toplumsal bağların zayıflaması • Bencil ve çıkarcı davranışların artması
 Ahlaki Eylemin İmkânı Yeni teknolojiler karşısında etik kuralların oluşturulamaması veya uygulanamaması sorunudur.	• Teknolojinin hızlı gelişmesi ve düzenlemelerin geride kalması • Etik bilinç ve farkındalığın yetersiz olması • Denetim ve yaptırım mekanizmalarının zayıflığı	• Kuralsızlık ve keyfilik • Teknolojinin kötüye kullanımı • Ahlaki sorumluluğun belirsizleşmesi

Aşağıda iletişim, sanayi ve finans alanlarındaki teknolojilerin birey, aile ve toplum yaşamına etkilerini yansıtan örnekler verilmiştir. Örnekleri inceleyiniz. Her başlığın altına siz de benzer bir örnek yazınız.

İletişim Teknolojileri

Lise öğrencisi Zeynep, sınıf arkadaşlarıyla mesajlaşma uygulamaları üzerinden sürekli iletişim kurmakta ve çevrim içi görüşmelerle grup çalışmaları yapmaktadır. Bu sayede bilgiye hızlı ulaşmakta ve iş birliği kolaylaşmaktadır. Ancak gün boyunca gelen bildirimler, onun dikkatini dağıtmakta ve yüz yüze iletişime ayırdığı zamanı azaltmaktadır.

Sizin örneğiniz: _____

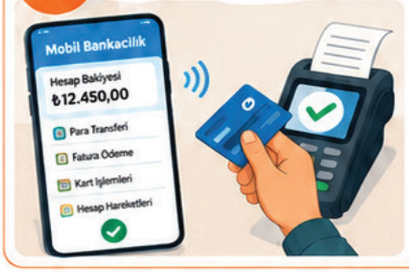
Sanayi Teknolojileri

Bir tekstil atölyesi, üretimde akıllı sensörler ve otomatik kesim makineleri kullanmaya başlamıştır. Üretim hızlanmış, hata oranı azalmış ve maliyetler düşmüştür. Ancak bazı çalışanlar yeni sisteme uyum sağlamak için eğitim almak zorunda kalmış, bazıları da iş güvencesi konusunda kaygı duymuştur.

Sizin örneğiniz: _____

Finansal Teknolojiler

Mert, harcamalarını mobil bankacılık ve dijital cüzdan uygulamalarıyla saniyeler içinde yapabilmektedir. Fatura ödemeleri ve para transferleri kolaylaşmıştır. Ancak görünmeyen para kullanımı, onun küçük harcamaları fark etmeden artırmasına ve bütçesini zorlamasına yol açmıştır.

Sizin örneğiniz: _____

Üretim–Tüketim İlişkileri Üzerine Düşünelim

Aşağıdaki soruları üretim-tüketim ilişkileri bağlamında değerlendiriniz ve görüşlerinizi yazınız.

1. Üretim-tüketim dengesinde teknolojinin etkisi hakkında neler söylenebilir? Teknoloji, ihtiyaçları karşılamayı mı kolaylaştırır, yoksa yeni ihtiyaçlar mı üretir? Açıklayınız.

2. Bilinçli tüketici olmak neden önemlidir ve nasıl mümkün olur? Bu noktada teknoloji bireye nasıl yardımcı olabilir ya da onu nasıl yanıltabilir? Gerekçeleriyle yazınız.

Aşağıda ülkemizde yaşanmış doğal afetlere ilişkin görselleri inceleyiniz. Ardından öğretmeninizin rehberliğinde teknolojinin afetleri önleme, izleme ve afet sonrası müdahaladeki işlevini değerlendiriniz. Bunun için verilen adımları sırasıyla gerçekleştiriniz.

1. Deprem, Hatay

2. Orman yangını, Muğla

3. Sel ve taşkın, Kastamonu

4. Heyelan, Rize

1 **İncelediğiniz görsellerden hareketle doğal afetler, insanın doğa karşısındaki gücü ve sınırlılığı hakkında bize ne düşündürür? İnsanın yaşamında varoluşsal sorgulamaya yol açar mı?**

.....
.....
.....
.....

2 **Doğal afetlerle mücadelede kullanılan teknolojileri araştırınız. Aşağıdaki kavram ve kurumlardan yararlanabilirsiniz:**

AFAD · UMKE · erken uyarı · coğrafi bilgi sistemleri · uydu görüntüleri · drone / İHA · yangın izleme · sel tahmini · arama-kurtarma · kriz yönetimi · mobil iletişim · afet lojistiği

Araştırmanızdan hareketle, teknolojinin afet yönetimindeki yararlarını ve sınırlarını açıklayınız.

.....
.....
.....

3 **Aşağıdaki önerilerden uygun bulduklarınızı işaretleyiniz.**

- ☐ Erken uyarı, izleme ve iletişim sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.
- ☐ Afet bölgelerinde drone/İHA, uydu görüntüleri ve coğrafi bilgi sistemlerinden daha etkili yararlanılmalıdır.
- ☐ Bireylerin afet bilinci güçlendirilmeli; teknoloji, eğitim ve tatbikatlarla desteklenmelidir.
- ☐ Yangın, sel ve deprem riskine karşı yerleşim planlamasında bilimsel veriler esas alınmalıdır.

4 **Bunlardan farklı olarak afetlere hazırlık ve müdahaleye yönelik iki öneri yazınız.**

.....
.....
.....
.....

TEKNOLOJİ BAĞLAMINDA ONTOLOJİK PROBLEMLER

"Teknoloji, gerçeklikle, kendimizle, başkalarıyla, zamanla ve doğayla kurduğumuz ilişkiyi kökten dönüştürür. Dijital araçlar bize kolaylık ve hız kazandırsa da sürekli bağlantı, sanal kimlikler ve hız kültürü, varoluşsal sorularımızı derinleştirir ve yaşamın anlamını bulanıklaştırabilir.

Dijital araçlara bağımlılık, gerçeklikten kopuşa; sanal dünyada kurulan ilişkiler ise yalnızlığa ve yabancılaşmaya yol açabilir. Gerçek yaşamla sanal yaşam arasındaki sınırlar belirsizleştikçe, kim olduğumuzu, neyi gerçekten önemsemediğimiz ve nasıl bir yaşam sürdüğümüz konusunda kararsızlık ve anlam kaybı yaşayabiliriz."

Teknolojiyle ilgili bazı ontolojik sorunları yansıtan sosyal medya mesajları

2.1 ÇALIŞMA KAĞIDI

Teknoloji ve hayat ilişkisine dair ontolojik problemleri çözümlemek ve argüman oluşturmak için; aşağıda Heidegger, Gabriel Marcel, Jacques Ellul, Adorno ve Horkheimer'in görüşlerini içeren metinleri inceleyip ilgili soruları yanıtlayınız.

Heidegger'in Teknolojiye Yaklaşımı

Heidegger, insanın teknoloji karşısında iki büyük yanılgıya düştüğünü belirtir. Birincisi, insanın tekniğe bütünüyle hâkim olabileceği ve teknik araçlarla yaşamın tüm yönlerini denetleyebileceği yanılgısıdır. İkincisi ise tekniğin zararsız bir araç olduğu ve insanı kendi özünden koparmayacağı yönündeki sahte inançtır. Bu yanılgıların temelinde, Aydınlanma Dönemi'nin aklı merkeze alan ve insanı üstün gören anlayışı yatmaktadır. İnsanın yalnızca faydacı bir anlayışla doğa yasalarını öğrenmesi, onu doğaya karşı özgür kılacakmış gibi görünür. Oysa Modern Çağ'ın bu bilim ve teknoloji anlayışı, insanı özgürleştirmek yerine esir etmiş; onu doğal yaşamından koparark köksüzleştirmiştir. Heidegger'e göre geleneksel teknik, varlığın gizini "açığa çıkarma" amacı taşırken modern teknoloji bundan tamamen ayrılır. Günümüz teknolojisinin özü, doğaya ve varlığa meydan okuyan bir "çerçeveleme" niteliği taşımaktadır. Çerçeveleme; doğayı nesneleştirip ölçülebilir hâle getiren, onu sadece el altında hazır bekleyen bir kaynak olarak görüp salt kendi amaçları doğrultusunda kullanan bir yaklaşım tarzıdır. Bu nedenle modern teknolojide "açığa çıkarma" eylemi, doğanın insan kullanımı için zorlanmasına ve varlığa karşı saldırgan bir meydan okumaya dönüşmüştür.

Teknolojinin özü olan "çerçeveleme" tutumu büyük bir tehlikedir; çünkü bu durum varlığın geri çekilmesine, unutulmasına ve üstünün örtülmesine neden olmaktadır. İnsan, varlığa bu çerçeveleme mantığıyla yaklaştığında artık varlığın bir parçası olmaktan çıkar ve bütünüyle onun karşısında yer almaya başlar. Varlık, insan için yalnızca üzerinde hâkimiyet kurulacak ve şekillendirilecek basit, araçsal bir nesneye dönüşür. Varlıkla olan bu derin ve kadim bağı kopan insan, çağımızda köksüzlük ve yurtsuzluk problemi yaşamaya mahkûmdur. Tamamen "teknik" koşulların ve "teknolojik" bir ortamın hâkim olduğu dünyada, varlıktan uzaklaşarak yaşayan günümüz insanı için varlığın unutulması, aslında insanın kendisini unutması demektir. Varlığın sadece hükmedilebilir ve tüketilebilir bir nesneye indirgenmesi yüzünden modern insan; artık hiçbir zaman ve hiçbir yerde kendisiyle, yani kendi sahici özüyle karşılaşamaz hâle gelmiştir.

Sorular

1. Heidegger'e göre modern teknolojinin yol açtığı ontolojik problemler nelerdir?

.....

2. Heidegger'e göre insanın varlık ile bağının kopmasının nedenleri nelerdir?

.....

Gabriel Marcel'in Teknolojiye Yaklaşımı

Gabriel Marcel, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insanda yarattığı varoluşsal (ontolojik) anlam kaybına dikkat çekerek, insana dair problemleri sadece teknolojik bir zihniyetle ele alınmasını şiddetle eleştirir. Ona göre insan, özellikle manevi yönüyle salt bilimsel yöntemin nesnesi olamayacak kadar derin bir varlıktır. Ancak günümüzde teknolojinin sunduğu üretkenlik ve başarı, insanın da verimliliği hesaplanabilen bir makine gibi görülmesine yol açmıştır. Bilimsel düşüncenin olayları genelleştiren bu soyutlama çabası bütün bir yaşam tarzına dönüştüğünde, insan yalnızca belirli fonksiyonları olan ve yaptığı işlerin toplamından ibaret bir nesneye indirgenir. Bu durum, insanın somut ve canlı varoluşunu unutturarak onun değerini, kutsallığını zedeler ve hem kendine hem de dünyaya yabancılaşmasına neden olur.

Bu yabancılaşma sürecinin en büyük tehlikesi, teknolojinin insanın elinde hayat kolaylaştıran bir araç olmaktan çıkıp başlı başına bir amaca dönüşmesidir. Marcel'e göre bu durum, insanı özgürleştirmek yerine kendi kurduğu teknolojik sistemin tutsağı hâline getirir. Sistem üzerindeki hâkimiyetini kaybeden insan, aynı zamanda teknolojinin kışkırttığı "sahip olma" arzusunun da esiri olur. Sürekli bir şeyleri elde etme isteği ve sahip olduklarını yitirme korkusu, insanı arzu ve kaygılarla dolu ruhsuz bir dünyaya sürükler. Artık teknik bilgiye dayalı yüzeysel "nasıl yapılır?" mantığı, felsefenin o derin "kendini bil" çabasının yerini almış; insandaki aşkınlık duygusu giderek zayıflamıştır.

İnsanın varlığın ontolojik sırrını, hayret etme ve derin düşünme yeteneğini kaybetmesi, Marcel'e göre fanatik düşüncelere ve totaliter rejimlere bile zemin hazırlayacak kadar tehlikelidir. Filozof, insanın sürüklendiği bu mekanik dünyayı aşabilmesi için "ikinci refleksiyon" adını verdiği bir düşünme biçimi önerir. Bu düşünme biçiminin temel amacı, soyut aklın yarattığı bulanıklığı ortadan kaldırmak ve insanı sadece bir işlev ya da makine parçası olarak değil; kendinde anlam ve değer taşıyan eşsiz bir varlık olarak yeniden kavramaktır. Kısacası Marcel, insanın teknolojinin nesnesi olmaktan kurtulup kendi ontolojik değerini yeniden hatırlaması gerektiğini savunur.

Sorular

1. Marcel'e göre insana dair tüm sorulara bilim ve teknolojiye özgü bir zihniyetle yaklaşma çabası neden yanlıştır?

.....

2. Marcel'e göre sahip olma arzusu ile teknoloji arasında nasıl bir bağ vardır ve bu arzu nelere yol açmaktadır?

.....

Adorno ve Horkheimer'in Teknolojiye Yaklaşımı

Adorno ve Horkheimer, modern toplumda teknolojinin yalnızca insan yaşamını kolaylaştıran araçlardan oluşmadığını, aynı zamanda güç ve egemenlik ilişkileriyle iç içe geçtiğini savunur. Onlara göre bilimsel ve teknolojik gelişmeler insanın doğa üzerindeki denetimini artırmış; ancak bu denetim anlayışı zamanla insanlara ve topluma da yönelmiştir. Böylece teknoloji, özgürlüğü artıran bir imkân olabileceği gibi, yanlış toplumsal koşullar altında kontrol ve tahakkümün aracı hâline de gelebilir.

Bu düşünürlerin eleştirilerinin merkezinde araçsal akıl yer alır. Araçsal akıl; bir şeyin değerini onun ne kadar yararlı, verimli, hızlı ve kontrol edilebilir olduğuna göre değerlendiren düşünme biçimidir. Bu anlayış toplumun tamamına yayıldığında insan da kendi başına değer taşıyan bir varlık olarak değil, üreten, tüketen ve belirli işlevleri yerine getiren bir unsur olarak görülmeye başlanabilir. Böylece insan, doğaya hükmetmeye çalışırken kendi kurduğu ekonomik ve teknik düzenin baskısı altına girebilir.

Adorno ve Horkheimer, teknolojik ve ekonomik gücün sadece belirli kişi veya grupların elinde toplanmasının, toplumdaki eşitsizlikleri artırarak kitleleri yönlendirmeyi kolaylaştıracağına dikkat çeker. Özellikle kitle iletişim araçları ile 'kültür endüstrisi' vasıtasıyla insanlar; birbirine benzeyen içeriklere, tek tip zevklere, ortak tüketim alışkanlıklarına yönlendirilir. Bu tek tipleşme durumu bireyin eleştirel düşünme yeteneğini köreltirken, özgürce seçim yapma imkânını da zayıflatır.

Adorno ve Horkheimer'ın temel uyarısı şudur: Teknolojik ilerleme, tek başına insani ilerleme anlamına gelmez. Teknoloji, özgürlüğü, eleştirel düşünmeyi ve insanın değerini geliştirdiğinde yararlı olabilir; ancak tahakküm, çıkar ve denetimin hizmetine girdiğinde insanı özgürleştirmek yerine bağımlı ve edilgen hâle getirebilir.

Sorular

1. Adorno ve Horkheimer'a göre, doğaya hükmetmek amacıyla geliştirilen teknolojik aklın (araçsal aklın), zamanla insanın özgürlüğünü elinden alan bir tahakküm aracına dönüşmesinin temel nedeni nedir?

.....

2. Adorno ve Horkheimer'a göre "kültür endüstrisi" **ile teknoloji arasında nasıl bir bağ vardır ve bu yapı, bireyin eleştirel düşünme yetisini (veya bireyselliğini) nasıl yok etmektedir?**

.....

Jacques Ellul'un Teknolojiye Yaklaşımı

Jacques Ellul, modern dünyadaki muazzam teknolojik ilerlemenin ve bolluğun hayatımıza büyük bir konfor kattığını açıkça kabul eder. İnsani fiziksel kısıtlamalardan kurtaran bu teknik güç, ilk bakışta kusursuz bir özgürleşme gibi görünür. Ancak Ellul'e göre asıl tehlike, bu rahatlık karşılığında ödediğimiz gizli bedelde yatar. Ekonomik gelişimle omuz omuza yürüyen teknoloji, kendi ahlak sistemini dayatmış ve yalnızca "düzenin devamı için durmadan çalışmayı" en büyük erdem hâline getirmiştir. Bu devasa ekonomik çarkın içinde insan, artık kendi kararlarını veren özgür bir birey olmaktan çıkıp sisteme hizmet eden sıradan bir şeye dönüşür. İnsan kendi hayatı üzerinde hükmetme ve söz sahibi olma konumunu bütünüyle kaybeder.

Düşünüre göre bu mekanik gidişat, sadece bireyi değil bütün bir toplumsal yapıyı da içten içe çürütmektedir. Bizzat teknikte doğan çatışma ve iç çekişmeler, toplumları derin bir kültürel bozulmaya sürükler. İnsanın manevi dünyasını parçalayan, onu ve eşyayı hızla sekülerleştiren (dünyevileştiren) teknoloji, Ellul'ün çarpıcı ifadesiyle görünmez modern diktatörlükler yaratır. Binlerce yıllık köklü kültürel tabular yıkılırken, dayanışma içindeki o zengin toplum yapısı dağılır ve geriye sadece birbirinden kopuk bireylerin yığını kalır. Nihayetinde, tekniğin o soğuk ve nesnel yapısı hepimizin kişisel farklılıklarını yok ederek insanları tek tipleştirir; insanoğlunu adeta birbirinin kopyası ruhsuz makinelere dönüştürür.

Sorular

1. Adorno ve Horkheimer'a göre, doğaya hükmetmek amacıyla geliştirilen teknolojik aklın (araçsal aklın), zamanla insanın özgürlüğünü elinden alan bir tahakküm aracına dönüşmesinin temel nedeni nedir?

.....

2. Adorno ve Horkheimer'a göre "kültür endüstrisi" **ile teknoloji arasında nasıl bir bağ vardır ve bu yapı, bireyin eleştirel düşünme yetisini (veya bireyselliğini) nasıl yok etmektedir?**

.....

Aşağıdaki çalışmaları önceki metinlerden yararlanarak tamamlayınız.

1. Eşleştirme

Aşağıdaki kavramları ait oldukları düşünürlerle eşleştiriniz.

1	Çevreleme		
2	Sahip olma arzusu		
3	Araçsal akıl		
4	Kültür endüstrisi		
5	Görünmez modern diktatörlükler		
6	İkinci refleksiyon		
		A	Heidegger
		B	Gabriel Marcel
		C	Adorno ve Horkheimer
		D	Jacques Ellul

2. Doğru / Yanlış

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Her ifadenin karşısında doğruysa "Doğru", yanlışsa "Yanlış" kutucuğunu işaretleyiniz.

		Doğru	Yanlış
1	Heidegger, Aydınlanma Dönemi'nden miras kalan akılcı anlayışın insanı doğaya karşı özgürleştirdiğini ve köksüzlükten kurtardığını savunur.	○	○
2	Marcel, teknik başarı arttıkça insanın kendisiyle kurduğu ilişkinin de zorunlu olarak güçleneceğini savunur.	○	○
3	Jacques Ellul, teknik düzenin yarattığı devasa ekonomik çarkın içinde insanın kendi hayatı üzerinde söz sahibi olan özgür bir birey olmaktan çıktığını ifade eder.	○	○
4	Heidegger, günümüz insanının varlıkla olan bağının kopması sonucunda hiçbir yerde kendi sahici özüyle karşılaşamayacak bir konuma geldiğini vurgular.	○	○
5	Adorno ve Horkheimer, teknik sistemin ve seri üretim mantığının insanı özgürleştirdiğini ve toplumsal eşitliği sağladığını savunur.	○	○
6	Marcel, insanın somut ve canlı varoluşunu unutturan mekanik dünyayı aşmak için felsefi bir derinleşme önerir.	○	○

3. Durum Analizi

Aşağıdaki teknolojik durumları, metinlerdeki düşünürlerin görüşlerinden yararlanarak değerlendiriniz.

Durum 1

Bir teknoloji şirketi, doğayı yalnızca enerji üretimi ve ham madde kaynağı olarak görmekte; bütün çevreyi verimlilik hesabına göre düzenlemektedir.

Bu bakış açısının varlık anlayışı açısından doğurabileceği sonucu açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Durum 2

Bir çalışan, bulunduğu kurumda sadece üretim hızı, performansı ve çıktılarıyla değerlendirildiği için zamanla kendisini bir kişi değil, işlevsel bir unsur gibi hissetmektedir.

Bu durumun insanın değeri ve kendilik algısı üzerindeki etkisini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Durum 3

Dijital medya ve eğlence içerikleri, insanların benzer zevklere, benzer alışkanlıklara ve benzer düşünme kalıplarına yönelmesine neden olmaktadır.

Bu durumun bireysellik ve eleştirel düşünme üzerindeki etkisini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıda verilen Jean Baudrilard'ın [Jon Bodriyar (1929-2007)] "Simülasyon Kuramı" hakkında verilen bilgi görselini inceleyip öğretmeninizin rehberliğinde soruları yanıtlayınız.

Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı

Jean Baudrillard, yeni dünya düzenini yapay, kurgulanmış ve gerçeği andıran ama gerçek olmayan devasa bir simülasyona benzetmektedir. Ona göre çağımız insanı, gerçekliğin çok ötesinde, her yerde orijinaline benzeyen tuhaf bir evrende varlığını sürdürmektedir.

Simülasyon Kuramının Temel Kavramları ve Örnekleri

Simüle Etmek (Mış gibi yapmak):

Gerçekte var olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak ve hissettirmeye çalışmaktır. Örneğin, bir kişinin sosyal medyada son derece mutsuz ve yalnızken, kullandığı filtreler ve kurgulanmış pozlarla kusursuz, çok mutlu bir hayat yaşıyormuş gibi bir profil sunmasıdır.

Simülakr (Aslı olmayan kopya):

Gerçekte hiçbir aslı, kökeni veya karşılığı olmadığı hâlde "gerçekmiş" gibi algılanan yapay görünümdür; kısacası gerçeğin yerini alan göstergedir. Örneğin, içinde bir gram bile gerçek çilek bulunmayan, ancak laboratuvarda üretilen rengi, kokusu ve tadıyla insana kusursuz bir "çilek" hissi veren yapay aromalı içecekler buna örnektir.

Simülasyon (Yapay Sistem):

Bir olgunun, sistemin veya yaşam biçiminin bilgisayar programları ya da kitle iletişim araçlarıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesidir. Örneğin, insanların gerçek dünyada sosyalleşmek yerine, Metaverse gibi sanal evrenlerde kendi yarattıkları avatarlarla arsa alıp satması veya işe gitmesi bunun bir örneğidir.

Hipergerçeklik:

Gerçek ile kurgu arasındaki sınırın silikleştiği, üretilmiş görüntülerin gerçekliğin kendisinden daha etkili hâle geldiği durumdur. Örneğin, bir televizyon dizisinde ölen kurgusal bir karakter için izleyicilerin gerçek hayatta gazetelere başsağlığı ilanı vermesi veya gıyabi cenaze namazı kılması, kurgunun gerçeğin önüne geçtiğini gösteren net bir örnektir.

Baudrillard'ın Temel Görüşleri

- ✔ Teknolojinin gelişimi, kitle iletişim araçları ve küresel ekonominin etkisiyle insan yaşamında büyük bir "anlam yitimi" yaşanmaktadır.
- ✔ İletişim, haber ve boş zamanı değerlendirme gibi alanlarda sunulan olanaklar öylesine artmıştır ki, arzular bu hıza yetişememektedir.
- ✔ Modern toplumdaki asıl kırılma noktası ve çaresizlik yoksulluktan değil; her şeye sahip olmanın getirdiği bıkkınlık, doygunluk ve bolluğa karşı koşulsuz teslimiyetten kaynaklanmaktadır.
- ✔ İnsan aklının ürünü olan teknoloji, insanların uyum kapasitesini aşan kusursuzlukta yeni bir gerçeklik alanı oluşturarak asıl gerçekliğin yerini almıştır.
- ✔ Modern insan artık gerçekliğin kendisiyle değil, kitle iletişim araçları ve reklamlar vasıtasıyla sunulan üretilmiş görüntüleriyle yaşamaktadır.

> Kısacası, Baudrillard'ın kuramının bize söylediği şudur: Gerçeklik çoktan yok olmuştur ve bizler aslı hiç var olmamış kusursuz kopyaların dünyasında yaşıyoruz. İnsanlık artık gerçeğin kendisiyle değil; kitle iletişim araçları, ekranlar ve tüketim kültürü aracılığıyla yaratılan, "gerçekten daha gerçekmiş gibi" görünen devasa bir illüzyonun (hipergerçekliğin) içinde, her şeye sahip olduğunu sanarak gönüllü bir esaret sürmektedir. Artık aslolan hayat değil, hayatın kusursuz bir şekilde kurgulanmış simülasyonudur.

Açık Uçlu Sorular

1. Baudrillard'ın gerçeklik üzerine temel argümanı nedir?

.....

.....

2. Günlük yaşamınızdan bir örnek vererek simülasyon ya da hipergerçekliği açıklayınız.

.....

.....

Aşağıdaki bilgi notunu inceleyip insanın gerçeklik algısı üzerine verilen soruyu tartışınız.

Bilgi Notu

Günümüzde teknoloji, yeni gerçeklik katmanları üretmektedir. Sanal ortamlar, düzenlenmiş görüntüler, yapay sesler, ekranlar ve dijital içerikler algımızı dönüştürebilmektedir. Bu nedenle insanlar, neyin gerçek olduğuna dair belirsizlik yaşayabilmektedir.

Doğrudan yaşadığınız bir deneyim mi, yoksa ekranlar ve dijital içerikler aracılığıyla kurduğunuz deneyimler mi size daha gerçek gelir? Bu durumun gerçeklik algınızı nasıl etkilediğini tartışınız.

Geleceğe Yönelik Senaryolar

Aşağıdaki iki senaryoyu okuyunuz ve bu senaryoların gerçekleşebileceğini düşündüğünüz yılı aşağıdaki boşluklara yazınız.

1. Senaryo

İnsanlar artık yaşadıkları anıları yalnızca hatırlamıyor; yapay zekâ destekli 'anı düzenleyiciler' sayesinde onları istedikleri gibi yeniden biçimlendiriyor. Üzücü bir günü daha mutlu, sıradan bir başarıyı ise çok daha görkemli gösterebiliyorlar. Zamanla insanlar, gerçekten ne yaşadıkları ile kendilerine yeniden kurguladıkları geçmiş arasındaki farkı ayırt etmekte zorlanıyor.

1. Senaryo: Yıl .....

2. Senaryo

Kişilerin konuşma tarzını, zevklerini ve tepkilerini öğrenen dijital ikiz sistemleri yaygınlaşmıştır. İnsanlar toplantılara, arkadaş buluşmalarına ya da çevrim içi derslere çoğu zaman kendi yerlerine bu dijital temsillerini göndermektedir. Bir süre sonra çevredeki insanlar, karşılarında gerçekten kişinin kendisinin mi yoksa onun kusursuz biçimde taklit edilmiş dijital kopyasının mı bulunduğunu önemsememeye başlar.

2. Senaryo: Yıl .....

Aşağıda verilen soruların her birini görüş ve argümanlarınızı oluşturarak senaryolar için ayrı ayrı yanıtlayınız. Cevaplarınızı aşağıdaki tabloya yazınız.

1. Sizce insanlık böyle bir noktaya nasıl ulaşabilir? Bunu tercih eder misiniz?
2. Sizce böyle bir teknolojik gelişmenin yol açacağı olumlu ve olumsuz sonuçlar neler olabilir?

	1. Senaryo:	2. Senaryo:
1		
2		

Geleceğe yönelik kendi senaryonuzu oluşturunuz. Senaryonuzda görüş ve argümanlarınızı açıkça ifade ediniz. Paylaşılan görüş ve argümanların tutarlılıklarını değerlendiriniz.

Kendi Gelecek Senaryonuz

.....

.....

.....

.....

.....

TEKNOLOJİ BAĞLAMINDA AKSİYOLOJİK PROBLEMLER

Teknolojik gelişmeler, insan yaşamını kolaylaştırırken değerler alanında yeni tartışmaları da beraberinde getirir. Aksiyolojik problemler; teknolojinin güvenlik, özgürlük, mahremiyet, adalet, sorumluluk ve insan onuru gibi değerler üzerindeki etkilerini sorgular. Bu nedenle teknoloji yalnızca teknik bir ilerleme değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal sonuçlar doğuran bir dönüşüm alanı olarak değerlendirilmelidir.

Günümüz insanı, teknoloji sayesinde dünyaya her zamankinden daha bağlı görünse de çoğu zaman daha yalnız, daha kaygılı ve daha kırılgan bir yaşam sürmektedir. İletişim olanakları genişledikçe yüz yüze, içten ve samimi ilişkilerin zayıflaması; hız, haz ve tüketim kültürünün güçlenmesi; bireyin değer dünyasında önemli kırılmalar ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle teknolojinin insan hayatına kattığı imkânlar kadar, değer alanında yol açtığı sorunlar da dikkatle ele alınmalıdır.

Güvenlik ve Mahremiyet

Bilgi teknolojileri veriye erişmeyi, veriyi işlemeyi ve paylaşmayı son derece kolaylaştırmıştır. Ancak bu durum, kişisel bilgilerin izinsiz toplanması, depolanması ve üçüncü taraflarla paylaşılması gibi ciddi riskleri de doğurur. Mahremiyetin zedelenmesi yalnızca bireysel hayatı değil, kurumların güvenliğini ve toplumsal güven duygusunu da etkiler. Teknoloji bu yönüyle koruyucu olduğu kadar denetleyici bir güce de dönüşebilir.

Örnek: Bir mobil uygulamanın konum, rehber ve kamera verilerine gereğinden fazla erişmesi, kullanıcının özel hayatını tehdit eden bir mahremiyet problemidir.

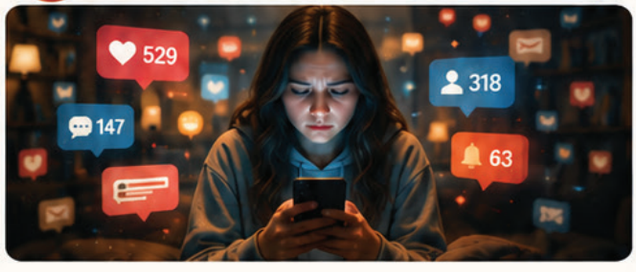
Yapay Zekâ

Yapay zekâ, karar verme, öğrenme ve tahmin yürütme gibi süreçleri makineler aracılığıyla gerçekleştiren teknolojileri ifade eder. Yapay zeka sağlık, eğitim ve üretim gibi alanlarda büyük kolaylıklar sağlasa da insan iradesinin geri planda kalması, önyargılı algoritmaların adil olmayan sonuçlar üretmesi ve makinelere aşırı bağımlılık gibi etik sorunları gündeme getirir. Asıl mesele, bu teknolojinin insanın yararına hangi sınırlar içinde kullanılacağıdır.

Örnek: İşe alım sürecinde kullanılan bir algoritmanın bazı adayları veriye dayalı önyargılar nedeniyle otomatik olarak elemesi, adalet ve eşitlik sorununa yol açar.

Sosyal Medya

Sosyal medya, bireylere kendilerini ifade etme ve hızlı biçimde iletişim kurma imkânı sunar. Bununla birlikte beğenilme arzusu, görünür olma baskısı, bağımlılık, yanlış bilgi, kimlik parçalanması ve yüzeysel ilişkiler gibi sorunları da besleyebilir. Sürekli karşılaştırma kültürü, bireyin benlik algısını zayıflatabilir; dijital ortamda yayılan içerikler toplumsal kutuplaşmayı ve duygusal yıpranmayı artırabilir.

Örnek: Doğruluğu denetlenmemiş bir haberin kısa sürede binlerce kişiye ulaşması, sosyal medyanın dezenformasyon üretme gücünü gösterir.

Ekonomi ve Siyaset

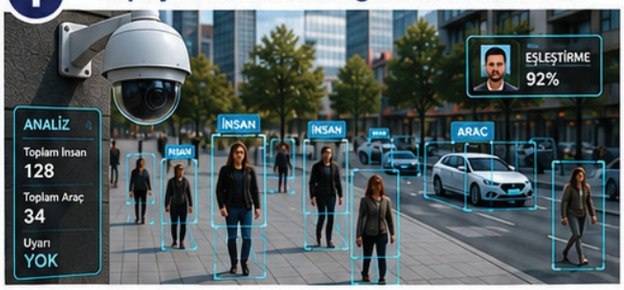

Teknoloji, ekonomi ve siyaset alanlarını da derinden dönüştürmektedir. E-ticaret, platform ekonomisi ve veri temelli reklamcılık yeni fırsatlar sunarken tüketim alışkanlıklarını yönlendirme, emek süreçlerini dönüştürme ve ekonomik eşitsizlikleri artırma riskini de taşır. Siyasi alanda ise algoritmaların kamuoyu oluşturma süreçlerini etkilemesi, seçmen davranışlarını yönlendirmesi ve dijital gözetimi güçlendirmesi önemli değer sorunları doğurur.

Örnek: Kullanıcı tercihlerini analiz eden bir platformun kişiye özel siyasi içerikler göstererek görüşleri etkilemesi, özgür irade ve demokratik şeffaflık açısından tartışmalıdır.

Aşağıdaki bilgi görsellerinden hareketle teknolojik gelişmelerin neden olduğu güvenlik sorunlarına ilişkin alınabilecek önlemler ve geliştirilebilecek sistemler üzerine tartışınız. Tartışmada aşağıdaki sorulara yönelik görüş ve argümanlarınızı yazınız.

1 Yapay zekâ destekli gözetim sistemleri

Yapay zekâ destekli güvenlik sistemleri; insan, araç ve nesneleri tanıyarak kamusal alanlarda izleme ve denetim sağlar. Bu sistemler güvenliği artırma potansiyeli taşısa da mahremiyetin azalması, sürekli izlenme duygusu ve verilerin kötüye kullanımı gibi etik sorunları da gündeme getirir. Güvenlik ile özgürlük arasındaki denge dikkatle değerlendirilmelidir.

2 Akıllı ev sistemleri ve veri gizliliği

Akıllı ev cihazları, yaşamı kolaylaştırırken kullanıcıların günlük alışkanlıklarına ilişkin çok sayıda veri toplar. Güvenlik açıkları ya da izinsiz erişimler, özel yaşamın ihlal edilmesine ve kişisel verilerin kötüye kullanılmasına neden olabilir. Bu nedenle konfor ile mahremiyet arasındaki dengenin dikkatle korunması gerekir.

3 Otonom araçlar ve yapay zekâ destekli ulaşım sistemleri

Otonom araçlar, sensörler ve yapay zekâ sistemleri sayesinde çevresini algılayarak hareket eder. Ancak yazılım hataları, sensör yanılmaları ya da etik karar sorunları, bu araçların güvenliği konusunda yeni tartışmalar doğurmaktadır. Teknolojik kolaylık ile güvenlik sorumluluğu arasındaki denge önem kazanmaktadır.

4 Giyilebilir teknolojiler ve sağlık verilerinin güvenliği

Akıllı saatler ve benzeri giyilebilir teknolojiler; konum, nabız, uyku düzeni ve sağlık verileri gibi hassas bilgileri kaydedebilmektedir. Bu verilerin izinsiz paylaşılması ya da ele geçirilmesi, bireyin mahremiyetini ve güvenliğini riske atabilir. Teknolojik yeniliklerin insan onurunu ve kişisel hakları gözetmesi gerekir.

Sorular	Görüş ve Argümanlar
1. **Bilgi görselinde hangi sorunlar ele alınmıştır?**	
2. **Teknoloji'nin getirdiği güvenlik sorunlarını aşmak adına ne gibi önlemler alınmalıdır? Geliştirilebilecek sistemler neler olabilir?**	
3. **Güvenlik sorunlarıyla mücadele etmenin milli beraberlik, bağımsızlık ve ülkenin geleceği açısından önemi ve değeri nedir?**	

Aşağıdaki metni ve görselleri inceleyip soruları yanıtlayınız.

Zygmunt Bauman ve Sosyal Medya

Zygmunt Bauman'a göre sosyal medyanın temel cazibesi, bireyleri yüz yüze iletişimin getirdiği utanma, dışlanma ve reddedilme gibi gerçek hayat risklerinden kurtarmasında yatar. Göz teması ve eş zamanlı diyalog baskısı içermeyen bu mecra, ahlaki kısıtlamaları esneterek kişilerin kendilerini çok daha rahat ifade etmelerine olanak tanır. Özellikle kendini yalnız veya ihmal edilmiş hisseden bireyler, bu risksiz alanda gerçekte oldukları kişi olarak değil, yalnızca "olmak istedikleri" idealize edilmiş profilleriyle varlık göstererek yüzleşmeden kaçarlar.

Bu sanal rahatlığın ve sahte özgürlüğün karşılığında ödenen bedel ise insanın kendi yaşamını gönüllü olarak bir "panoptikona", yani gözetim odaklı bir hapishaneye dönüştürmesidir. Bireyler, sunulan dijital imkânlar uğruna mahremiyetlerinden vazgeçerken, sistemin devamlılığı da tam olarak bu gözetimden elde edilen kâra dayanır. Dijital ağda bırakılan hiçbir iz silinmez; saklanır ve sürekli kullanılır. Bauman'ın benzetmesiyle modern insan, taşınabilir elektronik itiraf hücreleriyle donatılmış bir itiraf toplumunun gönüllü bir parçası hâline gelmiştir.

Bu yeni iletişim biçimi, insanın doğasına uygun olan sınırlı ve güvenli birliktelikleri parçalayarak yerine gerçek dışı, devasa ağlar kurar. Gerçek toplumsal bağlar bireye sorumluluk yükleyip onu güvende hissettirirken, sosyal medya sorumluluktan uzak ama o kadar da güvensiz bir ortam yaratır. Bu yapay kalabalık içinde insanın varoluş algısı da köklü bir değişime uğrar; Descartes'ın rasyonel "Düşünüyorum, o hâlde varım" ilkesi, yerini görünür olmaya ve sürekli onaylanmaya dayalı "Hakkımda konuşuluyor, o hâlde varım" yanılgısına bırakır.

Bauman tüm bu gidişat içinde teknolojinin "kör" bir yapıya sahip olduğunu, belirli bir insani amaca hizmet etmek için değil, sırf ilerleyebildiği için gelişimini sürdürdüğünü vurgular. Teknoloji bu kontrol edilemez işleyişi, insanın onun üzerinde tam bir hâkimiyet kurmasını ve teknoloji yoluyla toplumsal huzuru sağlamasını imkânsız kılar. Dolayısıyla yapılması gereken, teknolojik mekanizmayı bütünüyle kontrol etmeye çalışmak değil; onun birey ve toplum üzerindeki dönüştürücü etkilerinin farkına vararak bilinçli, uyanık ve eleştirel bir düşünme biçimi geliştirmektir.

> "Bireyler gerçekte oldukları kişiyle değil, yalnızca olmak istedikleri sahte profillerle var olurlar."

> "Dijital ağda bırakılan hiçbir iz silinmez; saklanır ve sürekli kullanılır."

> "Düşünüyorum, o hâlde varım ilkesi, yerini 'Hakkımda konuşuluyor, o hâlde varım' yanılgısına bırakır."

> "Teknolojinin hayatımız üzerindeki olumsuz etkilerini aşmanın yolu, körü körüne bir kabuleniş değil; bilinçli, uyanık ve eleştirel bir düşünce biçimi geliştirmektir."

1. Metne göre Bauman'ın üzerinde durduğu temel sorunlar nelerdir?

2. Bauman'ın "Teknoloji kördür, bir yere varmak için değil, sırf hareket edebildiği için kendi kendine ilerler." düşüncesiyle teknoloji hakkında neyi ifade ettiğini açıklayınız. Görüş ve argümanlarınızı gerekçelendiriniz.

Klasik Panoptikon: Fiziksel Gözetim

Dijital Panoptikon: Sürekli ve Görünmez Gözetim

3. Panoptikon görsellerini inceleyiniz. Gözetimin görünmez hâle gelmesi, bireyin özgürlüğü ve mahremiyeti açısından hangi sorunları doğurabilir?

"Bu çalışma, sosyal medyanın birey, toplum ve değerler üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla değerlendirmeye yöneliktir. Aşağıdaki bölümlerde yer alan alıntı, metin, tablo ve sorulardan hareketle görüşlerinizi gerekçeleriyle ortaya koyunuz."

1 Bauman'ın Sözleri

Aşağıda verilen Bauman'ın sözlerinden hangilerine katılıyorsunuz işaretleyip kısaca açıklayınız.

- ☐ "Düşünüyorum, o hâlde varım" ilkesi, yerine "Hakkımda konuşuluyor, o hâlde varım" yanılgısına bırakır."
- ☐ "Dijital ağda bırakılan hiçbir iz silinmez; saklanır ve sürekli kullanılır."
- ☐ "Gerçek toplumsal bağlar bireye sorumluluk yükleyip onu güvende hissettirirken, sosyal medya sorumluluktan uzak ama bir o kadar da güvensiz bir ortam yaratır."

Açıklamalarınız:

2 Oxford Üniversitesi ve Brain Rot

Oxford Üniversitesi 2024 yılında 'brain rot' kavramını yılın kelimesi olarak seçti.

Brain rot, özellikle değersiz ya da zihni fazla zorlamayan çevrim içi içeriklerin aşırı tüketimi sonucu bireyin dikkat, düşünme ve zihinsel canlılık düzeyinde meydana gelen bozulmayı anlatmak için kullanılmaktadır. Uzmanlar, sosyal medyada düşük nitelikli içeriklerin sürekli tüketilmesinin odaklanma, eleştirel düşünme ve üretkenlik üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceğine dikkat çekmektedir.

Buna göre sosyal medyanın aşırı ve ihtiyaç dışı kullanımından neden endişe edilmektedir? Bu endişeyi haklı buluyor musunuz? Gerekçelendiriniz.

3 Değerlendirme Tablosu

Sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendiriniz. Aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Olumlu Yanları	Olumsuz Yanları	Sonuç

4

Sosyal medya kullanımı bireyin özgürlüğünü nasıl etkiler? Olumlu ve sınırlayıcı yönleriyle değerlendiriniz.

5

Aşağıda verilen cümleleri argüman olabilecek şekilde tamamlayınız.

- Sosyal medya insan ilişkilerinin iyileştirilmesi için gereklidir çünkü
- Sosyal medya değerler yönünden geliştirilmelidir, çünkü
- Toplumsal çözümün baş aktörlerinden biri sosyal medyadır. Bu nedenle

Aşağıdaki bilgi kutusunu ve görselleri inceleyiniz. Çalışmalarda yer alan soruları cevaplayarak yabancılaşmanın teknolojiyle ilişkisini, nedenlerini, etkilerini ve çözüm yollarını değerlendiriniz.

BİLGİ KUTUSU: YABANCILAŞMA NEDİR?

Yabancılaşma; bireyin kendisinden, emeğinden, toplumdan, doğadan ve değerlerinden uzaklaşmasıdır. Kişi, yaptığının anlamını yitirdiğinde, ilişkiler yüzeyselleştiğinde ve iç sesini duyamadığında yabancılaşma derinleşir.

Dijital çağda yabancılaşma; sürekli görünür olma isteği, beğeni ve bildirimlere bağımlı hâle gelme, performans baskısı, yüz yüze ilişkilerin zayıflaması, insanları veri olarak görme eğilimi ve her an bağlantıda olmaya rağmen yalnız hissetme biçimlerinde ortaya çıkar.

1 KAVRAMDAN ÖRNEĞE

Aşağıdaki alanlarda yabancılaşmanın nasıl görülebileceğine birer örnek yazınız.

Kendine yabancılaşma	
Emeğe yabancılaşma	
Topluma yabancılaşma	
Doğaya yabancılaşma	
Teknolojiye / dijital yaşama yabancılaşma	

2 GÖRÜNMEYEN YABANCILAŞMA

Metinde doğrudan söylenmeyen; ancak günümüzde teknolojiyle birlikte yaşanabilen üç yabancılaşma durumunu yazınız.

1.
2.
3.

3 NEDEN – SONUÇ – ETKİ

Yabancılaşma Türü	Nedenleri	Birey Üzerindeki Etkileri	Toplum Üzerindeki Etkileri

4 DÜŞÜN VE TARTIŞ

1. Sosyal medya insanları birbirine yaklaştırırken aynı zamanda nasıl uzaklaştırabilir?

2. Teknoloji hangi durumda insanı özgürleştirir, hangi durumda yabancılaştırır?

5 ÇÖZÜM ÜRETELİM

Yabancılaşmayı azaltmak için her düzeyde alınabilecek önlemleri yazınız.

Bireysel düzeyde	Toplumsal düzeyde	Teknolojik / kurumsal düzeyde
•	•	•
•	•	•
•	•	•
•	•	•

6 KENDİ DEĞERLENDİRMEM

Günlük yaşamda beni en çok yabancılaştıran teknoloji alışkanlığı...

Bunu azaltmak için atabileceğim ilk adım..

Gerçek ilişkilerimi güçlendirmek için yapabileceğim bir davranış...

John Searle'ün Çin Odası düşünce deneyi, "Bir makine gerçekten anlayabilir ve düşünebilir mi?" sorusunu tartışmak için ortaya konmuştur. Searle bu deneyle özellikle, bir bilgisayarın doğru cevap üretmesinin onun gerçekten anladığını gösterip göstermediğini sorgular. Şöyle bir durum düşünelim: Çince bilmeyen bir kişi kapalı bir odadadır. Dışarıdan odaya Çince semboller gönderilir. Odadaki kişinin elinde, bu sembollere hangi sembollerle karşılık vermesi gerektiğini gösteren ayrıntılı bir kural kitabı vardır. Kişi sembollerin anlamını bilmeden yalnızca kuralları uygular ve uygun cevapları dışarı gönderir. Dışarıdaki Çince bilen kişiler, cevapların doğru olduğunu görünce odadaki kişinin Çince bildiğini düşünebilir. Oysa içerideki kişi Çinceyi anlamamakta, yalnızca sembolleri kurallara göre işlemektedir.

ÇİN ODASI NASIL İŞLER?

1. GİRDİ: SORULAR

Dışarıdan odaya Çince semboller (sorular) gönderilir.

你好
天气
怎么样？

2. İŞLEM: KURAL KİTABI

Odadaki Çince bilmeyen kişi, elindeki kural kitabına göre sembolleri eşleştirir ve uygun cevapları oluşturur. Anlamını bilmez, yalnızca kurallar göre işlem yapar.

3. ÇIKIŞ: CEVAPLAR

Oluşturulan cevaplar dışarı gönderilir.

今天天气
很好。

4. DIŞARIDAKİLERİN YORUMU

Dışarıdaki Çince bilen kişiler, cevapların doğru olduğunu görünce odadaki kişinin Çince bildiğini düşünür.

Searle'e göre bilgisayarların çalışma biçimi de buna benzetilebilir. Bilgisayarlar sembolleri belirli kurallara göre işler ve doğru sonuçlar üretebilir. Ancak kurallara uygun işlem yapmak, anlamı kavramakla aynı şey değildir. Searle burada sentaks ile semantik arasındaki farkı vurgular. Sentaks, sembollerin hangi kurallara göre kullanılacağını; semantik ise onların ne anlama geldiğini ifade eder. Bu düşünce deneyi özellikle Güçlü Yapay Zekâ görüşüne yöneltilmiş bir eleştiridir. Güçlü Yapay Zekâ, uygun biçimde programlanmış bir bilgisayarın yalnızca doğru çıktılar üretmekle kalmayıp gerçekten anlayabileceğini de savunur. Searle'e göre ise bir sistemin sembolleri kurallara uygun biçimde işlemesi ve doğru yanıtlar vermesi, onların anlamını kavradığını göstermez. Bu nedenle bir programı doğru biçimde çalıştırmak, tek başına gerçek anlamanın ortaya çıkması için yeterli değildir.

Günümüzde insanlarla konuşabilen, sorulara yanıt veren ve içerik üretebilen yapay zekâ sistemleri Çin Odası tartışmasını yeniden önemli hâle getirmiştir. Çünkü karşımızdaki sistemin çok başarılı cevaplar vermesi şu soruyu ortadan kaldırmaz: Yapay zekâ gerçekten söylediklerinin anlamını kavrıyor mu, yoksa yalnızca öğrendiği kurallar ve görüntüler doğrultusunda uygun cevaplar mı üretiyor? Çin Odası deneyinin temel mesajı şudur: Doğru cevap verebilmek, tek başına anlamak ve düşünmek anlamına gelmez.

TURING TESTİ NEDİR?

Bir makinenin insanla yaptığı konuşmada verdiği cevaplar, bir insanın cevaplarından ayırt edilemiyorsa makine başarılı sayılır. Odak noktası dışarıdan gözlenen davranıştır. Temel soru şudur: Makine insan gibi davranabiliyor mu?

Makine insan gibi davranabiliyor mu?

? ORTAK SORU BİR MAKİNE DÜŞÜNEBİLİR Mİ?

SEARLE'ÜN ÇİN ODASI

Searle'e göre insan gibi cevap vermek tek başına yeterli değildir. Bir sistem, sembolleri kurallara göre işleyerek doğru cevaplar üretebilir; fakat bu durum onun gerçekten anladığını kanıtlamaz. Önemli olan, çıktının arkasında anlam ve bilinç bulunup bulunmadığıdır.

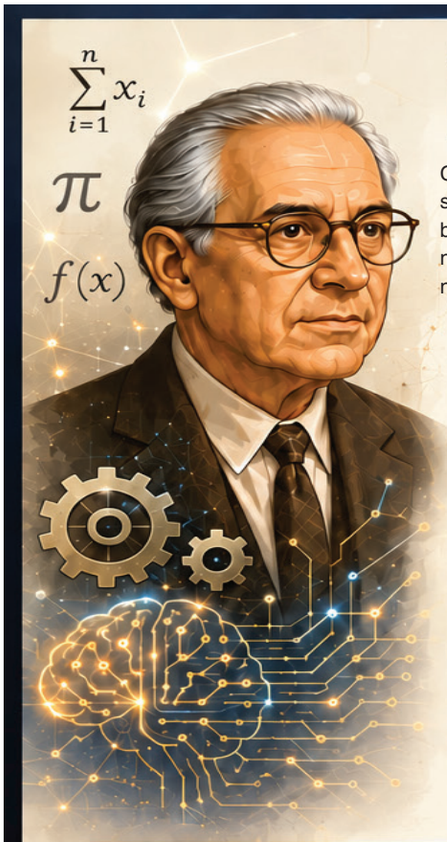
- ✔ Anlama ve bilinç ön plandadır.
- ✔ Sentaks, semantik demek değildir.
- ✔ Zeki görünmek, anlamakla aynı değildir.

BENZERLİKLERİ VE ORTAK NOKTALARI

- ✔ Her ikisi de "Bir makine düşünebilir mi?" problemini ele alır.
- ✔ İnsan zihni ile yapay zekâ arasındaki ilişkiyi sorgular.
- ✔ Dil kullanma, sorulara uygun cevap verme ve insan benzeri davranış gösterme önemli bir yere sahiptir.
- ✔ Bu nedenle her iki yaklaşım da zekâ, düşünme ve bilinç gibi kavramları tartışmaya açar.

FARKLILIKLARI

- ✔ Turing Testi, makinenin dışarıdan sergilediği davranışa odaklanır. Soru: "Makine insan gibi cevap verebiliyor mu?"
- ✔ Çin Odası ise içsel anlama ve bilince odaklanır. Soru: "İnsan gibi cevap veriyor olabilir; peki gerçekten ne söylediğini anlıyor mu?"
- ✔ Turing'de dışarıdan gözlenebilen başarı önemlidir.
- ✔ Searle'de ise sistemin gerçekten anlayıp anlamadığı ön plandadır.
- ✔ Turing'de taklit yeterli kabul edilebilir; Searle'de taklit, anlamanın göstergesi değildir.

Cahit Arf'a Göre
MAKİNELER DÜŞÜNEBİLİR Mİ?

Cahit Arf, "Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir?" adlı çalışmasında düşünmeyi yalnızca insana özgü, gizemli bir yeti olarak ele almaz. Ona göre makineler hesap yapabilir, bilgileri işleyebilir, benzerlik kurabilir, seçenekleri eleyebilir ve belirli biçimlerde akıl yürütebilir. Bu nedenle Arf'ın "Makineler düşünebilir mi?" sorusuna verdiği cevap koşullu bir "evet"tir: Makineler bazı düşünme işlemlerini gerçekleştirebilir; ancak her işlem yapan makineye "düşünen makine" denilemez.

Makinelerin Kapasitesi ve Sınırları
Arf'a göre yalnızca kendisine önceden öğretilmiş problemleri çözen bir makine gerçekten düşünen bir "yapay beyin" sayılamaz. İnsan zihnini farklı kılan temel özelliklerden biri, daha önce karşılaşmadığı yeni durumlara uyum sağlayabilmesi ve yeni problemler karşısında çözüm geliştirebilmesidir.

Gerçek Anlamda Düşünme
Bu nedenle gerçek anlamda düşünen bir makinenin yalnızca verilen kuralları uygulaması değil, karşılaşacağı yeni durumlara uyum sağlaması gerekir. Arf, kendi işleyişini geliştirerek kendisini yetkinleştiren makinelerin tasarlanmasının mümkün olduğunu da belirtir.

İnsan ve Makine Arasındaki Fark
Bununla birlikte Arf, insan ile makineyi tamamen aynı görmez. Ona göre insan; yalnızca mantıksal işlemler yapmaz, aynı zamanda estetik değerlendirmelerde bulunabilir, seçim yapabilir ve kendisini kararlarda özgür hissedebilir. Makinelerde bu özelliklerin benzerlerini oluşturmak çok daha güçtür.

Başka Yönlerden Düşünme
Cahit Arf'a göre makine bazı yönlerden düşünebilir; fakat gerçek anlamda düşünen bir makine, yalnızca kendisine verilen işlemleri tekrarlayan değil, yeni durumlara uyum sağlayabilen ve kendi işleyişini geliştirebilen bir makine olmalıdır. İnsan zihnini makinelerden ayıran en önemli noktalardan biri ise estetik değerlendirme ve özgürce karar verme gibi özelliklerdir.

> "Her hesap yapan makine düşünmez; düşünmeye yaklaşan makine, yeni bir durumla karşılaştığında ne yapacağını da geliştirebilmelidir."

TEKNOPOLİ: HIZIN VE VERİNİN GÖLGESİNDE KAYBOLAN ANLAM

Neil Postman'ın "Teknopoli" kavramı, teknolojinin insanın amaçlarına hizmet eden bir araç olmaktan çıkarak toplumun değerlerini, düşünme biçimlerini ve yaşam tarzını belirleyen baskın bir güce dönüşmesini ifade eder. Postman'a göre teknopolide insanlar, neyin önemli, yararlı ve doğru olduğuna ilişkin ölçütlerini giderek teknolojinin sunduğu verimlilik, hız ve ölçülebilirlik anlayışına göre belirlemeye başlar. Böylece insan teknolojiyi yönlendiren özne olmaktan uzaklaşırken teknoloji, insanın yaşamını ve tercihlerini biçimlendiren bir konuma yerleşir. Postman bu durumu, "kültürün teknolojiye teslim oluşu" olarak niteler.

TEKNOPOLİ'NİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Teknolojinin Kutsanması:
Teknolojiye yönelik her türlü eleştiri reddedilir. Yeni bir teknolojik gelişme sorgulanmadan, mutlak bir iyilik olarak kabul edilir ve insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline getirilir.

Kültürel Bağımlılık Sisteminin Çöküşü:
Gelenekler, felsefe, sanat ve etik gibi topluma anlam katan kaynaklar zayıflar. Toplum, teknolojik akılcılık ve verimlilik dışında hiçbir ahlaki filtre barındırmaz hâle gelir.

Bilgi Obiezitesi:
Bilgi, bir anlam arayışına katkı sunmak için değil, sırf üretilebildiği için üretilir. Bireyler, ne yapacaklarını bilmedikleri devasa bir enformasyon yığını altında boğulur; bilgelik ve derinlik, yerini anlamsız veri akışına bırakır.

İnsanın Sayısallaşması:
İnsanın değeri, zekası ve potansiyeli yalnızca istatistikler, test skorları ve algoritmalarla ölçülebilir hâle gelir. Sayılarla ölçülemeyen vicdan, estetik ve sezgi gibi insani değerler önemsizleşir.

Postman, insanlığın teknolojiyle ilişkisinin üç aşamaya ayrıldığını belirtir. Alet kullanan toplumlarda icatlar, doğrudan insanın fiziksel ihtiyaçlarına ve inançlarına hizmet eder. Teknokraside makineler ve araçlar geleneksel kültüre müdahale etmeye başlar, ancak eski değerler hâlâ direnmektedir. Son aşama olan Teknopoli'de ise teknoloji, eski dünya görüşlerinin tamamen silerek kendi mantığını tek ve mutlak gerçeklik olarak dayatır. Kısacası bugün sosyal ilişkilerimizin, eğitimimizin ve kararlarımızın tamamı dijital ekranlar ve algoritmalar tarafından yönetilmesi Teknopoli'nin ta kendisidir.

> Teknoloji bize muazzam bir hız ve veri sağlar; ancak hayatın anlamını, bilgeliği ve nasıl yaşamamız gerektiğini söyleyemez. Teknopoli, araçlarımızı bizim icat ettiğimiz ama en sonunda o araçların bizim kim olduğumuzu ve nasıl düşüneceğimizi belirlemeye başladığı körlük durumudur.

Aşağıdaki yönergeleri izleyerek teknoloji ile yaşam ilişkisinden (ontolojik veya aksiyolojik sorunlardan) birini felsefi açıdan ele alan 1–1,5 sayfalık bir metin hazırlayınız.

Performans Süresi: **2 hafta**

Kısa tanıtım

Görev:	Teknolojinin insan varoluşuna, doğaya ya da değerler dünyasına etkilerinden birini felsefi açıdan ele alan bir metin yazma
Ürün:	Ürün: 1–1,5 sayfalık felsefi metin
Amaç:	Teknolojik gelişmelerin yarattığı ontolojik ya da aksiyolojik bir sorunu felsefi kavramlarla sorgulamak, görüş geliştirmek ve gerekçelendirmek

Çalışma süreci

A Hazırlık Aşaması

- Teknoloji ve yaşam ilişkisi bağlamında (yabancılaşma, anlam kaybı, zaman-mekân algısı, mahremiyet, araçsal akıl veya çerçeveleme gibi) bir problem alanı seçiniz.
- Seçtiğiniz konuyla ilgili kısa bir araştırma yapınız; Heidegger, Marcel, Adorno-Horkheimer veya Ellul gibi düşünürlerin görüşlerinden yararlanınız.
- Temel sorununuzu ve kullanacağınız felsefi kavramları belirleyiniz.

B Yazma Aşaması

- Giriş, gelişme ve sonuç planı oluşturunuz.
- Teknolojinin insan ve toplum üzerindeki etkisine yönelik ana görüşünüzü açıkça yazınız.
- Görüşünüzü en az iki felsefi gerekçe ve argümanla destekleyiniz.

C Gözden Geçirme Aşaması

- Metninizi felsefi kavramların doğru kullanımı, dil, anlatım ve tutarlılık bakımından yeniden okuyunuz.
- Gerekli düzeltmelerinizi yapınız.
- Yazınıza konuyu yansıtan uygun bir felsefi başlık veriniz.

1 Görseli yorumlayalım

Görsellerden hareketle; dijital dünyanın görünmez bağları ve sanal onaylanma kıskacındaki bireyin, 'kendi" olma' özgürlüğünü nasıl yitirdiğini tartışınız.

.....

.....

2 Eksik bırakılan cümleleri tamamlayınız

1. Tekniğin insan için özgürleştirici bir araç olmaktan çıkıp bizzat amaç hâline gelmesi, bireyin varoluşunu ve özgürlüğünü .... derinden sarsar.
2. Modern teknolojinin doğayı ve insanı tüketilecek birer hammadde kaynağı olarak ele alması, ... gibi ontolojik problemlere zemin hazırlar.
3. Teknolojik ilerlemenin toplumsal yaşamı dönüştürürken etik denetimden yoksun kalmaması için .... hukuki ve ahlaki tedbirlerin alınması hayati önem taşır.
4. İnsan ile makine arasındaki biyolojik ve zihinsel sınırların giderek belirsizleşmesi, insan onurunu ve .... yeni felsefi tartışmaları beraberinde getirir.
5. Sosyal medyayı yalnızca kusursuz birer onaylanma ve özgürlük alanı görüp sorumluluk bilincini kenara bırakırsak .... kaçınılmaz bir gerçeğe dönüşür.

3 Düşüncenin akışını bozan ifadeyi bulun

Aşağıdaki metnin sonuna, düşüncenin akışına göre getirilemeyecek ifadeyi işaretleyiniz.

Çağımızda teknolojinin insan hayatına etkileri yalnızca niceliksel bir artıştan ibaret kalmamış; insanın doğayla, diğer insanlarla ve en önemlisi kendi varoluşuyla kurduğu ilişkiyi kökten dönüştürmüştür. Hayatımızın her alanını kuşatan bu mekanik düzen, bireyi giderek kendi özünden uzaklaştıran ve tek tipleştiren bir yapıya bürünmüştür. Bu durum, teknik gelişmelerin insanı özgürleştirip özgürleştirmediği sorusunu her zamankinden daha acil bir felsefi problem haline getirmiştir.

- ☐ Dolayısıyla teknik medeniyetin insan yaşamı üzerindeki bu dönüştürücü etkileri, felsefenin radarından kaçamamış ve köklü sorgulamaları beraberinde getirmiştir.
- ☐ Bu bağlamda düşünürler, teknolojinin hayatı kolaylaştıran yönünün yanı sıra insanı araçsal bir nesneye indirgeyen tehlikelerine dikkat çekmişlerdir.
- ☐ Bu nedenle teknolojinin sunduğu sınırsız imkânlar, insanlığın her geçen gün daha adil ve mutlu bir geleceğe ulaşmasını garanti etmiştir.
- ☐ Sonuç olarak modern teknolojinin özünü anlamak, insanın kendi varlık koşullarını ve dünyadaki yerini yeniden sorgulamasını zorunlu kılmaktadır.

4 Eksik Bırakılan Paragrafları Uygun Biçimde Tamamlayınız

A Modern dünyada teknik sistemler, insanı yalnızca dışsal bir eylemde desteklemekle kalmamış, onun düşünce ve yaşam ritmini de bütünüyle kuşatmıştır. Birey, her an ulaşılabilir olmanın ve hızla tüketmenin konforunu yaşarken aslında kendi içsel sükûnetini ve derin düşünme yetisini kaybetmektedir. Bu durum, hayatımızı kolaylaştıran her yeni aracın görünmeyen bir bedel taşıdığını açıkça göstermektedir.

.....

.....

.....

B İnsanlık tarihi boyunca teknik, doğayı anlamak ve ona uyum sağlamak için bir araç olarak görülmüştür. Ancak günümüzde bu ilişki tersine dönmüş; insan, ürettiği teknik sistemlerin ve ekonomik çarkların sıradan bir dişlisi hâline gelmiştir. Özgürleştiğini zanneden modern insan, aslında kendi kurduğu bu mekanik düzenin görünmez kurallarına tutsak olmaktadır.

.....

.....

.....

5 Paragrafı Kendi Cümlelerimizle Yeniden Yazalım

Paragraf

Günümüzde teknik imkânlara duyulan coşkulu inanç yerini derin bir kuşkuyla bırakmıştır; bu durum, insanın özü ile mekanik sistemler arasındaki çatışmayı net bir şekilde görmemizi sağlar. Küresel ölçekte teknolojinin insanın ruhsal dünyasını nasıl çölleştirdiği kaygıyla tartışılmaktadır. Makineleşme derinleştikçe insan ile teknoloji arasında kapanmaz bir uçurum açılmakta, sonuç olarak insan kendi yarattığı bu düzenin efendisi değil, iradesi ipotek altına alınmış bir bağımlısı hâline gelmektedir.

Kendi Cümlelerimle

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6 Felsefi Bakış

Araştırmanızda belirlediğiniz düşünce ve argümanlarınızı açıklayınız.	.....
Yazınızda ileri sürdüğünüz temel görüş ve argümanlarınızı belirtiniz.	.....
Yazınızda ele alacağınız temel eleştirinizi ifade ediniz.	.....
Yazınızda kullanacağınız bir metaforu belirtiniz.	.....

1. Bir ahşap ustasının ağacın doğal dokusuna saygı duyarak ondan bir eser "açığa çıkarması", Antik Yunan'daki techne anlayışının bir yansımasıdır. Ancak günümüzde endüstriyel mobilya fabrikaları; ormanları yalnızca işlenecek bir "kereste deposu", makineleri ise üretim hızını ve ekonomik kazancı maksimuma çıkaran birer araç olarak görmektedir. Bu süreçte insan, teknoloji vasıtasıyla doğayla uyum içinde yaşamak yerine onu tamamen tahakküm altına almıştır. Artık ne üretilen nesnenin estetik bir ruhu kalmıştır ne de üretenin doğayla varoluşsal bir bağı.

Bu parçada, teknolojiye ilişkin aşağıdaki felsefi tutumlardan hangisi eleştirilmektedir?

A) Teknolojik determinizm
B) Teknolojik indirgemecilik
C) Teknolojik iyimserlik
D) Teknolojik kötümserlik
E) Teknolojik tarafsızlık

2. Geleneksel dünyada insan toprağa basarken onun dokusunu hisseder, dünyayla dolaysız bir ilişki kurarak evrenin sonsuzluğu karşısında kendi varlığını anlamlandırırdı. Ancak günümüzde akıllı cihazlar ve sanal ağlar aracılığıyla kurulan dijital evrenler, bu doğrudan fiziksel gerçekliğin yerini almıştır. Modern insan, bir doğa harikasına onun kendi içindeki "varoluşunu" ve yüceliğini hissetmek için değil; dijital dünyada ne kadar etkileşim alacağını, sanal kimliğine ne katacağını hesaplayarak bakmaktadır. Yaşantıların piksellere, doğanın dijital bir arka plana, insanın ise veri üreten salt bir "kullanıcıya" dönüştüğü bu teknolojik süreçte insanın dünyayla ve bizzat kendi özüyle kurduğu o derin, sahici bağ kopmuştur.

Bu parçada dijital teknolojilerin insan yaşamında yol açtığı hangi felsefi problem vurgulanmaktadır?

A) Geleneksel ahlaki değerlerin rölativizme yenik düşmesi
B) Varlığın özüne ve derinliğine dair yaşanan ontolojik anlam kaybı
C) Bilginin pratik fayda sağlayan bir araca dönüşerek araçsallaşması
D) Toplumsal ilişkilerde yabancılaşmanın hızlanması
E) İnsanın eylemlerinde özgür iradesini yitirerek belirlenimci bir sürece girmesi

3. Sherry Turkle, dijital çağda insanların dostluğun yükümlülüklerinden muaf bir "arkadaşlık yanılsaması" içinde olduğunu savunur. Ona göre bireyler; gerçek insan ilişkilerinin barındırdığı kırılganlık, öngörülemezlik ve empatiden kaçarak, her an kontrol edebildikleri risksiz dijital bağlantılara sığınır. Bu durum, bireyde "duygusal yetersizlik" ile sonuçlanır. Bu tablo aslında insanın; sahici varoluşunun temelindeki o derin kaygıdan (angst) kaçıp, Heidegger'in deyimiyle "Das Man"ın (Sıradanlık/Herkes) sahte, yüzeysel ve risksiz konfor alanına teslim olmasından başka bir şey değildir.

Bu parçadan hareketle, bireyi teknolojik çağda "duygusal yetersizliğe" sürükleyen temel felsefi problem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sanal ilişkilerin ahlaki sorumluluk bilincini aşındırması
B) Varoluşsal risklerden kaçıp denetlenebilir yüzeyselliğe yönelme
C) Dijital anonimliğin otantik bir başkaldırıya dönüşmesi
D) Dijital bağlantıların sahici yakınlığın yerini doldurabilmesi
E) Teknolojik konforun sahici varoluş imkânını ortadan kaldırması

4. Deniz ile Melis sohbet ederken daha önce hiç aratmadıkları, sadece sözlü olarak konuştukları Pek bilinmeyen bir kamp rotasından bahsederler. Sohbetten kısa bir süre sonra Deniz, sosyal medya akışında tam da konuştukları kamp bölgesine ait teçhizat ve tur reklamlarının belirdiğini fark eder.

Deniz: "Kendimi anbean izlenen, kararlarımın arkasında gizli bir algoritmik gözün durduğu bir saydamlık hapishanesinde hissediyorum."

Melis: "Kullanıcı sözleşmesini onaylayarak bu takibe örtük olarak izin veriyoruz; böylece aradığımız hizmete çok daha hızlı ulaşıyoruz."

Bu parçada dile getirilen tartışma, dijital çağda aksiyolojik (değer felsefesi) açıdan aşağıdakilerden hangisine işaret etmektedir?

A) Tüketim kolaylığı ile kişiler arası güven arasındaki gerilime
B) Hizmet kolaylığı ile mahremiyet ve özerklik arasındaki gerilime
C) Algoritmik yönlendirme ile ahlaki sorumluluk arasındaki gerilime
D) Dijital güvenlik ile bireysel özgürlük arasındaki gerilime
E) İletişim hızı ile geleneksel değerler arasındaki gerilime

/benimhocam

5. Paul Virilio'ya göre hız, yalnızca mesafelerin daha kısa sürede aşılmasını sağlayan teknik bir olanak değil; bizzat varlığı, gerçeklik algımızı ve dünyayı kavrayışımızı yeniden inşa eden ontolojik bir zemindir. Virilio'nun felsefesinde iletişim ve ulaşım teknolojilerinin ulaştığı bu sınır tanımaz ivme, coğrafyanın geleneksel engellerini ortadan kaldırarak zamanın mutlak egemenliğini ilan etmesiyle sonuçlanır. Eskiden fiziksel mesafeler insan deneyimine derinlik katan ve onu yavaşlatan birer sınır iken, günümüzdeki "küresel eşzamanlılık" bu mekânsal sınırları tamamen tasfiye ederek her şeyi bir tür zamansal anındalığa hapsetmiştir. Üstelik dünyayı daraltan ve insanın gerçeklikle bağını dönüştüren bu hızlanma tutkusu, sorunsuz bir ilerlemeden ziyade daimi bir tehdit üretir; zira Virilio'nun ısrarla vurguladığı gibi, icat edilen her yeni hız teknolojisi kendi yapısal felaketini de zorunlu olarak kendi içinde barındırır.

Bu parçadan hareketle Paul Virilio'nun "hız ontolojisi" yaklaşımı dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Mekânsal derinlik, yerini zamansal anındalığa terk etmiştir.

B) Hız, dünyayı kavramanın ontolojik bir zeminine dönüşmüştür.

C) Teknolojik ivme, insanın evrenle kurduğu rasyonel bir uzlaşıdır.

D) Her teknolojik sıçrama, kendi yapısal krizini içkinleştirir.

E) Küresel eşzamanlılık, coğrafyanın sınırlandırıcı gücünü tasfiye etmiştir.

6. Heidegger'e göre, Ren Nehri'nin üzerine kurulan eski bir ahşap köprü ile modern bir hidroelektrik santrali arasındaki fark, yalnızca teknik bir gelişmişlik farkı değildir. Ahşap köprü, nehri kendi doğal akışında bırakarak manzarayla bütünleşir ve doğanın varlığını kendi hâliyle açığa vurmasına izin verir. Ancak santral, nehri zorlar; onu kendi başına akan bir su olmaktan çıkarıp türbinleri döndürecek hesaplanabilir bir "enerji stokuna" dönüştürür. Heidegger için asıl tehlike, mekanik aletlerin dünyayı istila etmesi değil, bu çerçeveleyici zihniyetin her yeri sarmasıdır. Bu zihniyet; ormanı kereste deposu, nehri elektrik, nihayetinde insanı da yönetilecek bir "insan kaynağı" olarak görmeye başladığında, varlığın diğer tüm açığa çıkma biçimleri karanlığa gömülür.

Bu parçadan hareketle Heidegger'in modern teknolojiye yönelttiği temel eleştiri aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanın doğayı kendi amaçları doğrultusunda sınırsızca denetlemeye yönelmesi

B) Varlığı hesaplanabilir ve kullanıma hazır bir kaynağa indirgemesi

C) Teknolojik aygıtların, insanın özgür iradesini tahakküm altına alması

D) Hızlı teknolojik devrimin, insanı kültürel değerlerine yabancılaştırması

E) Doğal işleyiş ile insan yapımı araçlar arasındaki estetik dengeyi bozması

7. Antik çağda birçok düşünür için bilmek, yalnızca zihinsel bir faaliyet değil; erdemli bir yaşam sürmenin, hakikati içselleştirip eyleme dökmenin tek yoluydu. Bugün ise ceplerimizde taşıdığımız cihazlar sayesinde insanlık tarihinin tüm entelektüel birikimine saniyeler içinde ulaşabiliyoruz. Ancak bu devasa enformasyon sağanağı, modern insanı daha bilge kılmıyor. Aksine, sürekli akan bildirimler, algoritmik tavsiyeler ve kısa içerikler arasında zihnimiz; okuduğunu sindirmek ve kalıcı bir anlam inşa etmek yerine yalnızca hızla tarayıp geçmeye odaklanıyor. Yaşadığımız çağda bilgi, insanın kendini ve evreni anlama çabasının bir eşlikçisi olmak yerine, dijital platformlarda anlık onay ve etkileşim devşirmek için harcanan sıradan bir "tüketim verisine" dönüşmüş durumdadır.

Bu parçada dijitalleşme sürecine ilişkin yöneltilen temel felsefi eleştiri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilgi kaynaklarının kontrolsüzce çoğalmasının epistemolojik rölativizme (göreceliliğe) zemin hazırlaması

B) Teknolojik hızın, bilginin varoluşsal derinliğini yok ederek onu yüzeysel bir etkileşim ve tüketim nesnesine indirgemesi

C) Sanal uzamlardaki sınırsız veri akışının bireyi toplumsal gerçeklikten koparak kültürel yabancılaşmaya itmesi

D) Dijital ağların insan iradesini tahakküm altına alarak teknolojik determinizmi kaçınılmaz kılması

E) Enformasyona erişimdeki kolaylığın, bilimsel bilginin güvenirliğini ve nesnelliğini ortadan kaldırması

8. Bir zamanlar insan, ürettiği makineyi yalnızca kendi kas gücünün bir uzantısı ve amaçlarına ulaşmak için kullandığı basit bir araç olarak görüyordu. Ancak Fransız düşünür Jacques Ellul'e göre modern çağda bu ilişki bütünüyle tersine dönmüştür. Günümüzde devasa dijital altyapılar, yapay zekâ ağları ve otomasyon sistemleri; ahlaki, siyasi veya dini hiçbir denetime tabi olmadan yalnızca "daha fazla hız ve verimlilik" ilkesiyle kendi yasalarını üretmektedir. İnsan artık bu sistemin yönlendirici öznesi değil; akıllı telefonların bildirimlerine, algoritmaların ritmine ve yazılım güncellemelerine ayak uydurmak zorunda kalan "uyumlu bir nesne" hâline gelmiştir. Ellul'e göre felsefenin günümüzdeki en acil görevi, kör bir güvenle teslim olduğumuz bu gidişatı sorgulamak ve insana, kendi yarattığı araca yeniden sınır koyabileceğini hatırlatmaktır.

Bu parçadan hareketle Jacques Ellul'ün modern teknoloji anlayışına dair aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Teknolojik araçlar kendi içlerinde iyi ya da kötü bir değere sahip değildir; onların niteliğini insanın kullanım amacı belirler.

B) Teknolojik gelişim, insan aklının sınırlarını genişleterek modern toplumlara mutlak bir özgürlük alanı yaratmıştır.

C) Teknoloji, insan denetiminden çıkarak kendi işleyiş yasalarını topluma dayatan özerk (otonom) bir yapıya bürünmüştür.

D) Modern çağda teknolojik ilerleme durdurulamaz bir süreç olduğundan, insanın yegâne amacı bu hıza kusursuz biçimde uyum sağlamaktır.

E) Dijital sistemlerin gelişimi, geleneksel kültürel değerlerin toplumda daha sistematik bir şekilde korunmasını güvence altına almıştır.

/beninhocam

2057 yılında bazı büyükşehir liselerinde ve üniversite hazırlık merkezlerinde "Eşik" adlı yapay zekâ sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Sistem; öğrencilerin akademik başarılarını, devamsızlık durumlarını, sosyal medya paylaşımlarını, gönüllülük etkinliklerini, harcama alışkanlıklarını ve akıllı bilekliklerinden elde edilen uyku-stress verilerini birlikte analiz ederek burs, kulüp liderliği ve yurt önceliği gibi konularda bir "uygunluk puanı" üretmektedir. Okul yönetimi, Eşik'in insan önyargısını azalttığını ve kararları hızlandırdığını savunur. Ancak 11. sınıf öğrencisi Elif, notları yüksek olmasına ve birçok projede yer almasına rağmen burs listesinde yer alamaz. Ekrandaki açıklamada, "toplumsal uyum puanı düşük" ve "davranış öngörü riski yüksek" ifadeleri bulunmaktadır. Elif'in yakın arkadaşı Can bunun nedenini araştırınca; öğrencinin çevrim içi tartışmalarda eleştirel paylaşımlar yapmasının, bazı kampanyalara destek vermesinin ve kalabalık ortamlardan uzak durmasının sistem tarafından risk göstergesi sayıldığını öğrenir. Bunun üzerine Elif şu soruları sorar: "Beni başarılarımla değil, davranışlarımdan çıkarılan olasılıklarla değerlendiriyorlarsa bu karar gerçekten adil mi? Bir insan, sayısal verilerle bir profile indirgenerek ne kadar doğru tanımlanabilir?"

1 ve 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

1. Bu parçadan hareketle tartışmanın odağında yer alan temel aksiyolojik problem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eğitimde fırsat eşitliğinin teknoloji sayesinde daha kolay sağlanabileceği
B) Bireyin değer ve haklarının algoritmik puanlara indirgenmesinin etik sonuçları
C) Yapay zekâ sistemlerinin kararlarında şeffaflık ve hesap verebilirliğin gerekliliği
D) Kişisel verilerin toplanması ve kullanılmasının bireyin mahremiyetini ihlal etmesi
E) Toplumsal fayda ile bireysel özgürlük arasında adil bir denge kurulup kurulamayacağı

2. Parçada okul yönetiminin verimlilik ve eşit ölçüt vurgusu ile Elif'in itirazı birlikte değerlendirildiğinde aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

A) Aynı ölçütün herkese uygulanması, alınan kararın adil olduğunu kanıtlar
B) Veri temelli sınıflandırmalar bireysel özgünlüğü daha görünür kıldığı için hakları güçlendirir
C) Algoritmalar yüksek doğruluk verdiğinde insan denetimine olan ihtiyaç ortadan kalkar
D) Eşit işlem ile adalet her zaman örtüşmez; ölçütün kendisi insan onurunu ve özgünlüğü zedeleyebilir
E) Toplumsal düzen amacıyla bireysel farklılıkların ikinci plana atılması etik olarak zorunludur

1. Ders çalışmak için masasına oturan Ege, telefonunu yalnızca gerektiğinde kullanmaya karar verir. Ancak kısa süre sonra gelen bildirimlere bakmaya, uygulamalar arasında geçiş yapmaya ve sürekli ekranını kontrol etmeye başlar. Bir süre sonra telefonu ne zaman kullanacağına kendisinin karar verdiğini düşünse de çalışma düzenini, dikkatini ve zamanını büyük ölçüde telefonun belirlediğini fark eder.

Ege'nin yaşadığı durum, insan-teknoloji ilişkisi açısından hangi sorunu ortaya koymaktadır? Açıklayınız.

2. Bir yapay zekâ sistemi, binlerce şiiri inceleyerek özgün görünen yeni bir şiir yazar. Şiir, okuyucularda güçlü duygular uyandırsa da sistem kullandığı sözcüklerin anlamını kavradığını gösteren herhangi bir bilinç veya deneyime sahip değildir.

Bu durum, John Searle'ün Çin Odası Argümanı açısından nasıl değerlendirilir? Açıklayınız.

3-6. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Duru, okul çıkışında arkadaşlarıyla bir kafede buluşur. Masaya oturduklarında herkes telefonunu yanına bırakır. Sohbet devam ederken ekrana düşen bildirimler konuşmaları sık sık böler; biri mesajına bakarken diğeri fotoğraf çeker, bir başkası paylaşımına gelen yorumları kontrol eder. Bir süre sonra Duru, aynı masada oturmalarına rağmen kimsenin gerçekten birbirine odaklanmadığını fark eder. Herkes oradadır ama dikkati başka bir yerdedir. Arkadaşlarının yüzlerine bakarken aklından şu soru geçer: "Birbirimize ulaşmanın hiç olmadığı kadar kolaylaştığı bir çağda, birbirimizden hiç olmadığı kadar uzaklaşıyor olabilir miyiz?"

Parçadan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3. Duru'nun gözlemi, Sherry Turkle'ın birlikte yalnızlık kavramıyla nasıl açıklanabilir?

4. Heidegger'in teknoloji anlayışından hareketle telefonun yalnızca nötr bir araç olduğunu söylemek neden yetersiz kalır?

5. Parçada teknolojinin insan ilişkilerini biçimlendirmesi, Heidegger'in çerçeveleme kavramıyla nasıl ilişkilendirilebilir?

6. Bir toplumda önemli kararların, halkın tercihinden çok teknik bilgi ve uzmanlığa sahip kişiler tarafından alınması gerektiği savunulmaktadır. (1) Zamanla teknoloji, yalnızca kullanılan bir araç olmaktan çıkarak eğitimden ekonomiye kadar toplumsal yaşamın değerlerini ve önceliklerini belirleyen bir ölçüt hâline gelir. (2) Teknolojik yeniliklerin ise ortak etik ilkeler, hukuki sınırlar ve toplumsal denetim oluşturulamadan hızla yayılması; teknolojinin yönünün ve sonuçlarının kontrol edilmesini güçleştirir. (3) Bazı insanlar teknolojik yenilikleri sorgulamadan benimseyip onlara güçlü bir hayranlık duyarken (4) bazıları teknolojiyi insan yaşamı için bir tehdit olarak görerek ondan uzak durmayı tercih eder. (5)

Parçada numaralandırılmış bölümlerin teknoloji felsefesindeki hangi kavramlara karşılık geldiğini yazınız.

(Teknofobi – Teknopoli – Teknokrasi – Teknofili – Teknolojik anarşi)

(1) .....

(2) .....

(3) .....

(4) .....

(5) .....

7-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Deniz: İnsanların teknolojik aletlerin kölesi olup değerlerini yitirmesi çok can sıkıcı. Geçen gün ölü ayılarla sırf sosyal medyada beğeni almak için özçekim yapanları okudum.

Burak: Bence temel sorun teknolojinin kendisinde değil, insanların tüketim ve gösteriş çılgınlığında. Eskiden ayıp olmasın diye telefon gizlenirken, şimdi sırf statü için telefon markaları yarıştırılıyor.

Cemre: Buna pek katılmıyorum; sonuçta teknoloji artık bir yaşam şekli. İnsanlar bu sayede iletişim kuruyor, eğleniyor ve stres atıyor.

Deniz: Mesele yenilik veya eğlence değil, gerçeklikten uzaklaşmak ve insanın kendine yabancılaşması. İhtiyacımız olmayan aletlerin esiri oluyoruz; oysa bizi insan yapan şey robotların taklit edemeyeceği duygularımız ve gerçek hayattaki bağlarımızdır.

Burak: Haklısın, maalesef sadece teknolojik aletleri değil, insani davranış ve değerleri de tüketiyoruz. Teknolojinin bir araç olduğunu unutmamalı, onun bizi tembelleştirmesine izin vermeden düşünmeye, sanata ve gerçek insan ilişkilerine vakit ayırmalıyız.

7. **Diyalogdaki** "sadece teknolojik aletleri değil, insani değerleri de tüketiyoruz" **eleştirisinden hareketle, gösteriş odaklı teknoloji kullanımının bireyin ahlaki ve varoluşsal değerleri üzerindeki yıkıcı etkileri nelerdir?**

8. **Bireylerin sosyal medyada sürekli iletişim hâlinde olmalarına rağmen gerçek hayatta kendilerine ve çevrelerine** "yabancılaşmaları" **paradoksu nasıl açıklanabilir?**

9. **İnsanı teknolojik sistemlerin** "bilinçsiz modern bir kölesi" **olmaktan kurtarıp onun duygu, düşünce ve eylem özgürlüğünü korumasını sağlayacak bilinçli kullanım tutumu nasıl olmalıdır?**